¶Catho cum commento.

BIBL.
LONDIN.
UNIV.

SUmmi deus largitoꝛ pꝛemii bia conſtās fons refrigerij/ter reuices obtemperans/a quo ſtillat totius gratie plenitudo. Sitienti michi doctrine pocula ſalutaris donū cōferat gratiā/vt ſtillus meus eberatus torpoꝛe/deſidia denigratꝰ ocioꝝ qꝫ rubigine/excellentiſſimis efficaciſſimiſqꝫ doctrine dotibꝰ acuatꝫ/ꝛ vt ſenſus meus interioꝛ excecatus erroꝛis nebulo/ꝛ cecitatis per foſſus cuſpide elimante lugubri principe tenebrarū luminoſo fulgoꝛe diuini pneumatis miſericoꝛditer illuſtretur. Ob hoc fratres chariſſimi depꝛecemur oēs vnanimes ſummū fontē mie vt inſultis noſtroꝝ coꝛdiū infundat ſui roꝛē cariſmatis vt ſpūs noſter incluſus oſſibꝰ carnis oppꝛeſſus pōdere: ad ſūmoꝝ bonoꝝ eleuet̄ noticiā ꝛ coꝛ noſtrū velatū fātaſmatibꝰ lintheo carnis exutū ſūmū bonū itelligat. itelligēdo diligat/diligēdo poſſideat: et ſic mūdificet̄ a vitijs ſcilꝫ a dño et ꝑ opationes coꝛpoꝛis meritoꝛias adipiſcat̄ eternitatis gloꝛiā ſituatus irreuocabiliter inter cōciues vranico eccłie triūphātis vbi ſedet vnica trinitas maieſtatis in ſolio/ſuauit̄ diſponēs diuina celeſtia ſiue terreſtria videns eternitatis in ſpeculo cuncta ꝑterita pñtia vel futura qđ nobis tribuat plaſmatoꝛ omniū cuius regnum eſt permanens ſine fine.

LEgimus in cantico ꝓuerbioꝝ ſalomonis. Fili bibi aquā de ciſterna tua ꝛ fluenta putei: vt fontes tui deriuentur foras: ꝛ in plateis aquas ſpargantur. Filius dicit̄ qñqꝫ ratiōe gñationis. Filius ante diē patris incurrit in annos qñqꝫ rōne fructificatiōis/ꝛ infoꝛmatiōis. vñ in pſal. dr. Venite filij audite me timoꝛē dñi docebo vos. ꝛ ita accipit̄ hic. Itē bibere eſt vbū neutrale. Bibere eni ponitur ꝑ intelligere. vñ in alex. Atqꝫ hec dicentē vigili bibis aure magiſtrū. bibit. i. intelligit. Itē hoc nomen aqua licet habeat multas ſignificationes tñ ꝑ vt hic accipit̄ i. ſapientia. vñ libro ſapieñ. dr. Et aqua ſapientie ſalutaris potauit eos. Et in eſaia dr. Oēs ſitientes venite ad aquas. i. ad ſapientiā vel ad doctrinā ſuſcipiendā. Itē notandum eſt ꝙ aqua abluit imundicias ſedat ſitī refrigerat caloꝛē: fecūdat abūdantiā ꝛ eſt cōis. Aſimili doctrina ſapientie abluit prauos moꝛes. vñ ſalo. in ꝓuer. Argue ſapientē ꝛ diliget te. doce iuſtum ꝛ feſtinabit accipe. i. doctrinā ꝛ coꝛrectionē. Et ſicut aq̄ abluit ſoꝛdes exterioꝛes ita ſapientia īterioꝛes. Sedat ſitim. i. cupiditatē ꝛ auariciā. vñ in euāg. Qui bibet ex hac aq̄ nō ſitiet ineternū. Refrigerat motꝰ illicitos ꝛ laſciuiā carnis cōtra rōnē hoīs ipetū facientes fecūdat aīm auditoꝛis. vñ i alex. Imbuit irriguā fecūdās ymbribꝰ. i. doctrina aīm fecunditatē. Itē dꝫ eē cōis qꝛ q̄to q̄s alios iſtruit tāto ſibi magis ſcientiā multiplicat ꝛ acq̄rit iuxta illđ. Qui alienū docet ſeipꝫ inſtruit. Sciētia eīm ſic deſcribitur. Scia eſt theſaurꝰ icōpabilis nobilis aī poſſeſſio. q̄ diſtributa ꝑ partes ſuſcipit incremētū ꝛ auaꝝ dedignat̄ poſſeſſoꝛē: niſi diſtribuat̄ cito elabit̄. De cōmēdatione philozophie ita dicit magr̄ xpianꝰ. Sicut auꝝ/tu theſauꝝ acquire ſciētie. Dꝫ emi/neqꝫ demit veneno malicie. Fraudes furū/denies murum non timet ſcia. cōfert moꝛes ꝛ honoꝛes/ꝛ irretit vicia. Hanc acquire opus mire eſt ipaꝫ petentibꝰ. hac ditatꝰ honoꝛatꝰ modꝰ eris oibus. Itē ſcia eſt q̄dē theſaurꝰ q̄ nec igne cōburitur nec tinea coꝛrodit̄ quē nec latro expoliat nec ſinit hoīem in anxietate mori. Itē de ꝯmendatiōe phīe dicit tullius. O dux vite miſerabilis ꝟtutū oꝛnatrix vitioꝝ expurgatrix/curaꝝ remotio ad eterne btitudinis meritū te extendis. Iteꝫ ſalo. dicit de ſcia. O filioli mei doctrinam magis q̄ꝫ theſauꝝ diligite. vnde quidā. Plus ꝓbo theſauꝝ docti q̄ꝫ diuitiis auꝝ. Itē ciſterna eſt ꝯcaua aq̄ receptiua reſonās ꝑ ciſternā mens hoīs in hoc loco deſignat̄. Mens eīm hoīs dꝫ eſſe hūilitate ꝯcaua ꝛ ſic aq̄ doctrine receptiua. vñ in cātic. Purpura regis cenalibꝰ iūgit̄. i. recoꝛdatio paſſiōis xpi q̄ eſt menti hoīs ſilis qꝛ dꝫ eſſe cōcaua ꝑ hūilitatē reſonās ꝑ iſtructionē ꝛ infoꝛmationeꝫ vt ergo ꝑdicta auctoꝛitas breuiter colligat̄ bibe aquā de ciſterna mentis hoīs audire et intelligere ꝛ memoꝛie commendare ſcientiam et doctrinam fluenta putei deriuari fontes foras ꝛ in plateis aqua ſpergere nihil aliud eſſe exiſtimo niſi ſapientiam libenti anima vniuerſos et ſingulos virtutibus et ſcientijs infoꝛmare. cum igitur de ciſterna preſentis opuſculi poſſit haurire quilibet potum ſciētie ſalutaris quod apparet per pꝛimum mandatum huius libelli/cum ſit de timoꝛe dñi quem ſapientie totius eſſe conſtat exoꝛdium quod etiam ſatis innuit actoꝛ iſte nos inuitans ad ſapientiam. vbi nobis dicit. Ut ſapiens viuas audi que diſceꝫ

3609

re poſcis ſubiungens. Ergo ades. ⁊ que ſit ſapientia diſce legendo qđ quidem ſa-
tis elicitur ex interꝑtatiōe vocabuli. catho enī grecoꝝ ydiomate ałentis ſapiētis
đr. Jdcirco pſentis carminis ſapientiſſimus coherentes dogmatibus: quia nichil
eſt vt dicit Boetius cuius ortū cā legitima nō pcedat. huius ortu ſiue principio cā
quadruplicē q̄ cōcurrit ad cōſtitutionē rei cuiuſꝫ inquiramꝰ materialē. ſ. ⁊ finalē
efficiētē ⁊ formalē. Cā materialis igiꝉ ſiue materia huiꝰ libri qđ idē eſt ſūt q̄ttuor
virtutes cardinales. ſ. prudentia/iuſticia/fortitudo/⁊ temperantia. q̄ đnr cardina-
les methaphorice qꝛ ſicut hoſtiū verſatur in cardine ita oēs alie virtutes ad iſtas
ſuū pncipaliter reducunꝉ tāq̄ ad ſua gn̄a. prīa introducit. ſ. prudētia p prudentiā
introduciꝉ in ſcientijs ⁊ virtutibus hō prudens. qꝛ ſic deſcribiꝉ. Prudētia eſt ꝟtus
p quā hō q̄ cogitat vel q̄ agit ad luminaria dirigit rōis. vel ſic deſcribiꝉ ſcđm Tul.
Prudētia eſt bonaꝝ malaꝝq̄ rerū cognitio ſiue deſcriptio cū electōne vnius ⁊ de-
teſtatione alteriꝰ. hāc cōmēdat vbi dicit. Conſultus eſto Eius aūt tres ſūt ſpecies
ſcꝫ intellectꝰ ſiue intelligētia. qđ idē eſt ratio ſiue prudētia et eſt mēoria prima ſic
deſcribiꝉ. itelligētia eſt p quā aīmꝰ ad audiēdū licita trahiꝉ: ⁊ hāc tāgit vbi dicit
Precepta mea ita legito vt intelligas. Et alibi. Antequā voceris. Scđo ſic deſcribiꝉ
Rō ſiue prudentia eſt cōtrarioꝝ vicioꝝ cautela. ⁊ hāc tāgit vbi dicit. Foro te pa-
ra. Tertia vero ſic deſcribitur. Memoria eſt virtus ad dimittendū vicia: virtutes
recolens. vñ Seneca. Inter omnia nature cōmoda nichil dignius memoria repe-
ritur. ⁊ hoc tāgit ibi. Qđ legeris memento. Scđa vero pncipalis dirigit. ſ. iuſticia
qꝛ p iuſticiaꝫ ad regna celeſtia dirigiꝉ hō iuſtus. qꝛ ſic deſcribiꝉ. iuſticia eſt virtus
cōſeruatrix hūane ſocietatis que iure cōitatis cōfert vnicuiq̄ qđ ſuū eſt. Et eſt du-
plex iuſticia. ſ. naturalis et poſitiua. naturalis eſt vis creata q̄ in ſuis conſiſtit. Po-
ſitiua q̄ vnicuiq̄ qđ ſuū eſt attribuit. ſ. deitati cultū ⁊ obedientia humanitatis iura
⁊ hoc multipliciter. ſ. maiori reuerentiā compari concordiam minori diſciplinam
ſibi ipſi computationē ⁊ penitentiā pro pctis ⁊ hoc tangitur ibi. Stude agere qđ
iuſtum eſt. Eius quinq̄ ſunt ſpecies. ſ. pietas/religio/gr̄a/obſeruantia ꝟitas. Pri-
ma ſic deſcribiꝉ pietas eſt virtus per quā hō prīo creatura benignū oſtendit. Et
hoc tāgit vbi dicit. Parentes ama. Scđa deſcribiꝉ ſic. Religio eſt virtus p quā hō
reddit deo qđ ſuuꝫ eſt. ſ. obedientiam et honorem. de qua dicit ibi. Deo ſupplica.
Tertia ſic deſcribiꝉ. Gratia eſt virtus que deo ⁊ hoībus ſuū reddit amabilē poſſeſ-
ſorē. de qua dicit ibi. Saluta libenter. Quarta ſic obſeruātia eſt obſeruatio digni-
tatis in aliquo vel virtus que diſponit hoīem vt impendat cuiꝫ reuerentiā qualē-
dꝫ. vñ illud. Maiori cede. Minorē ne contēpſeris. Quinta ſic. Ueritas eſt virtus
que viciū duplicis ſub ducēdo abhorreret. ſ. falſitatē: qꝛ falſitas eſt duplicis viciū
ſeducēdo. vñ illud. Nil mentire. Tertia vero pncipalis vincit. ſ. fortitudo. Fortis
enī q̄ iubet in hac lachrymaꝝ vale/ſpūales hoſtis/mundū videlꝫ carnē ⁊ demones
viriliter expugnare qꝛ mundus caro demonia diuerſa mouent prelia. hec autem
deſcribiꝉ in hunc modū fortitudo eſt virtus per quā animꝰ aduerſis non frangiꝉ
nec pſperis eleuaꝉ. vel ſic. Fortitudo eſt periculorū ſiue rationis turbatione ſuſce-
ptio atq̄ laborum diuturna ppeſſio. vt ibi. Pugna pro patria. vel fortitudo eſt vis
aggrediendi ardua tolerandi aduerſa quia nihil inſuperabile forti. ⁊ alibi. In via
virtutis nulla eſt via. hec aūt hꝫ tres filias. ſ. magnificentiam/patientiam ⁊ perſe-
uerantiam. Prima ſic deſcribitur. Magnificentia eſt ꝟtus q̄ res difficiles ꝓ poſſe
aggredi nō abhorret. vt hic. Pugna pro patria. Secunda ſic. Patientia eſt virtus
per quā homo fortune minas equo aīo ſuſtinet. Unde illud. Patere legem quam
ipſe tuleris. Tertia ſic. Perſeuerentia eſt virtus que facit hoīem cū ſpe de bono in
melius ꝓuehi. Uñ illud. Uirtute vtere. Quarta ꝟo pncipalis tēperat ſcꝫ tempe-
rantia ⁊ deſcribitur ſic. Tēperantia eſt pie ⁊ ſobrie viuere in hoc mundo ⁊ abſtine-
re a carnalibus deſiderijs que dicunꝉ aduerſus animā militare. Unde prudētꝰ
Feruent bella horrida. feruent oſſibus incluſa ⁊c. qꝛ caro ꝯcupiſcit aduerſus ſpūꝫ
ſpūs aūt aduerſus carnē que ſic deſcribitur aliter. Temperantia eſt virtꝰ cohibēs
motus illicitos ſuaſu ꝓprietatis in nos ipetū faciētes vel ſic. Tēperātia eſt virtus
cogitatiōes ipetuoſas cohibens illicitaſq̄ refrenans. vel ſic. Tēperantia eſt virtꝰ
rōnis in libidinē ⁊ in alios motus illicitos firma dn̄atio que tangiꝉ ibi vino te tē-
pera. Continua raro: que triplicē parit progenieꝫ ſcꝫ continentiā clementiā mode-
ſtiā. Prima ſic deſcribiꝉ. Continentia eſt virtus cohibens motus carnis illicitos
vnde illud. Iraſci abs re noli. Secunda ſic clementia eſt virtus per quam erga

omnes ita nos habemus q de nobis cõqueri nemo poteſt. vñ illud. Blandus eſto
tertia ſic. Modeſtia eſt virtus veſtiũ et ciboꝝ querẽs vtilitatẽ ⁊ non ſupfluitatem
vnde illud. Uerecundiam ſerua. Et ſic patet que ſit cauſa materialis/ſiue materia
hui⁹ libri. Intentio verſatᷣ circa materiã. ſ. circa ꝓdictas virtutes ⁊ eaꝝ ſpecies ra
tionũ. Intentio eñ actoris eſt nõ tñ carnalẽ filiũ: ſed vniuerſos hoies quos more
boni vicarij ſpecialiter appellat filios qui a via vitiorũ erronea per precepta ſua
ſalutifera intẽdit ad viã veritatis reducere. Cauſa vero finalis eſt vtilitas que eſt
priuata quantum ad proprium filium ⁊ cõis quantum ad nos. ſ. vt perlecto libro ex
ſtirpatis vitijs more prudentis agricole virtutũ ſcientiã nr̃is cordib⁹ inſeramus. ⁊ ſic
viriliſq; vite calamitatẽ ⁊ miſeriã per dei adiutoriũ euitemus. Cauſa efficiens eſt
ignota. i. ignote autoritatis qꝛ actor preſentis operis ignoratᷣ. Hic eſt de libellis de
apocriphus/ab apos quod eſt valde ⁊ quod eſt obſcurum vel dubium valde eius
dubium ⁊ eſt obſcurum qui compoſuerit preſens. Et in publicis eni cathologoꝝ
ſententijs duos tñ cathones legitᷣ fuiſſe: quoꝝ vnus dicebatᷣ cenſorinus a cenſeo
cenſes/quia in vrbe romana de moribus hominum cenſor erat: quem conſtat an
te tempus iulij ceſaris expiraſſe. Alius vero dicebatᷣ vticenſis ab vtica ciuitate in
qua ſeipſum venenum hauriens interfecit. Maluit enim vitam finire corpoream
q̃ ſub imperio ceſaris amittere libertatem. Sed cõſtat q neuter iſtorũ hoc opus
compoſuit. Alter enim vt dictum eſt ante temp⁹ iulij ceſaris expirauit alter in tem
pore iulij ceſaris vt pretactũ eſt veneno ſe interfecit. Sed conſtat ſiquidẽ lucanuz
fuiſſe poſt iulium qui facta eius deſcripſit. De quo nos habemus in hoc opere. ſ.
Si romana cupis ⁊ punica noſcere bella. Lucanũ queras. Patet ergo actorẽ hu=
ius libri poſt lucanum fuiſſe. ⁊ nulla autoritas teſtatᷣ fuiſſe tertium cathonem niſi
illum de quo dicit deriſorie nune/ſ. tertius ex celo cecidit cathone. ⁊c̄. Hoc enim di=
cebat de quodam qui religioſum ſe fingebat. Alij aũt dicunt q Seneca hoc opus
compoſuit. Alij aũt dicunt q iohẽs criſoſtomus ita dictus a cryſis quod eſt aurũ
et ſthomos/quod eſt os aureum hoc eſt facundiam deſiderabilem ſup aurum ⁊ la
pidem precioſum. Uel põt dici. Indiſcuſſa manet ⁊ adhuc ſub iudice lis eſt. Dicũt
tñ quidã q ſic intitulatᷣ. Incipit ethica cathonis. i. moralis ſcientia/nõ qꝛ catho cõ
poſuerit. ſed qꝛ ille q̃ cõpoſuit ipſum cathonis noie vt eſſet autori fabulior appellauit
Et ſic patet cui parti phie ſupponatur. ſ. ethice. Et his eni grece mos latine icos ſci
entia. quaſi moralis ſcientia. Tractat enim de moribus ⁊ virtutibus. Sũt eñ tres
partes phie. ſ. naturalis de qua tractãt ꝓ hi. Rationalis de qua tractãt logici. Mo
ralis de qua tractant autores q̃ loquuntur de moribus. Scientia eniz moralis eſt
de expulſione vitij ⁊ adoptione virtutis. Uirtus eni deſcribitᷣ. Uirtus eſt animi ha
bitus/nature veneratio/morum pietas/cultus diuinitatis ⁊ honeſtatis/honor ho
minis beatitudinis meritũ ſempiterne. Alius titulus aſſignatᷣ ſic. Incipit diſtigiũ
cathonis. Et dr̃ a dya qđ eſt duo ⁊ ſtigos quod eſt verſus/qꝛ ſemp in duobus ver=
ſibus vna actoris ſententia ꝯtinetᷣ. Alij dicũt q titulus talis eſt. Incipit titulus de
ꝓceptis cathonis. qꝛ ipſe ſm quoſdã hoc opus cõpoſuit cũ egreſſus eſſet rethoricã
Sed librũ ſuũ ſub noie perſone magis auctoriſabilis. ſ. cathonis vt legeretᷣ liben=
tius nuncupauit. Cauſa vero formalis eſt modus agendi que eſt duplex. ſ. proſai
cus vt habetur in prologo/⁊ metricus habetur in expoſitiõe. Unde eñ ſtilo exame
tro. opus ſuũ per diſtinctionez quattuor diſtinguendo. Notandũ eſt ergo q actor
opere ſuo premittit prologũ. in cuius ꝓma parte conſideramus actor hoies vltra
modũ ſecularib⁹ deſiderijs inhabitãtes ⁊ a via veritatis remotos ſe daturũ auxi=
liũ p ̇ llicetᷣ/cũ dicit. Cũ aiaduerterẽ. In ſcđa parte alloquitᷣ filiũ ſuũ ⁊ oẽs alios in
perſona filij ſui eiſdem bene viuendi inſinuans rationẽ cum dicit. Nunc te fili cha
riſſime. ⁊c̄. In tertia agit de cultu diuino cum dicit. Itaq; deo ſupplica. In quar=
ta agit de pietate. erga parentes ⁊ cognatos/vt ibi. Parentes ama. Cognatos co
le. In quinta ⁊ vltima de virtutibus ⁊ ſcientijs agit de cautela viciorum et in hoc
terminatur prologus iſte. Dicit ergo ſic. Cum animaduerterem. ⁊c̄. ¶ Notanduz
eſt q hec particula cum multas habet ſignificationes. Quandoq; copulatiue/vt
hic ego cum petro currimus id eſt ego ⁊ petrus. Quãdoq; aſſociatiue/vt cum dici
tur. Sancte dyoniſi cum ſocijs tuis ora pro nobis. Quandoq; informatiue vt no
men ſignificat ſubſtantiam cum qualitate. Quandoq; tempus vt hic. Cuz locus
affuerit te precor eſſe virum. et in hoc loco. Cum animaduerterem. Quandoq; no
tat cauſam vt hic. Cum tu ſis meus amicus debeo te diligere. Quandoq; notat in

ſtrumentū/vt percutio te cū baculo. Qñq3 notat habitū/vt hic cū gladijs et fuſti=
bus exierūt obuiā dño. Qñq3 notat dñm/ vt iſte vadit cū rege ꝛ rex cū eo. Qñq3 vti
litatem notat/vt cu3 dr pacē feci cū aduerſario meo. Qñq3 notat habitationem vt
iſte morat̄ cū magro in domo. Qñq3 notat contrarietatē/vt hic. Factū eſt ſilentiū
in celo dū coluber.i.dracho pugnaret cū michaele.i.cōtra michaelē. Qñq3 notat
cōcomitantiā in loco. vñ in euāg. Et cū illo erāt dixerūt iudei ad petrū q̄ calefacie
bat ſe ad prunas cū ceperūt ieſu3. ℣. Copulat aſſociat dat formā tp̄a cām. Inſtru
mētū notat habitū ſimul ꝛ dñat̄. Prodeſt aut habitat dat ꝯtra cōcomitet̄. In hoc
aūt loco notat tempus hec dictio cū/ꝛ p̄cedit verbū q2 h3 vim relationis in ſe inclu=
ſam. idē enī eſt cū aiaduerterē. i. in illo tp̄e quo aiaduerti vel poteſt teneri accuſati
ue: q2 tangit cauſam ſuſcepti operis/ſicut patet in his viſis littera videatur.

Cum animaduerterem q̄ꝙplurimos homines errare grauiter in via moꝛum. Succurren= dum et conſulendum opinioni eoꝛum foꝛe exiſtima= ui: maxime vt glorioſe viuerent et honoꝛem contin= gerent.

¶ Id eſt cū animo meo ꝑciperē. i. ſepe ꝯſiderarē vel cogitarē. Et nota ꝙ aiaduer=
to/tis habet duas ſignificationes. q2 aiaduerto/tis/prout eſt deponens. idem eſt
ꝙ punio is. vñ aplus. Aiaduertendi ſunt facinoroſi. humanum enī peccare eſt ſed
dyabolicum ꝑſeuerare. et ibi. Lex aiaduertit. i. punit. Et aiaduerto is/neutrū idē
eſt ꝙ cogitare q̄ꝙplurimas. i. valde plurimos/ q2 multi ſunt vocati/pauci vero ele
cti. Et notandū ꝙ hec dictio q̄ꝙ multipliciter ſumitur. Qñq3 aſſociatiue/Qñq3 au=
gmentatiue/qñq3 ꝯparatiue/qñq3 negatiue. Aſſociatiue q̄ꝙ ponitur vt probat ille.
Verbula q̄ tulit hic currit tā vir q̄ꝙ mulier. ℣. Denotat augmentū q̄ꝙ teſtat̄ catho.
dicens. In mores grauiter nunc vir q̄ꝙ plurimus errat. Comparat interdū velut
hic exempla probabunt. Fortis alexander clarius q̄ꝙ fortis errat. Abnegat inter
dum ſicut dauid probat eſſe. Res bona ſperare dño ſtat principibus q̄ꝙ. Qñq3 au=
gmentatiue vt q̄ꝙ plures. i. valde plures. Sed cum dico q̄ꝙplurimos/ibi capitur q̄ꝙ
tantūmodo ad ornatū: q2 vltra ſuperlatiuū gradū non eſt augmentatio. homines di
co. q2 debent eſſe rationales/ſed per prauam vitā facti ſunt brutales. Errare. i. er
roribus vacare et vitijs ꝛ a via veritatis et virtutis ꝛ rationis diſcedere. Graui=
ter. i. ad grauamen anime ſue. Et per hoc innuit illos non tm̄ venialiter: ſed etiam
mortaliter delinquentes. In via moꝛum. id eſt cum deberent eſſe in via bonorum
morū ꝛ in ratione ꝛ in ſcientia in noticia veritatis. Et notandum eſt ꝙ aliud eſt eſ=
ſe in via morū et fidei/et aliud extra viam moru3 ꝛ fidei. In via morum errant illi
qui qñq3 vitijs inherent. Extra viā moꝝ errāt illi qui ſemꝑ vitijs inherent. Poſtea
ergo dicit ꝙ pagani errant extra fidem catholicam. chriſtiani vero peccantes in fi
de catholica. Cū ergo ita eos ꝑciperē a virtutibus ꝛ erroribus deuiantes. Exiſti=
maui. i. in corde meo bonū eſſe ꝓpoſui/ꝛ valde vtile cogitaui. Fore. i. me futurum
eſſe. vñ illud. Dic venturis fore. de preſentibus eſſe ꝛ Qui. Fore quoq3 in factis re=
minuſcitur aſſore tp̄s. i. futuꝝ eſſe. Succurrendum. i. ſubueniendum per aliquem
tractatum ꝛ auxiliandū q̄ꝙtum ad tp̄a. Et conſulendū. i. conſiliū prebendum q̄ꝙtu3
ad aīam et q̄ꝙtū ad corpus/q2 vtrūq3 indiget conſilio. Opinioni. i. praue exiſtima=
tioni eoꝝ taliter delinquentiū/q2 credebant ſe bene viuere: ꝛ nō bene viuebant/et
ſic fallebantur: q2 fallitur inſipiens cū ſe putat eſſe ſcientē. Similiter putabant bo
na eſſe mala. ℣. Stultus ſtulticia3 demonſtrat ſemper putat eſſe ſophiſma. Quia
eſt opinio rerum incertarum ſub nulla forma rationis exiſtimatio. vnde opinioni
id eſt fame eoꝝ vt recuperarem per mea documenta ſiue dogmata bonā fama3.
Maxime. i. precipue vt glorioſe viuerent virtuoſe ꝛ honeſte in hoc ſeculo/q2 dicit
ꝑhus ille qui viuit inhoneſte nō viuit. vnde infra. Nam ſine doctrina vita eſt quaſi
mortis ymago. glorificando in deo/q2 dicit̄. Qui gloriat̄ in dño glorietur. Et hono
rem contingerent. i. ſecularem dignitatem conſequerentur per bonos mores. et
honorem vite eterne per bonam famam vel vitam.

Nunc te fili chariſſime docebo quo pacto mores tui animi componas.

Igitur mea precepta legito vt intelligas.

Legere enim et non intelligere negligere eſt.

¶ Hic incipit ſcḋa pars hui⁹ proemij in qua filiū ſuū alloquit̃ et ſub pſona filij au
ditorē quēlz eidē bñ viuēdi inſinuās rōnē. Uel ſic actor ille timore alioꝝ poetarū
bene ſcrutantiū tria facit. Preponit vbi dicit. Cū aīaduerterē inuocat vbi dicit. Nūc
te fili chariſſime. Narrat vbi dicit. Si deus eſt animus. Finita ergo prepoſitione
accedit ad inuocationē inuocans filiū ſuū et ſub perſona filij omnes alios alloquen
tes in hunc modū. O chariſſime fili. Per hoc q̃ dicit chariſſime captat beniuolen
tiā: et p hoc q̃ dicit fili oſtendit ſe habere cū eis amicitiā ampliorē. Quod patet q̃
filius alicui⁹ eſt aliqñ charus vicinis/charior cognatis/chariſſimus vero patri et
matri. Et ſic loquit̃ expreſſiue Docebo te. i. tibi conſulam quo pacto. i. quo ordine
vel qua ratione. Uel quo pacto. i. quo pacis actu. q̃ pactū eſt nō pluriū. ſed duorū
id eſt conſenſus et conuentio. vel pactum eſt inter diffidentes affectu gratie condi
tio diffinita. Componas. i. ordines adoptes et informes mores tui animi. i. cogita
tiones tui animi vel motiuum. i. animū tuū ad hoc vt ſis morigeratus et virtuo us
Uel ſic. Docebo te. i. inſtruā quo pacto. i. quo ordine et quō componas idem ſimul
ponas mores animi tui. i. oēs virtutes cardinales p quas mores et alias virtutes ac
quirim⁹ per quas etiā debent tam cogitationes animi q̃ȝ operationes et locutōes
corporis diſpēſari. Et bene dicit componas. i. ſimul ponas: quia quattuor virtu=
tes cardinales. ſcȝ iuſticia/prudentia/fortitudo temperantia: ſunt ſorores talis na
ture q̃ nunq̃ȝ ſe deſerunt/et qui habet vnam habet reliquas et q̃ caret vna aliis om
nibus ſpoliatur. Igitur q̃ñq̃dem ita eſt q̃ filius me⁹ es/et volo te docere q̃ prece=
pta patris bona ſunt ad filium. legito. i. collegito. vel legito. i. per lectiones diſcito
mea precepta. id eſt mea documenta. ita. id eſt in tali modo et tali aſpectu vt intel
ligas. id eſt intus legas et retineas/et ad memoriam reducas/et non obliuioni tra
dere. Legito dicit quantum ad litteram: vt intelligas quantum ad ſenſum: quia
littera occidit ſpiritus autem viuificat. Unde Thobias. Periunt peruerſa legen=
tem littera viuificat ſpiritualis honor. Legere. id eſt lectiones audire et litteram
externus et corticem eni. id eſt certe et non intelligere. id eſt non capere legere ſen
ſum qui latet in littera. nec memorie commendare immo obliuioni tradere/ ſicut
pueri negligere eſt. id eſt audita vilipēdere. quia dicit philoſophus q̃ lectio lecta
non intellecta eſt neglecta. Unde Paulus. Lectionē doctrine noli negligere et gra
tiam que vite eſt quaſi dicat ille eſt contemptor lectionis qui animum ſuum ad in
ſtructionis documentum non applicat. Et qui doctrinam contemnit ſeipſum deci
pit et ſeducit. Dicit yſidorus q̃ ad virtutes difficile conſurgimus ad vitia vero ſi
ne labore dilabimur. Itaq̃ȝ deo ſupplica. Terminata ſecunda particula in qua fi
lium ſuum et quemlibet ſub perſona filij ad legendum et intelligendum ſua docu=
menta allicit. in hoc loco etiam aggreditur particulā huius prohemij in qua agit
de cultu diuino et dat principale mandatum de dei obſeruantia ita dicens. Itaq̃ȝ
id eſt ideo deo ſupplica id eſt ſupplicabiliter deum deprecare et animum tuū de
deo omnipotenti/vt pote creatori ſummo qui te ad ymaginem ſuam et ſimilitudi=
nem creauit: et qui te paſcit/et qui te viuere facit/et pro te ſanguinem ſuum fudit
et qui ad eterna premia te expectat. Et hoc eſt ſummum preceptum/et concor=
dat ſatis ſcripturis theologicis/ quia dei dilectio precipuum preceptum eſt in le=
ge. Unde. Dilige dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua. Et
alibi. Primum querite regnū dei et hec omnia adiicientur vobis. et pſalmiſta di
cit optime. Initium ſapientie timor domini. Time ergo deū et mandata eius ob
ſerua et bene tibi erit. Unde Timentibus deum nihil deeſt. et deum noſſe eſt vi=
uere et ipſi ſeruire regnare eſt. Supplicat ergo deo et non diis. vnde deus per os
pſalmiſte ſic dicit. Uidete q̃ ego ſum ſolus et non eſt alius deus preter me ſubiun=
gens. Ego occidam/ego viuere faciā: patet ergo ex ſupradictis q̃ ſit colend⁹ q̃ in
manib⁹ ei⁹ mors et vita. De deo dicit̃ in lucidario. Deus eſt tā admirabilis ſuaui

cuius tā ineſtimabilis pulchritudinis. vt angeli q̄ ſeptuplo ſolē ſua pulchritudine
vincūt in eo iugiter deſiderent aſpicere. Nec eſt mirū ſi eiꝰ pulchritudine vel viſio
ne melliflua gloriant. nā deꝰ eſt ſummū bonū quo nihil meliꝰ nec fuit nec erit. Ne
mo mortaliū deū vidit vnq̄/ q2 homo nō poſſet frui tā ſubtiliſſima ꝛ clariſſima vi-
ſione donec clarificetur poſt mortē in carne ꝛ ſpū. Deꝰ ſcḋm theologos eſt via iuſto
rum ꝛ gaudiū bonorū ſpes eterne beatitudinis. Scḋm phōs vero deus eſt cuius
centrū eſt vbiq̄ circumferentia vo nuſq̄ ꝛ ibi deꝰ quaſi dans eternā vitā ſuis. Pa-
rentes ama. Premonito filio ſuo ad amorē ſūmi pr̄is q̄ totiꝰ pr̄ eſt creature in hoc
loco monet ipm ad amorē pr̄is carnalis. Primū eni preceptū eſt deū diligere. ſunt
vero decē precepta legis q̄ cōtinent in libro decalogi/ q̄ tradita fuerūt moyſi in ve
teri lege. Dr̄ aūt decalogus a decas qḋ eſt decē ꝛ logos qḋ eſt ſermo. Inde ḋr de-
calogus. i. liber cōtinēs decē precepta dñica. ſūt ḡ illa q̄ cōtinent in his verſibꝰ. Unū
crede deū/ nec iures vana p ipm. Sabbata ſanctifices ꝛ venerare parentes. Non
ſis occiſor/ fur/ mechus teſtis iniquus. Nō deſiderabis rē ꝓximi: nec ꝯcupiſces vxo
r ē eius. Dic ḡ. Parentes ama. Et nota q̄ parentes ſunt ſuperiores ꝛ inferiores ꝛ
a latere deſcendentes et omnes teneris amare. ſed diſpari ratiōe. ſuꝑiores ſunt pa
ter ꝛ mater quos amare teneris cum maximo affectu ꝛ maxima reuerentia. Inter
omnes patrem/ q2 te generauit/ quia tibi neceſſaria miniſtrauit/ quia te docuit/ et
doceri fecit. Matrē/ q2 te peperit ꝛ lactauit ꝛ dolorem pertulit ꝛ miſerias compor
tauit: preterea quia mandatum eſt in lege. Honora patrem ꝛ matrem ꝛc. vnde et
in thobia ḋr. Et patris ꝛ matris potiaris honore. preterea alibi ḋr ꝛc. Si quis pa
tri vel matri maledixerit morte moriet. Inferiores ſunt filij ꝛ filie qui debēt ama-
ri cū magno appetitu ꝛ magna reuerētia et a patre ꝛ matre feliciter erudi. Et fra
tres ꝛ ſorores ſunt a latere deſcendentes/ ꝛ iſti debent amari. ſ. pari affectu et pa-
ri reuerentia/ et mediocriter affectari. Sed nota q̄ pater ꝛ mater parentes ꝓpe
nuncupantur. Pater/ quia cauſa eſt prolis ꝛ efficiens. Mater quia parit ꝛ eſt cau
ſa recipiens/ ꝛ ideo ſic gloſandum eſt. Parentes ama. i. patrem ꝛ matrem cū om-
ni appetitu et reuerentia. Unde ſanctus Blaſius. Parentes noſtros vt propria vi
ſcera diligamus. Et alibi. Honora patrem ꝛ matrem vt veniat tibi beatitudo a do
mino. Unde. Cognatos cole. Modo docet nos actor cognatos ꝛ proximos vene-
rari. Et nota q̄ nō ſolū de cognatis carnalibus ꝛ cōſanguineis intendit. ſed etiam
de quibuſcunq̄ chriſtianis ꝛ proximis qui cognati ꝛ fratres noſtri ſunt quo ad de
um et in deo iuxta illud. Qui facit opera patris mei/ ipſe eſt michi pater ꝛ ſoror et
frater. Et dicitur cognatus a con quod eſt ſimul et natus quod eſt ſimul natus. id
eſt natus conſanguinitate. Dicit enim hic. Omnem hominem fratrem tuum eſſe
iudica. Memento q̄ vnus artifex condidit nos/ ꝛ omnes ſumus ab eodem patre
nati. ſ. ab adam/ ꝛ ab eadem natura ſcilicet eua/ et ab eadem materia. ſcz a limo/
et ab eodem creatore creati ſumus vnde omnes adinuicem ſumus cognati. Dicit
ergo. Cognatos cole. id eſt proximos tuos dilige ꝛ venerari ſi ſint ſapiētes Uel co
le. id eſt orna veſtibus ꝛ cibarijs ſi ſint pauperes ꝛ nudi. Unde quidam. Si nudos
veſtis ſanctus poteris amicas. Illud verbum colo eſt verbum equiuocum. Unde
Colo deum. i. honoro/ colo amicum. id eſt diligo. Unde verſus. Agros/ rus/ fontesq̄
ſuperos colit atq̄ parentes. hos arat: hoc habitat: ornat honorat amat. ¶ Da-
tum ſerua: hic incipit quinta pars ꝛ vltima huius prohemij in qua agit de virtuti
bus et moribus et cautelis multiplici viciorum ita dicens. Datum ſerua. id eſt rem
tibi diſpoſitam et commiſſam ſcias bene et fideliter cuſtodire. Uel datum ſerua.
id eſt rem tibi datā ab aliqua antiqua perſona diu in memoriam dantis habeas
vt libentius detur tibi aliud: Uel datum ſerua. id eſt ſubſtantiam tibi datam pro-
digaliter non expendas. Quidam enim expendunt largius res ſibi datas non la-
bore proprio acquiſitas. Uel datum ſerua. i. illum qui tibi dederit munera in me-
moriam habeas/ vt eidem retribuas in tempore oportuno: quia munera ſumpta
ligant. Uel ſerua. id eſt caue datum. id eſt rem quam vult aliquis dare tibi. Quia
iuſtho. Non nunq̄ fuge qḋ dabitur ſuſceptio doni. Arbitrij vendit libertatis opes
preterea dicitur. ſi plurimum datum non reſpue. vel datum ſerua. i. ſi vis dare ſer
ua/ et conſidera anteq̄ des. q2 ḋr infra. Cui des videto. Datum enim dicitur ante
q̄ detur donū vero cū datur. vel datū. id eſt quinq̄ ſenſus corporales quos deus ti
bi cōtulit. ꝛ ſcientiam quam tibi dñs erogauit: vt eam multipliciter reliquis diſtri
buas diligenter: vt cū in die iudicij oportebit te villicationis tue reddere rationē

poſſis dicere. Domine quinqȝ talenta tradidiſti. ⁊c̄. dicatur tibi. Euge ſerue bone
⁊c̄. Foro te para. Nota ꝙ duplex eſt forum .ſ. cauſale. vbi tractatur cauſe. Et ve=
nale. vbi venduntur merces. Unde ſenſus eſt para te foro .i. negocijs forenſibus.
vt ſis facūdus ⁊ ſapiens: quia illic quattuor ſunt neceſſaria ſcilicet accuſare reſpō
dere iudicare ⁊ teſtificare. ſic igitur informa te in actibꝰ vt in foro cauſarum: non
accuſeris ab aliquo inhoneſte. vt ſcias ſi accuſatus fueris propter delictū aliquid
reſpondere vt ſi in iudicio electus fueris ſecundum rationis calculum arbitreris
non ira vel odio precibus vel muneribus vaciatus: vt nō ſit apud te acceptio per
ſonarum. quia dicitur. Judicis eſt recti nec munere nec prece flecti iudicij recte in
libram dirige. nec te iudex electe precio nec pro prece flecte. Uel para te foro. ſcili=
cet rerum venalium id eſt ſic vendas ⁊ emas vt nemineȝ decipias nec propter im
prudentiam tuam inſcius detrimentum incurras. vel foro id eſt dei iudicio. Unde
Eſtote parati. quia neſcitis horam neqȝ diem. Cum bonis ambula. id eſt cum bo
nis hominibus et ſapientibus obſeruationem habeas. vt quorum iniunctus fue=
ris conſortio eorum proficias exemplo. Unde Salomon in prouerbijs. Qui cum
ſapiente graditur: ſapiens efficitur. ſimiliter qui cum prauis et ſtultis et prauus ⁊
ſtultus efficitur. Unde dauid. Cum ſancto ſanctus eris. et alibi. Tu peruerteris ſi
peruerſis ſocieris. ſi ſanctum ſequeris tu quoqȝ ſanctus eris. Ergo cum bonis am
bula. id eſt vade. ⁊ cetera.

Anteꝗ̄ voceris ad conſilium ne acceſſeris.
Mundus eſto. Saluta libenter. Maiori cede

Anteqȝ voceris. ⁊c̄. id eſt ad conſulentes ⁊ loquentes tacite et ſecrete noli accede
re niſi prius ab aliquo appelleris: ne tue reputari poſſit arrogātie ⁊ aſcribi vel tue
ignorantie. quia ex quo aliquis accedit ad conſilium non vocatus videtur ꝙ illud
ſine ſua non poſſit perpetrari ſapientia. Et etiam ne tibi dicatur. amice retrocede a
nobis nam colloquimur res arduas et ſic cum pudore deceat te reuerti. Uel ne di
catur. Lupus eſt in fabula. vel ne turbes communitatem quod eſt malum vel ne
reus alicuius criminis videaris. Unde dicitur. Ne cures ſi quis tacito ſermone lo
quatur. Mundus eſto. id eſt honeſtus vita et conſcientia honeſtate triplici. ſcilicet
cordis/oris/et conuerſationis. vt ſic placeas deo et hominibus quia legitur. Bea
ti mundo corde. quoniam ipſi deum videbunt. vel Mundus id eſt mundo contra
rius mundanam deſpiciens vanitatem. quia mundus non mundat. Mundus enī
eſt ſuo nomini contrarius totius fraudis ac nequitie repletus: miſeros et paupe=
res vilipendens maioribus reuerentiā inferens de peiore in peius quotidie labēs
vel mundus id eſt mundo ſimilis vt perficiaris quattuor virtutibus cardinalibus
ſicut mundus ex quattuor perficitur elementis. Saluta libenter. id eſt affectuoſe
nō adulationis cauſa. ſed cum bono deſiderio volūtatis. ſcȝ ꝙ alterius ſaluteȝ: vt
tuā ꝓpriā conſideres ⁊ affectes. vel ſaluta libenter .i. illum a quo ſalutaberis licet
dicatur. Neminē in via ſalutaueris. ſic intelligitur. Neminem ſaluū dixeris in hoc
mundo. Maiori cede .i. locum da. et obedire in verbis et in alijs maiori ſupple in
ſcientia ſicut magiſtro tuo. vel maiori etate ſicut ſeni. vel potenti ſicuti domino ſe=
culari vel religione et ſanctitate, ſicut cordelarijs ⁊ monachis et alijs religioſis vel
dignitate ſicut parentibus et etiam epiſcopis et alijs magnatibus. ſemper enim
debet inferior maiori inſurgere et eidem ſeruire. Unde in euangelio. Qui ſe humi=
liat exaltabitur: et qui ſe exaltat humiliabitur. Magiſtrum metue. id eſt cum ti=
more venerare et dilige. quia non eſt dilectio ſine timore. iuxta illud. Eſt amor vt
ſpecies: timor vt genus. Ergo timore deſtructio: ſequitur quod nos careamꝰ amo
re. Et amor ergo timor. ſed non conuertitur. Ergo etiam concludi poterit eſt a=
mor, ergo timor. Uel ſic. hic amat ergo timet preterea vt dicit ſalomon. tres ſunt
claues ſapientie. Prima amor et timor dei ⁊ dilectio proximi Unde pſalmiſta. Ini
tium ſapientie timor domini. Secunda ſtudium diſcipline et ſapientie ſub hac au
tem continetur due. ſcilicet aſſiduitas legendi / et frequens et diſcreta interroga=
tio et de his omnibus dicit Oratius. Inter cuncta leges et perſcrutabere doctos.
Et alia quedam ſimiliter continentur que eſt memoria retinendi. Unde. Seneca.
Inter humana nature commoda nichil dignius memoria reperitur. Tertia tan=
gitur hic cum dicitur. Magiſtrū metue/ qꝛ qui magiſtrū nō diligit neqȝ timet ipſū

dogmata vilipendit. Qui doctrinā contēnit ſeipſum ſeducit ſm alios autē quinqȝ claues que in his verſibus cōtinentur. Uñ clauis p̄ma datur ſi lectio cōtinuatur. Mē te tua funda quicquid legis ecce ſecunda Tertia ſequitur ſtimulando frequenter aditur vel agatur. Quarta dabit mores ſic rapit ſemper honores. Quinta cadu=carum deſpectio diuitiarum. ¶ Uerecūdiā ſerua. i. ſis pudibundus et caue ne ſis vē=toſus et effrons quaſi ſine fronte. i. ſine pudore. in fronte enim cognoſcitur pudor Uel Uerecundiā ſerua. i. caue ne facias aliqd pudibundum: vt furtum/adulteriū homicidium propter quod incurras verecundiam et pudorem. Quia vt dicit Sa lomon. Melius eſt bonum nomen q̄ diuitie multe. Et alibi. Fama repleta malis velocius volat aliis. Rem tuā cuſtodi. i. poſſeſſionem tuam ne in prauis viſibus diſ ſipes et expendas: quia dicit infra. Qui ſua conſumunt ꝛc. Uel Rem tuam cuſto=di in tempore fertilitatis vt poſſis expendere in tpe cariſtie. qꝛ dr. Nō minor eſt vir tus q̄ querere parta tueri. preterea dr infra. Labitur exiguo quod partum eſt tpe longo. vñ quidā. Si p ſubtiles ſenſus ſis cognitor nil es. Sicut Ariſtoteles ſine di uitiis quaſi nil es. vel rem tuā i. facilitates tuas in p̄nti ſeculo pauperibus eroga et ſic cuſtodies rem tuā. i. celeſtē patriā. Erogare eni eſt in fidei cuſtodiam conſer ua: qꝛ qui hoc facit in celeſtia theſaurizat. Diligentiā adhibe. i. curam ꝛ ſedulita=tem oppone tuis negociis perpetrandis ne ydoneis actibus ꝛ honeſtis p pigri=tiā retraharis. vñ ita dr. Segnitiā fugito/vel adhibe. i. oſtende diligentiā. i. amo rē amicis ꝛ etiā inimicis. vñ in euāg. dr diligite inimicos vros. Familiā cura. i. pa ſce ad ſufficientiā nō ad ſuperfluitatē nā p ſupfluitatē eſſet pdiga ꝛ luxurioſa. nec ad inſufficientiā. qꝛ ſm p̄hm impoſſibile eſt idigentē bene operari. ſed ad ſufficiē=tiā/qꝛ ſufficientia eſt ꝟtus media ꝛ eſt in oi medio. ſ. iter parum ꝛ nimis. vñ. Mediū tenuere bti. vñ ſicut in oē qd eſt menſurā ponere pdeſt ſic ſine mēſura deperit oē qd eſt. Uel familiā ſerua. i. pcura tanqȝ paterfamilias/bonos promouendo/ma los corrigendo/incorrigibiles icludendo. Coniugē ama. nō qꝛ pulchrā vel nobilē vel diuitē. ſed qꝛ caſtā ꝛ honeſtā ꝛ ſapientē: qꝛ dr Salo. Sapiens mulier edificat ſibi domū. preterea Coniugē ama. nō cā libedinis ſed cā plis habende. ꝛ peccata fugiendi. vñ in thobiade. Nō incentiua veneris. Cōiugē inqȝ tuā et nō aliā qꝛ qui ingrediť ad vxorē pximi nō eſt mūdus. Scriptū eſt eñi/nō ꝯcupiſces vxorē pximi tui. i. nō adulterabis: qꝛ fornicatiores et adulteros iudicabit deus. preterea quod de' cōiunxit hō non ſeparet vñ thobias. Sponſam nō cupiā. ꝛc. Liberos erudi. i. extra eruditatē pone filios pluſq̄ ſeruos. qꝛ melioris ſūt cōditiōis vel liberos eru di. i. illos q̄ ſunt de legitimo pcreati: qꝛ liberi ſūt vl' liberos erudi. i. erudiendo di ſciplinatos redde. quia qui diligit. inſtanter erudit: vnde ſalomon. Qui parcit vir ge odit puerum. qui autem diligit inſtanter erudit eum. vñ quidam. Natum vir=ga docet. ꝛ moribus inſtruit ergo. Qua parcit tergo nō amat: immo nocet. Libe=rorū. caret ſingulari vel erudi liberos artibus liberalibus vel mecanicis vt poſſint p artes ſuas corporis inopie ſi neceſſe fuerit ſubuenire. vnde infra. Si tibi ſint na ti: nec opes tunc artibus illos. Inſtrue quo poſſint inopē defendere vitā. Blādus eſto. i. mitis ꝛ effabilis: nō cā adulatiōis ſed cā curialitatis ꝛ benignitatis. Eſto in q̄ blandus tribus modis. ſ. corde voce ꝛ opere blādus. ſ. humilis corde: qꝛ non co gites malū pximi. ſed potius bonum dulcis ꝛ ſuauis voce. ꝛ non iraſcaris contra deū murmurādo ſicut aliqui faciunt ppter aliquā aduerſitatē q̄ eis euenit. ſꝫ ſis mitis bñdicendo potius q̄ maledicēdo. vñ ifra. Succeſſ' dignos noli tu ferre mo leſte. ſis fauorabilis ꝛ benignus ope auxiliādo potꝰ aliquē inopē q̄ legendo. vñ thob. Hec facias aliis q̄ ſcis tibi cōmoda. Et alibi. Que tibi vis fieri michi fac. vñ qdam. Hoc facias aliis qd tibi vis fieri. Iraſci abs re noli. i. ſine rōnali cā. Hō enim iratus neſcit viam diſcernere veritatis. Iuxta illud infra. Impedit ira animuꝫ ne poſſit cernere verum. Et illd. In nullis rebus videt iracundia verum. vñ Ira eniꝫ eſt ſubdita animi tēpeſtas q̄ inordinate ſe cōcutit ꝛ cor hoīs ad iſaniā trahit ꝛ etiā ſepe corpus. Et bñ dicit ad infamiā. Nā ex ea ſeqtur odiū iuxta illud. Ira odium generat. Et odio gñatur vel naſciť iurgiū ꝛ ex iurgio gñatur prelium ex prelio fit homicidiū/ad qd ſequiť tā corporis q̄ anime detrimentum. Propter homicidiū eñi qdā incurrerūt exiliū qdam aūt ad carceris ergaſtulum alii aūt ad laqueum alii ad icendia: alii ad diuerſa mortis gña cōpellūtur. pꝫ ergo q̄ ad iram ſequi po teſt opprobriū ſempiternū. In iudicium adeſto/ voluntate ſpōtanea/non coactus Mali etiam ptrahuntur ad iudiciū coacti/boni vero ſponte. vel in iudiciū adeſto

quia in iudicio nō ſis ꝑuerſus. ſed obediens iudicio vel iudici. vel iudicium. vt des
cōtrariū iudici/vel in iudiciū. ne ꝑmittas aliquē periurare nec aliquē iniuſte iudi
ces vel deſinas iudicari. Mutuū da. q. d. ſi aliquid datur tibi/dāti retribuas mutu
um da. i. mutare ⁊ alternate reddere: ⁊ crede ſi neceſſe fuerit. Et eſt mutuū qñ de
meo ſit tuū/⁊ tu econuerſo ſm̄ Iſido. Vñ vſualiter dicit̄. Mutua vice dando ſunt
filia mater amice. Cui des videto. dico ꝙ des mutuū. ſed inde Cui des videto. i. cū
quo habes hanc viciſſitudinē dādi vtꝝ ſit ingratus aut nō/vtrū ſit memor benefi
cij accepti nec hoc ſit officipdi. vel cui des bona tua videto. vtrū dign⁹. Debes enī
dare pauperib⁹ et egenis. qꝛ ſi das leccatori vel hiſtrioni. ſacrificas dyabolo. Vñ
illud. Mimo dare thus eſt dare demonis are qꝛ hyſtrionibus dare nihil aliud eſt
ꝙ̄ demonibus immolare. licet in euāge. inueniat̄. Omni petēti tribue. Sed ibi tm̄
modo de bonis et dignis intelligit̄. vñ illud Tho. Panē tuū ⁊ vinū tuū ſuꝑ ſepul=
turā iuſti conſtitue et noli ex eo comedere cū potentibus. Vñ illud reſpicias dan=
do qd/vel cur/quō/qñ. Iuſiurandū ſerua ſacramentū firmū ⁊ ſtabile facias vel te
neas ne periurio reprehendaris. Iuſiurandum ſerua. i. conſidera qd̄ illud iuſtū et
honeſtum ⁊ verū et de quo et ꝓ quo iurabis/quia ſi iurares de re neſciens poſſes
inde publice diffamari: quia periurium eſt pro ſe vel aliquo gratia veritatis ab=
negatio. Vel periurium eſt mendacium ſacramento confirmatum quod eſt deo
et hominibus odioſum. Quia vir linguoſus non dirigetur in terra. et cetera. Ovi=
dius. Non bene mactato celeſtia munera gaudent. Sed que preſtanda eſt et ſine
teſte fides. Unde quidam. In iuramento fidus ſatis eſſe memento. Et ſi tu iures
quod ſit verū dicere cures. ¶ Conuiua raro. id eſt ſis conuiua raro. Unde illud. Fi
li noli eſſe auidus in cibo neqꝫ te effundas ſuper omnem eſcam. Tria ſunt enim ꝙ̄
beatam vitam hominis faciunt. ſcꝫ victus tenuis/ tota vilis/et menſura ſine arte
quia viſitatū ⁊ frequens conuiuium generat faſtidium/ſanitatem extirpat/epilen
ciam nouercatur et attrahit infamiam/damnuꝫ parat libidinem prouocat. Dicit
enim yſidorus. vbicunqꝫ ſaturitas ibi damnatur libido. Et galienus dicit. Ciboꝝ
concupiſcentie anime ſunt detrimenta: quia quanto magis impletur venter tanto
magis anima minorabitur. Vel conuiua. i. comede ita ꝙ ſit verbuꝫ/et eſt antiqua
grammatica: quia aliter non licet iurare quia antiquitus dicebatur conuiuio con=
uiuas. ſed modo dicitur conuiuor aris. vñ. Sume cibum modice modico natura
fouetur. Sic corpus reficce ne mens ieiuna grauetur. vnde Hierony. Modicus ci
bus ⁊ tēperatus corpori ⁊ aie eſt vtilis. vnde infra. Morbi nāqꝫ mali cā eſt quecū=
qꝫ voluptas. ⁊c̄. Vino te tēpera. i. modice vtere vino: qꝛ in illo luxuria vt febris in
anguilla eſt. Ebrietas enī mentis induxit exilium et veneris incitat incentiuuꝫ per
quam menti quedam obliuio ſui generatur ex ſuperfluoruꝫ potuum indulgentia.
Unde in Alexandro. Rixaqꝫ et bella moueri imperat ⁊ ſuadet rationis ville ſepul
chrum Ebrietas. Unde Salomon. Vinum ⁊ mulieres apoſtare faciūt ſapientes
et arguunt ſenatores. Vel fiat ypalage vino te tēpera. i. admixtiōe aque. Pugna
pro patria. i. pro legibus ⁊ conſuetudinibus ⁊ libertate patrie cōſeruandis vel pu
gna pro patria. i. ab inſultibus inimicorum eam defendendo/ qꝛ mori pro patria
dulce eſt et patrie impendere vitam et curam. Vel moraliter pugna pro patria. i.
pro celeſti regno. Regnum enim celeſte per bona opera debemus acquirere. Hec
enim terrena habitatio non eſt noſtra habitatio: ſed locus noſtri exilij et peregri=
nationis noſtre/quia non ſumus ciues: ſed aduene. conuerſatio emꝫ noſtra eſt in
celis. Unde Paulus. Non habemus hic certam manſionem/ſed vitam futurā in=
quiramus. ⁊c̄. Quod ſatis eſt dormi. ſenſus eſt. Quod ſufficiens eſt tibi dormi nō
tm̄ ad naturam corporis: ſed plus vigiles ꝙ̄ dormias ita ꝙ plus ad ſalutē ani
me ꝙ̄ ad corporis voluptatem. Sopor enim nutrit pigritiam et animi torporem
ſiue accidiam. Et eſt accidia tedioſus animi torpor hominem quemlibet a bono
cepto faciens reſilire. Unde dicit. Quod ſatis eſt dormi. id eſt ſufficienter ne piger
efficiaris. Unde dicit ſcriptura de pigro. Sicut hoſtium verſatur in cardine ita pi
ger in lecto ſuo. verſus. Non datur ſeni celeſtie premia regni. Illis iungeris quoꝝ
nunc facta ſequeris. Nil temere credideris. i. audita credideris anteꝙ̄ probes illa
qꝛ ille dicit̄. maledictus qui credit omni ſpiritui. Nam credere qñqꝫ regit accuſati
uum caſum ſine prepoſitione: vt demones credunt deuꝫ ſcꝫ qd̄ eſt et tunc notat in
formatam qualitatē. Unde iacobus in epiſtola. Ecce demones credunt et contre=
miſcunt. quandoqꝫ datiuum vt credo tibi. id eſt ſcio ꝙ tu exyeras. Quādoqꝫ actiū

cum prepoſitione/vt credo in deū ita ibi notat inherentiam dei vel certitudinem
rei. Unde apoſtolus. Scio cui credidi .i. certus ſum Quãq̃ notat reſponſionem cer
ti non in futuro: ⁊ hoc modo rñdet patrinus pro puero dicendo. Credo. Quãq̃ no=
tat fidem opertam per dilectionē. Unde in euange. Qui crediderit ⁊ baptizatus
fuerit/ſaluus erit. Unde credo deo vel credo deū plus credere dico. Si credis in
eum/q̃ vel ei vel eum. Tu te conſule. Hec vox tute poteſt eſſe aduerbiū: vnde ſen
ſus eſt .i. tutum conſilium da: quod ſi ſecurum ⁊ honeſtum: vel ſunt due dictiones
tute conſule .i. conſule primo conſcientiam tuā ſi velis aliquid facere ⁊ tuam ratio
nem dicendo ⁊ liberando quid vtile ſit ⁊ honeſtum. Uel tute conſule .i. poteſtatē
tuam non aliquid incipiens quod non poſſis perficere vel finire. vnde infra. Qd
potes id tenta. Meretricē fuge .i. acceſſum meretricis. ⁊ locum in quo habitat. q:
fornicatores ⁊ adulteros iudicabit deus. in iudicio condemnabit. Uñ Salo. Lon
ge fac vias tuas a meretrice. q: dicit hieronymus. Meretrix eſt ꝓfunda cauea
puteus agri/alienoꝝ inſidiatrix in via. ⁊ quaſi leo qui cū videt thauros eos inter=
ficit. Et alibi dicit hieronymus. Securum eſt mulierem non audire/ſecurius non
videre. ſecuriſſimum non tangere. q: infirmat dum auditur; inuenenat dū videt
polluit dum tangitur. Dicit ergo Longe fac vias tuas a meretrice. Primo ꝓpter
eius immunditiē: q: lues eſt corporis ⁊ anime detrimentum. Unde illud. Balnea
cornici quid proſunt/quid meretrici. Nec meretrix munda/nec cornix alba fit vn=
da. Itē. Longe fac vias tuas a meretrice/propter eius cupiditatem: q: ꝓpter res
tuas tibi ſeruit. ⁊ non amore tui. iuxta illud Thaida quiſquis amat: ſua non ſe cre
dat amari. vel lõge fac vias tuas a meretrice .i. propter eius infidelitatē. Iuxta il
lud. Non eſt in ſpeculo res que ſpeculatur in illo. Sic patet ⁊ non eſt in muliere fi
des. Et alibi. Non vides q̃ parua fides eſt in muliere. Crede michi ſi credis ei te
decipere. Et alibi. Femina fraus ſathane mala ſero non bona mane. Uñ Salo
mon. Fauus diſtillans labia meretricis. et nitidius oleo guttur eiꝰ. nouiſſima au
tem eius quaſi abſinthium ſunt amara. Item. Longe fac ⁊ cetera propter cau=
ſas q̃pluri mas. Uñꝰ. In coitu ſex dãna luo. q: denarium do. Humoremq̃ bonū
proprium de corpore fundo. Apocopo vitā ſtudium cū nomine perdo. Offendoq̃
deū triplici ſit ſorde redundo. Dr̄ aūt meretrix de mereo meres quod eſt fleo fles
quia dicit Ouidius. Ut flerent oculos erudiere ſuos/vel dr̄ a merū quod eſt vinū
⁊ trico tricas. vel dicitur a mereor mereris/quia precium libidinis meretur. vnde
meretrix quaſi merens ſtricte errare/vel quia ſecundum opinionem ſuam mere=
tur quicquid poteſt tibi rapere. Libros lege. id eſt exerce ſtudium. Dicit vero li=
bros lege/⁊ non librum/quia vnus liber non ſufficit ad inſtruendum aliquem vir
tutibus. Liber enī dicitur interior pars corticis: in cortice enī ſolebant antiquitus
ſcribere ante vſum pargameni et inde dicitur liber in quo legitur ⁊ addiſcit. vnde
verſus. Liber .i. bachus vel vir ſine compede natus. Eſtq̃ liber codex vel raptus
ab arbore cortex. Prima beri faciunt genitiuo bri ſecunda. Unde Iſidorus. Qui
vult cū deo ſp̄ eſſe/decet illum frequenter orare ⁊ legere. Nam cum oramus cum
deo loquimur cū legimus deus loquitur nobiſcum. Hec commoda confert facta
lectio ſcripturarū. ſeu q: mentis intellectum erudit ſeu quia a mundi vanitatibus
aſtutum hominem ad amorem dei reducit. litteras diſce .i. elementa vel commu=
niter lege libros vt ſapiens efficiaris. vnde Salomon dicit. Fili doctrinā magis
q̃ aurum dilige. Unde quidam ſapiens. Plus probo theſaurum docti q̃ diuitis
aurum. quia melior eſt ſapientia cunctis opibus precioſiſſimis. Unde Horatius.
Uilius argentum eſt auro virtutibus aurum. Item Salomon dicit. Melius eſt ſe
nem addiſcere/q̃ ignorare et alibi turpe eſt nil velle doceri. Litteras diſce. id eſt
actus bonorum per exempla litterarū. Unde infra dicitur. Diſcere ne ceſſes. ⁊c̄.
Sed diſcere eſt oneroſum/ſcire vero glorioſum. Item yſidorus dicit. Primo eſto
auditor q̃ doctor et per diſciplinam accipe nomen magiſtri. Unde in faceto. Ne
nomen ſine re velis habere magiſtri. Quod legeris memento: et quid proficit no
bis audire niſi audita memorie commendemus vere nichil. Ideo ſubiungit. Qd
legeris memento. id eſt memoriam habeas. quia legere et non intelligere eſt ne
gligere. Nil mentire. id eſt noli mendacium proferre. quia ſcriptum eſt. Oris men
dacium occidit animam qui vero dicit falſum credens verum dicere non menti=
tur vel nil mentire. quia mentiri eſt contra mentem ire: mentiri eſt falſum ſponte
proferre. Salomon. Qui mentitur cuiuſlibet poteſtatis veritatem deteſtatur/

et iram dei ſuper ſe vocat: quia plus timet hominem quam deum. Neminem irriſeris id eſt non aliquem deſpereris/ſiue pauperē/ſiue inſipientem: quia deridens deridebitur. Unde infra. Alterius factum aut dictum ne carpſeris vnquam. etc. Bonis benefacito. Reſpondet ad iſtud quod ſupra dixerat. Cui des videto. i. homini. vnde aliud Benefac domine bonis et rectis corde. et Seneca. Beneficium eſt beniuola actio tribuens gaudium cupienſque proferre tribuendo in illud quod facit vel bonis. i. de bonis tuis pauperibus eroga. Erogare enim eſt animi habitus nature decus / vite ratio/morū pietas/cultus diuinitatis/honor hominis/et eterne beatitudinis meritum. Dicit ergo/bonis benefacito. Unde Auguſti. Operemur bonum ad omnes maxime ad domeſticos fidei. Maledictus ne eſto. i. ne aliquo maledixeris. Unde Dauid. Diuerte linguam tuam a malo et labia tua ne loquantur dolum. vel Maledictus. i. non facias aliquid propter quod ſis maledictus. quia ſcriptum eſt. Maledicti non poſſidebunt regnum dei Ideo potius ſis benedictus quam maledictus. quia benedictus dicetur in die iudicij. Uenite benedicti filij mei ad dexteram meam accipite regnum quod vobis paratum eſt a principio mūdi. Maledictis vero dicitur. Ite maledicti in ignem eternum: Unde aſpera vox ite: ſed vox eſt blanda venite dicetur reprobis ite. venite probis. Sponſus ergo vos intraduco venite. Omnes obliſe vacue venitis abite. Ad pretorium ſtato hoc concordat huic quod ſuperius dixerat in iudicium adeſto. Et hic duo notes. ſcilicet cum citatus fueris venias/et etiam quod aſtare debeas propter reuerentiam exhibendam. Minorum vero eſt aſtare/maiorum vero conſedere. Dic ergo: ad pretorium ſtato id eſt apud iudicis vt poſſis cauſas adiſcere. Pretorium eſt ſedes iudicantis. Ad pretoriū ſtato, non ad proſtibulum: ſed potius ad oratorium. non ad lectorum contubernium. ſed potius ad ſobriorum conſortium/non ad ſtultorum colloquium: ſed ad communionem ſapientum. Equum iudica. i. equitatem iuſtum iudicium ab iniuſto diſcernendo Unde ſcriptum eſt. Juſte iudicate filij hominum. et alibi. Erudimini qui iudicatis terram. iuſte enim iudicare glorioſum et apud deum et apud iudicium meritorium. Unde Salomon. Statera doloſa abominatio eſt apud deum. Debet enim quiſque iudex his quattuor carere ſcilicet amore/odio/ira/premio/ne ira vel odio deſtruat iuſtam cauſam. amore vel premio foueat iniuſtam cauſam. verſus. Judicis eſt recti nec munere nec prece flecti. Exiſtimationē retine. i. ſi videris aliquem bonum facientem non ſtatim exiſtimes et iudices eſſe bonum et econuerſo antequam perfecte probaueris: pudibundum eſt aliquem hodie laudare/et eundem cras vituperare vel exiſtimationem retine. id eſt bonam famam quaſi dicat ita te habeas: vt alij poſſint exiſtimare te eſſe bonum/et dicatur bona opinio de te. vel ſic. exiſtimationem retine. i. ſi homines bene exiſtimant de te: illam exiſtimationem retine bonis operibus inſiſtendo vt ſemper bonum de te poſſint homines exiſtimare: vel ſi malam exiſtimationem de te audias. illam retine ne vlterius protendatur illa mala exiſtimatio: et credo quod hec ſit melior/vel aliter cum incertus fueris de aliqua re illam retine ne diuulges antequam rei diſcuſſeris veritatem. Conſultus eſto. i. ſapiens et plenus conſilio vt ſcias alijs conſulere vt te conſulant conſulatores. Conſultus eſt a quo petitur conſilium/conſultor vero qui petit. Verſus. Conſultor rogitat/conſultus conſilium dat. Iracūdiam tēpera. i. irā longā. vnde Paulus. Sol. ira non occidat. i. nō auferat a vobis ſup iracundiā veſtrā. i. propter iracundiam veſtram. Et Dauid. Iraſcimini et nolite peccare. i. in ira perſeuerare / quod eſt mortale peccatum. vnde ira eſt omnium viciorū ianua. iracūdia vero eſt libido vlciſcens in eum qui te videatur leſiſſe iniuria. et infra dicitur. Litis p. eterit. quia iracundia eſt ira inueterata que non poteſt apud actorē ſuū veniā accipere. Unde Hora. Qui nō moderabitur ire in factum volet eſſe dolor quod ſuaſerit et mens et alibi. Ira furor breuis eſt animū rege qui niſi paret. Imperat. etc. i. impetuoſam voluptatem reprime hec in Horatio. Uirtute vtere. i. viriliter agas. etc. Unde Salo. Qui diſſolute agit rem ſuam opus ſuū diſſipat. vel virtute. i. teipſam bonis operibus et virtute inſtrue. vel vtere et exerce. Sunt enim quidā in aliquo virtuoſi qui ſe tamen nō exercent/et tales nō vtuntur virtute: quia nō vtimur re dū eſt in actu. Unde virtus eſt habitus mentis bene conſtituti. Unde tho. Inſere virtutes. quia debet vtere et non abutere: quia qui ſe ſimulat eſſe virtuoſum et non eſt vel fingit ſe vti propter laudem virtute abutitur: virtute vero vti qui appetit virtutem propter ſeipſam appetenda eſt. Eſt enim ſuipſius virtus enim bonis operibus eſt precium eterne beatitudinis. Troco lude. id eſt ioco ſim

plici qui nullam gerit infamiam ſiue damnum. Et eſt trocus lignum volubile ⁊ ro
tundum: quod pueri percutientes ſcuticis ⁊ gyrū huc ⁊ illuc voluunt. Et dicitur a
tros quod eſt volubile. et per hoc genus ludi ⁊ ſimplicia et venialia eſſe ſequenda
viciosa et damnoſa quelibet eſſe fugienda. Unde ſubiungit. Aleas fuge .i. ludum
alearum. et per hoc genus ludi innitat quelibet damnoſa et criminalia eſſe fugien
da. Exercitium enim alearum deciorum et conſimilium diffamat hominem / pecu
niam ſpoliat / burſam euacuat / rixas ⁊ pugnas excitat / homicidia properat. Dicit
ergo Aleas fuge .i. omne ludum damnoſum vbi pecunia perditur / viſus caligatur /
cupiditas excitatur / deus ignoratur negocium et vtilitas poſtponitur iracundia
ꝓuocatur / homicidiū ꝓperatur / dyabolus inuocatur. Igitur fili mi ꝓpter iſta oīa fuge
aleas: qꝛ decretū dicit. Clericus aleator aut ceſſet aut deponatur vel degradetur:
⁊ ſic patet qualiter per ſpecialia dat intelligere generalia. qꝛ per trocū dat intelli-
gere oēm ludū ſimplicem gñaliter per aleas omnem ludū damnoſuꝫ. per que poſ
ſunt iactura rixa et inimicitia et mala alia procreari ⁊ dꝛ alea ab aleo milite greco
q̄ huiuſmodi ludūꝫ inuenit in obſidione troiana. Uñ dꝛ ab aleos quod eſt alienum
quia ludentes a rebus ſuis alienat. Minoreꝫ ne contempſeris. id eſt ſi ſis maior
illo etate vel corpore: quia conſilio pollet cui vim natura negauit. quia quanto ma
ior es tanto humilia te in omnibus quia qui ſe humiliat exaltabitur: ⁊ ecōuerſo vel
minorem ne. id eſt dignitate vel ordine poteſtate nobilitate diuitiis vel parentela
quia tantū poteſt aſcendere ꝙtum aſcendiſti. vñ. Cū fortuna volet fiet de rethore
conſul. Preterea tu non es ſecurus quin inferius illo poſſis deſcendere. Qꝛ dicit
galterus in alexandriade. Tolluntur in altū. Et alibi. Percute mortales alios extol
lere faſtu collectis opibus. Miſeruꝫ noli irridere actor ſpecificat qđ dixerat dicēs
ꝙ homo miſer vel in miſeriam redactus minus eſt cōtēnendus ꝙ̄ alius qꝛ dꝛ. Eſt
miſero pius deriſor ꝙ̄ dolor eius. Dicit ꝙ̄. Miſerū noli irridere: qꝛ creatura dei eſt
quicūqꝫ ſit ⁊ deus ſit qui de te ⁊ illo ſit facturus. Debes eñ cogitare ꝙ tibi ſimilia
poſſunt accidere vel etiā grauiora. vñ. Uultus fortune variatur ymagine lune. Cre
ſcit ⁊ decreſcit in eodē ſiſtere neſcit. Nil arbitrio virī feceris. id eſt fortitudine tua
nimiū nō confidas. vñ ſcriptū eſt. Maledictus q̄ cōfidit in multitudine virtū ſuaꝝ.
Et Seneca Multi ignorauerunt vires ſuas q̄ credūt tā magnos ſe eſſe ꝙ audent
attentare ſuperflua bella et diſcrimina venienda vel ventura. immo arbitrio ratio
nis. q. d. vires tuas non conſtituas iudices operū tuoꝝ. qꝛ dꝛ dauid. Non ſaluabitur
rex per multā fortitudinē: neqꝫ gygas ſaluabitur in multitudine virtutis ſue. Pate-
re legem quā tu ipſe tuleris .i. legē quā impoſueris ⁊ ſcieris. vñ in ſequentibus. Tur
pe eſt doctori. ⁊c̄. Itē dogma tuū ſordet ſi te tua cauſa remordet. Uel petere legeꝫ
.i. tu legē impones aliis: quē velles vt tibi imponeretur. vñ. Legē q̄ tuleris de iure te
nere teneris. Quam ſi reſpueris: iure puerilis eris. qꝛ mors eſt pauida. Alienū no
li concupiſcere .i. rem alienam: qꝛ committeres in legem. Uñ quidā ſapiens. Fru
ſtra legis auxiliū inuocat q̄ committit in legē. Uñ in lege ſcriptū eſt. Alienam meſ
ſam non transferas de agro in agrū: qꝛ radix eſt oīm maloꝝ cupiditas: quam qui
dam appetentes errauerunt a fide. Ex cōcupiſcentia enim aliene rei multotiens
prouenit furtum. Uñ alibi. Noli fili cōcupiſcere diuitias q̄ cum labore acquirūtur
cū timore poſſidunt / cū dolore amittuntur. vñ quidā. Diues diuitias non aggregat
abſqꝫ labore. Nec timet abſqꝫ metu nec deſerit abſqꝫ labore. Pauca in conuiuio lo
quere: qꝛ in multiloquio nō deeſt pctm̄. vñ infra. Inter cōuiuas. vel ſic. Quere pau
ca in cōuiuio .i. in paruo conuiuio. nec quere ſuperflua fercula / ſed ſume grate qđ
dabitur tibi. Unde infra. Exiguum munus. ⁊c̄. ſic eſt ſenſus quere pauca in conui
uio. id eſt ſi ſis inuitatus ad paruum prandium modico ſis contentus. Qꝛ vt dicit
Salomon. Melius eſt vocari ac olera cuꝫ gaudio: ꝙ̄ ad vitulū ſaginatū cū odio ⁊
alibi dicit. Salomon. Melior eſt buccella ſicca cum gaudio ſumpta: ꝙ̄ domus ple
na victimis cum iurgio. Parentes patienter vince .i. patrem ⁊ matrem ſi ſint irati
contra te: quia eis ſuſtinendum eſt. nā vidua eſt virtus quā non patientia firmat.
Et alibi. Uirtutes animi patientia dirigit omnes. Unde infra. Uerbera cum tule-
ris. vnde alibi. Nobile vincendi genus eſt patientia virtus. vel parentes .i. obediē
tes tibi. q. d. ſis benignior erga humiles ꝙ̄ erga rebelles. vñ in alexandro. Nō mi-
nus eſt poſtꝙ̄ cepit miſerabilis eſſe. Parcere cum franco ꝙ̄ frangere poſſe te bel-
lum. Beneficii accepti memor eſto. ne dicaris ingratus. Gratitudinem eum docet
obſeruare et habere in memoriam quod datum eſt tibi / et retribuendum tempore

re oportuno. qꝛ de ingrato dꝛ illud ꝓuerbiorum. Littus aro/laterem lauo: dū ſeruio prauo. Vñ Seneca. Beneficiū accepti ne obliuiſcaris: quia munera ſumpta ligant Minime iudica .i. raro vel minime pro non .i. noli iudicare .i. quaſi inuitus iudica. et itaqꝫ ſi acciderit ꝙ iudices iudica equū ne iudiceris a deo: quia ſcriptum eſt quo iudicio iudicaueritis: iudicabimini vel minime iudica .i. non aliquē cōdemna. iudicare ponitur pro condemnare. vñ. Nolite iudicare ⁊ non iudicabimini. qꝛ eni iudicat dñs eſt. Illud ſtude agere quod iuſtū eſt .i. nō aliud vt in ieiuniis ⁊ bonis operibus. Et nota ꝙ ſine elemoſinis nunqꝫ eſt perfectum ieiunium. Sed cū ſit elemoſinis ⁊ oratiōibus tunc tranſit ad celū ⁊ ad curiā dei peruenit. Itē ieiunia ſunt fortia tela aduerſus luxuriā carnis. caro eni ꝑ abſtinentiā vincit. vñ illud. Luxuriat raro non bene paſta caro. vel ſtude. ⁊c̄ .i. qđ iuri cōſonū ⁊ honeſtū .ſ. dilectionē dei ⁊ ꝓximi conſeruare/ ⁊ hoc ſtude, ⁊ ſige cor tuū/ ⁊ voluntatē tuā firma/ et ſic opus tuū expende: qꝛ in his verſibus vt teſtat veritas euangelica tota lex pendet et ita docet fugere oēm iniuriam et veritati ⁊ iuſticie adherere. Illud idē ꝑ mandatum ſubſequens conformat qđ eſt tale. Libenter amorē ferto erga deum ⁊ proximum amicū et etiā inimicū. vñ in euāg. dꝛ. Diligite inimicos vr̄os. vñ Paulus. Uita eſt amor ſꝫ mors eſt odiū. Vñ. Libenter amorē ferto .i. libenti aīo ex affectu cordis et in charitate non ficta aliū a quo amaris. Qꝛ dt btūs Augu. Qui amat rē nō amatam ſeipm ⁊ amorē ſuū perdit. vel ſic ferto .i. patere .i. libenti animo. amorem .i. ſi amore ſis alicuius qui placet tibi illū patere libenter .i. libenti animo. amorem .i. ſi amore ſis alicuius qui placet tibi illum patere. iuxta illud. Si quis amat quod amare iuuat feliciter ardet. Gaudeat et vento nauigat ille ſuo.

SI deus eſt animus nobis vt carmina dicunt
Hic tibi precipue ſit pura mente colendus

¶ Finita parte prohemij in qua actor tetigit cauſam incepti operis et huius libri materiam ſub breuiloquio proſaice compilauit. Hic aggreditur actor partem executiuam vel tractatum quod idē eſt. In quo eandem materiā quā pmiſit proſaice exequitur ſtilo metrico ꝓpter vtilitatem/delectationem ⁊ ornatum: commendetur memorie firmiori. Poſſumus ergo ſubtiliter intueri ꝙ actor ille poetarū bene ſcribentium ſequens veſtigia tria facit proponit vt dicit. Cū aīaduerterem. Inuocat vbi dicit. Nunc te fili chariſſime. narrat vbi dicit. Si deus eſt animus. Sed ad maiorem rei euidentiam preſupponendum eſt ꝙ phīa diuidit in tres partes .ſ. in phiſicā/logicā/ ⁊ ethicā. In phiſica diſputat rerū natura. nam phus grece natura latine. Inde phiſica quaſi ſcientia naturalis. In logica de ſermocinali ſcientia: quia a logica ſcientia ſermocinalis dꝛ. In ethica vero tractat de virtutibus ⁊ moribꝰ animi que aīam deo copulant ⁊ tēporalē vitā cuiuſlibet hoīs ordinant et adornant. Iſtā aūt moralitatē ſequit actor iſte in hoc tractatu/ qđ diuidit in quattuor diſtinctiones q̄ vbi incipiant ſatis ptꝫ et quelibet diſtinctio per diſtigia diſtinguit/ qꝛ in duobus verſibus ſemꝑ vna ſcīa vel vnū mandatū ethicū copulat. Diſtigium eſt dr̄ a dya ꝙ eſt duo ⁊ ſtigos quod eſt verſus quaſi per duos verſus diſtinctum quia quod in primo verſu ponit in ſcdo certificat et explanat. hic ꝫ incipit prima diſtinctio in cuius prima diſtinctione tractat actor de cultu diuino inuitans filium ſuū ⁊ omnes alios ad diuinum cultum nec immerito qꝛ deus fons eſt ſiue principiū omnium bonorū. in quo ⁊ a quo ⁊ per quē oīa bona: ⁊ ſine quo nullum bonū. Ideo hanc primā ethicā ad honorē ſummi principis et ad inſtructionē oīm ponit concordans cū theologicis ſcripturis q̄ ad ſalutē pertinent et de moribus inſtruunt .ſ. cum moyſe in decalogo vbi dat primum mādatū de cultu diuino dicens. Diliges deum tuū ex toto corde tuo/ ⁊ ex tota aīa tua. ⁊c̄. concordans inqꝫ cū dauid pſal. qui dicit. initium ſapientie timor dñi: ⁊ cū beato bernardo vbi dicit. Unū crede magiſtrum habemus in celis quem ſemel vidiſſe totum et dediſſe. Et cum ſalomone concordat etiā in ꝓuer. qui dicit circa principiū. Timor dñi eſt principiū ſapientie Sicut eni ſalomō fuit ſapiens ita catho ſapiēs fuiſſe legit. Catho eni grece latine ſapiens dicitur vel callidus: qꝛ catho ille fuit ſapiens et ingenioſus. dicit ergo ſic. Deus eſt animus. Hic incipit primus liber cathonis. bene dicit primus quia ſequitur ſecundus. Sunt enim quattuor libelli. Et nota ꝙ hec dictio animus plura ſignificat. Unde in equiuocis. verſus. Eſt animus ratio ſapienti vita voluntas. Sit virtus anima ſpes diſpoſitio circa. Impetus ingeniū ꝓponit cōſulit audet. Coſt=

tam excitat precōcipit eſſe futura. redde ſingula ſingulis. Dicit ergo. Si deus eſt
animus. Iſti verſus multis modis poſſūt legi ⁊ primo ſic ſecundū antiquos qui
vnū deū ignorātes ſapientē hoīem videntes i maximā reuerentiā aim ſuū in ſciē
tia ⁊ virtutibus ornatū ꝓ deo habebāt ⁊ colebant in hac lege ſic. Si animus tuus
eſt deꝰ vt ꝓ ſicut/ſicut carmina .i. ſcriptura poetica dicūt .i. tradūt iuuenalis. ſup.
et lucani. ⁊ alioꝝ. vñ iuue. Nullum numen abeſt ſi ſit prudentia tecum. luca. Nul-
lum numē adeſt ſi ſit prudentia lōge. hic ergo .i. animꝰ tuꝰ ſit colendus .i. ornādus
virtutibꝰ ⁊ ſcientijs tibi .i. a te pura mēte .i. tota intentione ꝑcipue .i. pre oībus alijs
vt habeat a te ꝓ deo ⁊ vt ab alijs honoreris. Scdo ethice. ſic ⁊ forte melius ⁊ legi
tur ſi pro qr/⁊ ponitur cauſatiue ⁊ nō dubitatiue ſic. ſi pro qr/quia aimꝰ .i. ſapiētia
patris eſt deus .i. filius dei vt carmina ſctōꝝ dicunt nobis. Et nota ꝙ ſicut dicunt
theologi pr̄ dr̄ potentia filij filius ſapientia patris ſpiritusſctūs vero bonitas et ſa
pientia vel potentia ⁊ gratia vtriuſqꝫ. vnde hic animꝰ .i. hec ſapientia ſcʒ filiꝰ dei
ſit colendus .i. amādus ⁊ honorādus tibi a te pura mente .i. pura mētis intentiōe
⁊ deuotione ꝑcipue .i. pre oībus alijs rebꝰ. Sʒ hec lectura eſt potius ethica ꝙ̄ grā
matica vel moralis. ideo lege ſic ⁊ forte melius ſi pro qr deus pater ⁊ filius ⁊ ſpiri
tusſanctꝰ in quibus eſt vna diuinitas equalis gloria. ⁊c̄. eſt colendꝰ pura mente vt
carmina dicūt hic aduerbialiter ponit .i. in deo colendo ſit aimꝰ .i. tota intētio tua
precipue .i. potius in deo colendo ꝙ̄ in aliqua re. Quarto ſic ⁊ forte melius. ſi deꝰ
eſt. vel ſi ꝓ qr/quia deus eſt cuius eſſe eſt eternū imutabile ⁊ ꝑmanens. vnde dd.
Ipſi peribunt tu aūt ꝑmanes ⁊ oēs ſicut veſtimentū veteraſcent. ⁊ ſeqtur in alio ver
ſu. Tu aūt idē ipſe es ⁊ anni tui non deficient. .i. eternitas tua eſt indeficiens ⁊ im-
permutabilis vt ꝓ ſicut animꝰ rō animi ⁊ itellectꝰ. dicit .i. ſentit ⁊ facit ſcire nobis
nō brutis ſcʒ nobis in qbus ratio viget. ⁊ vt ꝓ ſicut carmina philoſophoꝝ ⁊ ſacre
ſcripture ⁊ oēs alij libri in quibꝰ fit mentio de deo dicunt .i. aſſerūt et declarant is
nobis hic .ſ. deus q ⁊ vbiqꝫ intellectualiter demōſtrat ꝑ oēm diuinitatis ſententiā
et potentiā. ⁊ hoc ꝓnomen hic eſt demonſtratiuū ad intellectū ſit colēdus .i. amā
dus ⁊ venerandus tibi .i. a te pura mente .i. pura ⁊ recta intentione ⁊ ſine ſimula-
tione qd non faciunt hypocrite de quibus dr̄. Amen dico vobis receperunt merce
dē ſuā. Itē pura mente .i. mente nō maculata ⁊ cōſcientia nō remordente de pctōr
qr dicit ouid. Nō bene celeſtis ipſa dextera colit. ⁊ alibi dr̄. Fecūdat ab aris et de-
dit extrema gaudia nocte venus precipue ꝙ̄ alia creatura animus et carmina di-
cit phi de natura oīm rerū terreſtrium nature ꝑcepta ꝓ ſuorū induſtria animorū
animi ratiōnē ſup lunarē globū ſupius erigebāt vt naturā rerū ſuperceleſtiū in-
ueſtigarent. quaꝝ rerum natura ſubtili inquiſitione ꝯprehēſa vnā cauſaliſſimā a
qua oēs creature ſunt create ⁊ habent ſuū eſſe ſuū ſentire ſuū vegetari ⁊ ſuū ratio
nari de neceſſitate ꝓbabant .ſ. deum illū quē inuocabāt ſuū creatorē ſine cauſaꝫ
cauſaliſſimā oīm rerū. ⁊ ideo dicit aimꝰ ⁊ carmina. Itē nota ꝙ eſſe ꝓprie cōuenit
deo ⁊ deeſſe peccatori. vnde eſſe dñr q ſine intentione creſcunt nec retractione mi
nuuntur nec varietate ꝑmutantur ſcʒ ipſa cuſtodiūt. Et ideo bene dicit deꝰ eſt. ⁊c̄.
et ſcribitur vbi dicit btūs bern̄. Deꝰ eſt ſphera icircūſcriptibilis cuiꝰ centrū eſt vbi
qꝫ circūferentia vero nuſqꝫ. Et dr̄ per ethimologia deꝰ quaſi dans eternam vitam
ſolus. vel ſuis et credo ꝙ hec lectura vltima ſit optima ⁊ omnibus alijs preferen-
da. Quinto ſic. Si animꝰ noſter. vel non ꝓ qr deꝰ eſt .i. diuinꝰ .i. a deo hʒ originem
vt carmina dicūt. Dicunt enim phi ꝙ corpus ex quattuor elementis contraximus
animo vero a deo hic .i. animus ſit tibi colendus .i. a te pura mente .i. cum mundi
cia cordis ⁊ operis precipue ꝙ̄ corpus qr dignior. vñ illud. At preciū pars hec cor
pore maius hʒ .ſ. animꝰ. vñ illud. Mente ad diuina celeſtē traximus informare. ⁊
quaſi quibuſdam floribus exornare. vñ illud Inſere virtutes deciſis ſentibus or-
to. Purgato poterunt fructificare roſe. ⁊ hec eſt bona. Sexto ſic. quia pagani du-
bitant de eo et forte aliquis laicus ſimplex ⁊ fatuus poſſet dubitare propterea di-
cit autor ſuperiꝰ. Itaqꝫ deo ſupplica. ⁊ nō dijs poſſet filiꝰ ſuꝰ querere vel aliqs obij
cere eſt vnus deꝰ colendꝰ tm̄ vel plures. ad hoc rn̄deat actor ⁊ di. ꝙ tu es certꝰ taꝫ
rōne animi ꝙ̄ cognitiōe ſcripturaꝝ ꝙ vnꝰ ſolus deꝰ opa benignꝰ ⁊ miſericors ꝑn
cipium ſine priori ⁊ incōmutabilis. ⁊ ſi pro qr hoc eſt ſiquidē vnus deus ſicut ipſe
ait de ſeipſo videte ego ſum deus et non eſt deus ꝑter me. ⁊ hic ſcʒ deꝰ tantus ⁊ ta
lis ſit colendus id eſt venerādus cū gloria ꝑdicationis tibi .i. non brutis pura men
te id eſt pura intētione diſcreta hūilitate cōſcia te pctō non remordente ꝑcipue ꝙ̄

plures dñi illū q̄ eſt op̄s: vt alunus .i. vt rō ⁊ carm la .i. ſcripta dicūt nobis .i. affirmāt ⁊ teſtanᷣ. Hec lectura ſimiliter eſt bona: ſ3 credo ꝙ quarta ꝓualeat oībus alijs. ⁊c̄. ꝟ. Lingua paterna ſonat qđ ⁊ ſapiētia donat Exaudi fili menteſq3 repone cubili. Principio cultū dñi tu dilige multū. Sic bene cultura fiet mens crimine pura.

Plus vigila ſemper, ne ſumno deditus eſto. Nam diuturna quies vicijs alimenta miniſtrat.

¶ Vigilare eſt equiuocū ad plura: proprie idē eſt ꝙ non dormire. Item vigilare dicitur curā adhibere. vnde ait dñs. Vigilabo ſup populū meū. ⁊c̄. ⁊ hic plus vigila. ſimul vigilare eſt ſibi cauere. vnde in euāgelio. Vigilate et cauete quia neſcitis qua hora fur veniet dicit dñs. Item vigilare .i. ꝙ laborare vnde dicitur de peccatore. ipſe ad ſepulcra ducetur in congerie mortuorum et vigilabit id eſt laborabit dico ergo. Plus vigila q̄3 dormias. vel plus inde eſt multum in bonis operibus ne eſto deditus ſomno. idem eſt pigricie vel ſegniciei quia homo ſe debet exercere et laborare homo enim natus eſt ad laborandum ſicut auis ad volandum. vnde illud. Qui non laborat non manducet. Ve enim ocioſo. vnde dauid. Labores manuum tuarū quia manducabis. ⁊c̄. et thobias. Pane tuo veſceris liber eris vnde quidam. Pane tuo ceteris veſcere liber eris. Per ſomnum intellige pigritiam et torporem vicioꝝ quibus quidā ſomnolentia ſiue violentia vincimur ⁊ torpemus per vigiliam vero bona opera intelligimus. Unde. Beatus ſeruus ille quem cum venerit dñs inuenerit vigilantē in bonis operibus. Amen dico vobis ſup omnia bona ſua conſtituet eum. vigila inq3 pluſq3 dormias: nam quies diuturna id eſt longa et diu durans miniſtrat alimenta vicijs id eſt fomenta. longa enī quies facit hominem ſegnē ⁊ pigrum ⁊ ad ea que agenda ſunt deficientem ⁊ impotentem Dicitur autē diuturna a diu aduerbium temporis. ſed diurnus/na/num/nomen mobile dicitur a die. vnde dicitur. Parca manus labor aſſiduus deſignat habere Larga manus labor inſolutus deſinit habere. Ne ſomno deditus eſto vnde ſupra quod ſatis eſt dormi. et dicitᷣ deditus a dedo dedis/ quod eſt expono/is et eſt verbum actiuum/ vicijs apponit fomēta nā ſicut terra que nō colitur profert herbas vicioſas ita corpus ocioſum vitia generat quādo virtutibus nō exercetur et faciliter a vicijs expugnatᷣ. vñ di. hie. Ocioſe menti maligni ſpūs prauas cogitatiōes inferunt: et ſi quieſcat ad opere non quieſcit malorum dilectione. vel plus vigila ſed in bonis operibus: ne te dyabolus inueniat ocioſum. verſus. Ne timeas vano de ſomno ſurgere mane. Longa quies ſomno vicio fit fomes in omni.

Virtutem primam eſſe puta compeſcere linguam. Proximus ille deo qui ſcit ratione tacere.

¶ hic docet ac. excellentē ⁊ ſummā virtutē eſſe retrahere a garrulitate. Modice enī loq̄ eſt ſumma prudētia q̄ eſt prima inter q̄tuor ꝟtutes ꝓncipales et deſcribitᷣ ſic virtus. Virtus eſt animi habitus/nature veneratio/ moꝝ pietas/cultus diuinitatis honor hōis/ ⁊ eterne beatitudinis meritū. Aliter virtus deſcribitur a phi virtus eſt bene conſtitute mentis habitus vel virtus eſt viuere ꝑ natura. ⁊ dī primā virtutē .i. optimā. Primus enī qñq3 dr̄ rōne ordinis: vt ille ſedet primus cū ablate vel rege primus etiā dr̄ qñq3 rōne eternitatis. vt ego ſum primus ⁊ nouiſſimus et qñq3 dr̄ optimus: vt hic virtutē primā .i. per optimā: ſcḋm verā expōne. Lingua ſic deſcribitur. lingua eſt proprie membrū in ore carneū/ formās ꝟbū/ diſcernēſq3 ſermones. vel lingua idē eſt ꝙ falſa doctrina. vñ ait dñs ad iob de dyabolo. Fune .i. fide ligabis linguā eius .i. falſam doctrinā eius vel lingua idē eſt ꝙ ſīlitudo. vñ ſpūſſanctus apparuit in diuerſis linguis .i. diuerſoꝝ ydiomatū ſimilitudinibꝰ. vñ. Loquebanᷣ varijs linguis vel lingua .i. ꝙ pena inflicta ꝑ pctō lingue. vñ anima diuitis loquebaᷣ ad lazarū vt refrigeraret linguam eius .i. penam. o fili. Virtutē primā. ⁊c̄ .i. optimam excellentem bonā ꝓcipuā ⁊ principalē. Compeſcere .i. frenare ⁊ ſedare multiloquiū: qr multiloquio nō deeſt peccatū. vñ dauid. Vir linguoſus non dirigetur in terra. et ibi: em. Prohibe linguā tuam a malo et labia tua ne loquantur dolum. vñ quidam. Qui ſcit frenare linguam ſenſumq3 domare. Fortior eſt illo qui frangit viribus vrbes. vel compeſcere linguā tuā: quia nimiū loqui nocet. vñ. Oſſa terit lingua careat licet oſſibus illa. Litis lingua parens/os terit eſſe

euenit. Et ideo vide quando loquaris ꝙ illud ſit bonum et honeſtum quod dices
ne inde poſſit damnum euenire. Vñ horatius. Quid et quo ꝫ ⁊ cui dicas ipſe vide
to. Cunctatorem fugito nam garrulus idem. Nec retinent te patule commiſſa fi=
deliter aures. Et ſemel emiſſum nõ reuocabile verbũ. vñ illud. ois homo quacũq̧
domo qua ſede moraṫ. Prouideat qñ taceat vel qñ loquaṫ ꝓximus ille deo eſt. i.
vnicus ⁊ dilectus a deo eſt ꝗ ſcit rõne tacere. i. ſcdm rõnẽ. q. d. qui qñq̧ ſcit tacere ⁊
qñq̧ loqui per hoc innuens ꝙ tacere eſt malũ ſi neceſſe ſit dicere veritatẽ: ne quis
infameṫ. vñ dauid. Pone dñe cuſtodiam ori meo. ⁊c. ſap. Tps eſt loquendi et tps
tacẽdi qꝛ ſicut hoſtiũ aperiṫ ⁊ qñq̧ clauditꝛ ita os hois dꝫ claudi tpe pſib. Tpe cõ
gruo loqre ⁊ tpe cõgruo retine qꝛ breuẽ ſermonẽ facit ſcia/multum loqui eſt ſtul=
ticia. Hiero. Silentiũ eſt ſignũ ſapientie loquacitas ſignũ ſtulticie. et Jaco. Ille ꝑ
fectus eſt qui regit linguam ſuam. vñ quidã. Tpe multiloquã locus eſt cõpeſcere
linguam. Si potes extingue vicioſe criminat lingue. alibi. Si cupias pacem lin=
guam compeſces loquacem. Cũ ratione ſile dominũ ſi queris adire.

Sperne repugnando tibi tu contrarius eſſe.
Conueniet nulli, qui ſecum diſſidet ipſe

¶ In hoc loco catho inſtruit filiũ ſuum ne ſit in conſtans vel duplex: qꝛ dicit iaco.
vir duplex aio incõſtans eſt in oibus vijs ſuis. Hõ incõſtans dr ꝗ nũc vult vnũ mõ
aliud ſicut faciũt pueri ſed in pueris nõ eſt viciũ: vel incõſtãs dr ille ꝗ nõ petit vnũ
cibũ/modo aliũ ſicut guloſi faciũt: vel incõſtans diciṫ ille qui habet vnũ in corde
et aliud in ore ſicut falſi hypocrite. vñ quidã. Quilibet hypocrita ſpecie tenus eſt
heremita. Mente tñ tacita latet anguis hic acognita. vel inconſtans dicitur qui
modo dicit vnũ/modo aliud ſicut garruloſi: ⁊ omnis talis incõſtantia eſt vitanda
¶ Conſtrue. Sperne. i. noli eſſe cõtrarius tibi id eſt cõtra teipm repugnando/vel
aliter/ſperne repugnando. i. intendo ⁊ contradicendo: incõſtantie mentis tue eſſe
contrarius tibi. i. ne cõtradicas ſentẽcie a te ꝓlate: ita ꝙ modo vis aliud ⁊ poſteã
velis econuerſo: ⁊ ſupradictis modis: qꝛ cõuenit nulli ꝗ ſecũ diſſidet. i. diſcordat ſe=
cum: qui enim diſcordat ſecũ nõ poteſt conuenire alijs: qꝛ ꝗ ſibi neq̃ eſt cui bonus
eſt? q. d. nulli. vnde. Qui ſibi non ꝑcit tibi vel michi quomodo parceret alibi. Qui
ſua diuulgat: mea vel tua quõ celat. Et alibi. Jn tota vita diſcors tibi viuere vitas
Nulli ſe iungit ſua quem diſcordia pungit. Sperne. ⁊c̃.

Si vitam inſpicias hominum, ſi deniq̧ mores.
Cum culpes alios, nemo ſine crimine viuit.

¶ Jſtud ꝓceptũ ꝓcipue ꝑtinet ad ꝓlatos ꝗ alioꝝ extirpant vicia licet ſint penitus
vt vicioſi. ⁊ alios ↄdẽnãt in venalibꝰ vicijs. lꝫ ipſi ſint i mortalibꝰ intricati ⁊ etiã in
uoluti. vñ ſalomon. Maledictus ꝗ videt feſtucã in oculo alterius vel in oculo fra=
tris ſui. in ſuo aũt trabẽ non videt. vñ in aurora. Tollere feſtucã ſi vis de frĩs ocel
lo que prius exturbat lumina tolle trabem. Et alibi ꝗ vult alterius oculorũ terge
re trabẽ. vñ dicit. Si inſpicias ſcꝫ in ſcripturis diligẽter: ⁊ dicis nobiliter iſpicias. i.
intus animo tuo vitã hoim. i. humanã et ſi inſpicias deniq̧. i. ad vultũ mores ho=
minũ. i. humanas actiones ⁊ qualitates: cum culpas alios. i. reprehẽdas de pctis
nemo ſine crimine viuit ſaltẽ ſine crimine veniali. q. d. hoc ſcias qꝛ nemo viuit ſine
crimine nec etiã infans vnius diei cuius vita eſt ſup terrã hꝫ enim originale pctm
q̃ cito naſciṫ. vñ dauid. Ecce eni in iniqtatibus cõceptus ſũ/⁊ in pctis cõcepit me
mater mea: qꝛ multiplex eſt laqueus dyaboli. ideo miſer hõ cadit multipliciter in
pctm. Laqueus dyaboli eſt ꝓprie laqus quo aliqs ligaṫ delectatione. carnis. vñ
dauid. Laqus ↄtritus eſt ⁊ nos liberati ſumus: ⁊ laqueus eſt doctrina hereticoꝝ.
vñ dauid. Pluet ſuꝑ pctõres laqos ignis ſulphur. Et laqus idẽ eſt ꝙ fraus. vñ dd.
Narrauerũt vt abſcõderẽt laqueos. i. fraudes. Et laqueus idẽ eſt ꝙ effectus ter=
renoꝝ. vñ ſimiliter dauid. Jn laqueo iſto quẽ abſcõderũt cõprehẽſus eſt pes eoꝝ
non cũ tot ſint laquei bene poteſt dicere. Nemo ſine crimine viuit: qꝛ qs egreditur
ſine macula et operaṫ iuſticiã: certe nullus. ℣. Quãuis cuncta notes que luſtrant
regnes boetes. Vix reperire potes quem ſine labe notes. ⁊c̃.

Que nocitura tenes q̃uis ſint cara relinque.

Utilitas opibus preponi tempore debet

¶ Sicut ſeruientē neq̄ꝗ nō recipit correptionē vel filiū prodigū ⁊ luxurioſū in diſciplinā/relinque cōſortiū praui hoīs. lꝫ ſit amicus tuus vel de parētela. ⁊ ſup oīa diuitias huius mūdi q̄ nocent aīe: qꝛ dr̄ in euāg. Sicut īpoſſibile eſt intrare camelū p foramē acus ita īpoſſibile eſt diuitē itrare in regnū celoꝝ. vñ quidā. poſſe foramen acus citius tranſire camelū. Credo ꝙ valeat hō diues ſcandere celum. Uel poſtpone delicias carnis. quas licēt habeas pro caris tamen nocēt anime. Unde abſtinēte vos a carnalibus deſiderijs. ⁊c̄. Et in euāge. Si oculus tuus ſcādaliſat te. proijce et erue eum a te. q. d. relinque diuitias que nō poſſunt in die vltionis: et in loco oculus pro qualibet re rura accipitur que noſcere poteſt. ⁊ bene dicit relinque nocitura ꝗuis ſint cara. qꝛ vtilitas et cetera. Et notandum ꝙ duplex eſt vtilitas. ſ. aīe ⁊ corporis. vñ vtilitas aīe ſup. ꝑponi dꝫ opibus ſcilicet vtilitati corporis quia raro cōcupiſcit aduerſus ſpm̄. i. corpus aduerſus animam et econuerſo. vñ. Math. Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. duobus ſcilicet deo ⁊ māmone. Et alibi vix placet ambobus qui vult ſeruire duobus. vnde ſapiens. Melius eſt parum cum caritate/ꝗ̄ multos fructus cum iniquitate. vnde quidam. Hic bene ſe ditat qui ſemper noxia vitat. Sic bene te dites: vt ſemper noxia vites. Nec ſit ad optimū quod noueris eſſe nociuum. Omne licet carum tibi quod fore debet amarum. Eijce nec retine ne ſit tibi cauſa ruine ⁊ cetera. Utilitas opibus. Opis opem ab ope denotat auxilium in ſingulari/in pluralis vero diuitias. vnde. Querit pauper opem: querit auarus opes. tñ aliter apud horatiū. implorauit opes hominis id eſt auxilia. Ops opis eſt mater terre ſcd̄m actores. Opus oporis eſt quoddā caſtrū. quidam. Patroclus oporis relinquit. opus indeclinabile idē eſt quod neceſſe vñ opus eſt vt modus oībus facias illud. vel quandoqꝫ opus declinaꝶ et tūc notat operationem. ſcd̄m quod dicitur actualiter. iſte facit opus bonū. qñqꝫ illud quod venit ex operatione. vnde iob. Operi manuū tuarum porriges dexteram: id eſt homini qui prouenit ex operatione dei. et alibi. Et opera manuum tuaꝝ ſunt celi. et idem eſt ꝙ genus operis. vnde in geneſi dicitur de domino. ⁊ requieuit ab omni opere quod patrarat. ⁊c̄. id eſt ab omni genere operis.

Conſtans et lenis vt res expoſtulat eſto

Temporibus mores ſapiens ſine crimine mutat.

¶ In hoc diſtigio inuitat nos actor ad fortitudinem que eſt in proſperitate et in aduerſitate eundē vultū habere. ſ. in proſperitate non nimis eleuari ⁊ in aduerſitate nō nimis deprimi: ergo eſto conſtans in aduerſitate ne nimis deprimaris qꝛ cōſtantia eſt ſtabilitas animi firma ⁊ in propoſito perſeuerās/lenis in ꝓſperitate ne nimis ſis ſuperbus et arrogans. vel conſtans in iudicando/lenis in patiendo iudicio vel inimicis pcendo/vel reis et malis cōpaciendo. et hoc ſatis deſignaꝶ in ſacra pagina per leones ⁊ a boues q̄ depicti erant ſupra in tēplo ſalomonis qꝛ nūꝗ̄ erat ibi leo ſine boue nec bos ſine leone. qđ ſignificat ꝙ hō dꝫ eſſe lenis vt bos. ⁊ ſeuerus ſicut leo: qꝛ p leonē intelligiꝶ ſeueritas. p bouē lenitas. ⁊ hoc ꝑcipue inter eſt ad ꝑlatos qꝛ dñt eſſe māſueti ⁊ leues erga pacificos ſibi ſubditos ⁊ bñ diſciplinabiles. ⁊ dñt eē ſeueri erga incorrigibiles vt apparet ī baculo paſtorali q̄ ē acutꝰ in pte īferiori in ſignū correctiōis erga rebelles/⁊ curuus de ſup in ſignū hūilitatis erga obediētes. Poſſet aliq̄s dicere tu dicis. ſis ꝯſtans ⁊ aliqñ lenis. ⁊ hoc eſt viciū mobilitatis aī. Ad hoc rñdet vt res. i. rei vel tpis exigētia expoſtulat vel res. i. vtilitas. ⁊ ꝙ hoc poſſis facere ſine vicio oſtendit dicēs. Sapiēs mutat. ſ. mores. ⁊c̄. Ꝟ. Quālꝫ etatē vni decet ad ꝓbitatē ⁊ alibi. Proſpero dura pati ꝓpter ꝓpriū ꝓbitati Lenis ⁊ aſp erit ſapiēs vt res ſua querit. Et mores vertet/ſic ꝙ nil crimine perdet.

Nil temere vxori de ſeruis crede querenti.

Sepe etenim mulier quem coniunx diligit odit.

¶ Hic doceꝶ q̄libet ne credat ſꝑ vxori ſue familiā accuſanti qꝛ mulier odit ſeruos mariti ſui: ⁊ accuſat ſine cauſa ꝓpter duo. Primo ſi ſeruus ſit fidelis ⁊ ipſa diſſipatrix. Secundo ſi ipſa ſit adultera et ipſe ſit caſtus ⁊ fidelis dño ſuo in omnibus: et quicquid ipſa facit timet ne ipſe dicat dño ſuo et tūc imponit ſeruo falſa crimina

et facit in domo ſicut vxor phutifaris que ioſeph immerito accuſauit. dicit enim
ſcriptura. Si ſit ſeruus tibi fidelis: ſit quaſi anima tua. vnde ait quidā ſapiens. in
de modo mulierum. Hec autem poſſumus ſcire que de ſuperbia mulierum ꝛ auis
da laudis elatiōe ſentimus. Mulier quanto eſt in īfirmitate exterius ꝛ nature fragi=
litate interius / ſemper aſpirat malignis artibus. Mulier ne inueniatur qualis ſit
totas / foris effunditur / et in aliena vita et iudicium detractoria loquacitate diſ=
greſſura. vnde. Sic volo ſic iubeo: ſit pro ratione voluntati / verba ſunt mulieris
accuſantis ſeruos mariti ſui. Femina vult ſudare ſeruos dicitqꝫ iubeto. Ue tibi fe
mineo quiſquis es apta iugo. Unde. Nil temere vxori id eſt p̄ſumptuoſe vel ſtul=
te ſine cauſa. Unde temeritas id eſt fatuitas vel temerarius temeraria / temera=
rium. id eſt fatuus. Item a temer dicitur hoc temetum. id eſt forte vinum: quia ſe
pe facit hominem temere agere. Sepe etenim mulier. Mulier ſic deſcribitur a. ſe
pho. Mulier eſt hominis confuſſio / inſatiabilis beſtia / continua ſollicitudo / indefi=
ciens pugna / quotidianum damnum / domus tempeſtatis / impedimentū viri: cō
tinentis naufragium vas adulterij / periculoſum prelium / animal peſſimum gra
uiſſimum pondus / aſpis inſanabilis humanū mancipiū in pugna. dr̄ enim mulier
quaſi mulcens herū. ſcd'm hoc corripit hanc ſyllabā e / in obliquis ſicut corripit in
hoc nomine. vn̄ quidam. Baſiat armigerū femina propter herum alij verſus. Nil
temere credas vxori ſepe querelae. Nā p̄ dolos nouiter ꝛ quē tu diligis odit.

Cuiuſqꝫ mones aliquem, nec ſe velit ipſe moneri.
Si tibi ſit carus noli deſiſtere ceptis.

¶ Aliud eſt preceptū. ſ. vt ſi videamus aliquē amicū nr̄m a via veritatis deuiare ꝛ
caſtigare cepimus ꝛ ſe caſtigare noluerit: nō iō minus debemus caſtigare ip̄m im
mo ſꝫ in caſtigationibus pſeuerare qꝛ aſſidua correctione caſtigabitur ꝛ ſapiens
efficietur. Un̄. Gutta cauat lapidē nō vi. ſed ſepe cadendo ꝛ alibi. Cōſumitur anu=
lus vſu. vn̄ illos quos amo caſtigo et arguo dicit dn̄s. vn̄ ſap̄. Meliora ſunt amici
verbera diligentis: qꝫ fraudulenta oſcula blandientis. Item corriget ſtultum ha=
bebis ip̄m inimicū. Item ſi moneas cap. ꝯſuis ſibi fiat amar. Non tamē obſcultes
qui verba minādo miniſtres. vel Cuiqꝫ mones. i. corrigis ꝛ caſtigas aliquē peccantē
vel delinquentē nec ſe velit ipſe moneri. i. caſtigari noli deſiſtere ceptis.

Contra verboſos noli contendere verbis.
Sermo datur cunctis, animi ſapientia paucis

¶ Contra verboſos ꝛc̄. i. noli ſtultis ꝛ garrulis rn̄dere ne eis ſimilis efficiaris. ſed
poſtqꝫ ſtulticia ꝛ garrulitas exegerit rn̄de eis. vt eiſdē ſua inſipiētia ꝛ ſtultiloquiū
pateāt. vn̄ ſalomon. Honor eſt hoīs ſapiētis q̄ ſeparat ſe a cōtētionib' garrulor̄.
Itē noli reſpōdere ſtulto iuxta ſtulticiā ſuā ſed oſtende ei vt ſe ſtulte locutū fuiſſe
cognoſcat. Sermo dat̄ qꝛ non oēs loquētes ſunt ſapientes vnde illud. Laudo qꝫ
vites fili cariſſime lites. Multi ſermonē retinēt ſed paucis rationē. Et ecce quare
qꝛ ſermo dat̄. vn̄ ſap̄. Multi ſermonē retinēt: ſꝫ pauci animi rōnē. i. bene fac alijs
ne ſis aīe tue inimicus. vn̄ ſocrates. Sic alienū age negociū: ne tuū obliuiſcaris et
ſic bene fac quibuſdā ꝛ nō oībus: ne dāpnum vel paupertas te ſequatur.

Dilige ſic alios vt ſis tibi charus amicus.
Sic bonus eſto bonis, ne te mala dāna ſequant̄.

¶ Aliud preceptū eſt. ſ. ne aliquē amemus vt p ipſo piculū aīe vel corporis incur
ramus. Et in mādato hoc innuitur qꝺ debemus diligere proximū qꝛ in dilectionē
dei ꝛ proximi tota lex pendet et pph̄ē. qꝛ dr̄ iſidorus. Ex toto corde nō diligit deū
qui hoīem odit. Preterea ſecundū mandatū eſt in lege dilige proximū tuum ſicut
teip̄m. Sed qꝛ qdā neſcientes modū rebus iponere ex alior̄ dilectiōe dāna ꝛ peri
culū aīe cōſequuntur. vt pater ꝛ filius ideo ponit moderantiū cū dicit. Sic bonus
q. d. non vltra modū dilige. Diligere vero eſt motū caritatis in aliquem diligere.
vnde. Dilige dn̄m deum tuum Diligere eſt bonū optare. vn̄ dilige proximū tuum
ſicut teipſum. i. ad qꝫ tū teipſū. ſ. ad vitā eternā. Si enī maius bonū velles primo
tuo qꝫ tibi eſſet magna ſtulticia ſi minus inuidia ſed primo diligendus eſt deus

ſcdo ꝓprīā aīa tertio aīa ꝓximi tui. Quarto ꝓpriū corp⁹: ⁊ eſt caritas ordīata. Et ita diligimus vere ſi vnicuiqȝ qđ ſuū eſt īpendim⁹. Primo debemus deo religionē ſcdo parentibus et cognatis caritatē. Tertio maioribus reuerentiam. Quarto paribus auxiliū. Quinto minoribus doctrinam: ſexto cuilibet concordiā. ſeptimo extraneis amicitiā. Octauo egris compatiētiam. vnde iſidorus. Amico tuo ita ſis bonus/ vt non doceat tibi. Itē benefac aliis ne ſis tibi inimicus vel ſic bonus eſto bonis ne te mala. ⁊c. q. d. noli ita ꝓdige amicis diſtribuere vt poſtea olbuſcla pſis compellaris mendicare. quia dicit ſalomō. Melius eſt vt te reſpiciāt filij tui ꝙ re ſpicere in manibus filiorū. vnde ſocrates Alienū ſic age negociū vt nō te obliuiſca ris. Cum ſapias. ⁊c. eſto bonus caris ſic ne tua dāna ſequaris. Cū ſapias iuſte tu nullū dilige plus te. alibi. Qui melior videt ⁊ deteriora ſibi det. Ultio digna dei lu mina tollat ei. vt alibi. Proficе ſic aliis vt ſis tibi carus ⁊ ipſis.

Rumores fuge ne accipias nouus actor haberi.
Nā nulli tacuiſſe nocet: nocet eſſe locutum.

¶ Rumores fuge. ⁊c. i. rumorum inueſtigationes vel nouas inuentiones ⁊ fictas Quia rumor eſt ſermo ambiguus ab incerto actore ꝑcreat⁹ cui malignitas fecit initiū fides aūt adhibuit incrementū Uel rumor eſt ſermo hoīs in honore duplica tus. vnde iſidorus. Sermo vanus mentis vane iudex ꝙ vane conſcientie eſt. quia qualis ſermo oſtenditur talis: et animus approbatur: et cetera. Ne incipias nou⁹ actor haberi. i. mendaciorꝫ nouus inuentior ⁊ dr̄ actor ab ago agis. ⁊ ſcribit per c vn̄ horati⁹. Quid de quoqȝ viro ⁊ cui dicas ipſe videto. Tu cunctatorē fugito nā garrulus idē. ⁊c. Uel nou⁹ actor. i. rumorꝫ inuentor actores vocamus artiū inuē tores et dicit Rumores fuge et non immerito. nam pro qꝛ nocet nulli. non noceat alicui tacuiſſe vſqȝ ad tpˢ aptum: et nocet locutum. q. d. plures ſunt quibus nocet ſuum loqui vt ſua garrulitas: nulli vero nocet ſua taciturnitas. vn̄ ſalomō. Sciēs id eſt ſapiens tacebit vſqȝ ad tpˢ laſciuus vero ⁊ iprudens nō obſeruat tpˢ. vn̄ odi bilis eſt deo qui procax eſt ad loquendū qꝛ vir linguoſus non dirigetur in terra di cit dauid. Et virū iniuſtū mala capient in interitu propterea nocet corpori quia oſ ſa terit lingua. ⁊c. vn̄ ſupra virtutem primam alibi. Gratia magnatū neſcit habe re ſtatum aliꝰ verſus. Effuge rumores ſimul et nouitatis amores. Nā ſtolidus me ret ꝙ non tacuiſſe noceret.

Rem tibi promiſſam certam promittere noli
Rara fides ideo qꝛ multi multa loquuntur.

¶ Primo conſtrue ſic. Noli ꝓmittere aliis rem certam. i. certe donec inuenias vel habeas illam rem dico tibi promiſſam ab aliquo. ille enī qui tibi ꝓmiſit pōt te de cipere ⁊ ita poteſt falli ille cui promiſiſti ⁊ poteris mendax ⁊ garrulus reputari. qꝛ dicit quidam. Letificat multum grandis promiſſio ſtultum. vel rem id eſt ſpem: ⁊ debet ſic legi noli promittere rem certam id eſt rem de qua poſſis habere certam ſpem vel certam rem ſperatam. Et loquitur emphatice promiſſam tibi ab aliquo vel ſpem promiſſam id eſt ſpem rei promiſſe certā noli expectare quaſi certā qua ſi certe habendam. quia rara fides id eſt parua crudelitas eſt in promiſſione pau cis creditur quare quia multi multa loquuntur id eſt ꝓmittunt multa de quibus nulla aut parua perſoluunt vel perſoluere non poſſunt vel etiam ſi poſſent nollēt quia fallacias faciunt ne aliis credatur. vn̄ quidā. Mendaces faciunt vt vera di centibus non credatur. vnde iacobus: fides ſine operibus mortua eſt: ſicut corp⁹ ſine ſpiritu mortuum. verſus. Rem tibi promiſſam nulli promiſeris ipſam. Perdis namqȝ fidem ſic multa locutio pridem.

Cum quis te laudat tuus iudex eſſe memento.
Plus aliis de te ꝙ tu tibi credere noli

¶ In hoc loco docet nos actor ne ſuperbiamus propter mundanam gloriam cuꝫ ſit vana vmbratica et tranſitoria dicens. Cum te quis laudat. id eſt glorificat et ex altat per laudem in preſentia tua memento eſſe tuus iudex. id eſt redi ad cōſcien

tiam tuam.ſ.a teipſum inueſtiga in corde tuo.cōſidera ſi ſis dignus illa laude: vel talis qualis ab aliquo comprobaris.ſi es dignus humilia te ſi non corrige te / et emenda quis laudare eſt proprie aliquem pro magno facto commendare vel laudare idē eſt ꝙ glorificare.vñ in pſalmo. Laudate pueri dñm id eſt glorificate Uel boni laudāt nō ſeipſos ſed alios ſed virtute honeſtatis mali laudāt ſe ⁊ non alios vicio inhoneſtatis Mali ſūt iter qñꝗ laudāt hoīes vicio duplicitatis.ſ.ſepe lucri tēporalis ⁊ adulationis vt ioculatores ⁊ garruli ⁊ talibus cauenduz eſt qꝛ fiſtula dulce ⁊c̄.vñ quidā cū laudaretur a quodā adulatore ait:noli vtrāqꝫ partē fallere ſcȝ te qui falſo me laudas et me cui adularis.vñ ſubiungit noli credere plus alijs de te.i.de ſtatu tuo ꝗ̄ tuipſe q̄ conſcius es tibi. Et ꝙ laus adulatoria ſit ſpernenda oſtendit hieronym⁹ dicens.Qui dedit hoc hodie cras ſi volet auferet illud.i.laudem falſam. Unde Seneca. Bonū eſt nō laudari.ſed eſſe laudabilez.Si q̄s te laudat nunꝗ̄ te gloria fallat.. Plus laudatori ꝗ̄ tu tibi credere noli.

Officium alterius multis narrare memento
Atqꝫ alijs cum tu benefeceris ipſe ſileto

¶ Hic repetit actor quod ſuperius dixerat mutuum da vñ dicit memento narrare multis id eſt alijs debes manifeſtare.Officium alterius.i.beneficium donū vel ſeruitiū tibi ab aliquo impenſum:nec accepti beneficij obliuiſcaris vel ſis memor vt illi impetres beneficium et fauorem.q.d.beneficij accepti.⁊c̄.quia omnis laus in ore proprio ſordeſcit.vnde dictum eſt.Si detur elemoſina a manu dextra ignoret ſiniſtra.Et yſi8.De bonis factis non extollaris et de bono opere non glorieris vnde grego.Per que gerimus laudes exterius non queramus.Et alibi.Non extolle te in bono opere faciendo.vnde ſalomon.Non laudet te os tuum:ſed alienuz et cum facies elemoſynam noli publicare.Item dicitur.Qui ſe collaudat ſtercore coronabitur.verſus.alterius factum ſit verbis amplius actum. Sed referas nulli:cum benefeceris illi.

Multorum cum facta ſenex et dicta recenſes
Fac tibi ſuccurrant iuuenis que feceris ipſe

¶ Cum tu ſenex.i.exñs in ſenili etate.Senex enim dr̄ per ethimologiam quaſi ſe neſciens ⁊ qui turbatus eſt.vel dicitur a ſenos qd̄ eſt ſenſus . Senex eſt ille q̄ vixit per multos annos:vel ſenex.i.fatuus.vñ maledictus ſenex elementari⁹. Et ſenes id eſt ſapiens.vñ dauid.Iuuenes ⁊ virgines ſenes cuȝ iunioribus laudent nomen dñi recenſes.i.iudicas cōmemoras ⁊ narras. Solent eñ ſenes facta fortia virorū ⁊ ea que in iuuentute ſua geſſerūt narrare fac.i.labora ⁊c̄.q.d.labora eſt iuuentute tua vt habeas egregiam famam in ſenectute:et ꝙ alij referant vel tu ipſe tuas referas probitates vel ſic.Cū ſenes recenſes id eſt iudices culpas ⁊ vituperas aliquē iuuenem ꝑpter turpia que facta vel dicta que facit in iuuentute fac vt ſuccurrant.i.ſubueniant ⁊ ad memoriaȝ deducas que tu feciſti exñs iuuenis dicēs ꝯtra te feci tale vicium ⁊ tale dū eram iuuenis.⁊ ideo nō debeo illū ita acriter ꝯdēnare vel aliter.Cum tu ſenex recenſes fac ⁊ dic multis que extolluntᷓ ⁊ ditantᷓ ꝑ ꝓbitatem fac.i.labora ea ſuccurrāt.i.ipſe ferant que ipſe iuuenis feceris.Et eſt methaphora tracta a formica que laborat i eſtate vt poſſit ceſſare in hyeme. Per eſtat ē intelligitur feruor iuuentutis per hyemē vero frigiditas ſenectutis.Ꝟ.Exemplum nobis prebet formica laboris Graniferū ſolitū cōgerit ore cibum. Cum multos actus referat fecunda ſenectus. Seria fac iuuenis que narret vita ſenilis.

Ne cures ſi quis tacito ſermone loquatur
Conſcius ipſe ſibi de ſe putat omnia dici

¶ Hic docet nos actor nō eſſe curandū ſi aliqui loquuntᷓ latenter adinuicem quia ſi videant vultum tuum moueri et erubeſcere de aliquo habebunt te ſuſpectuȝ propter rumorem.iuxta illud ouidij.O ꝗ̄ difficile eſt crimen non prodere vultu ⁊ alibi.Uultu talis eris qualis mente geris.ita docet nos ne ad conſilium accedamus niſi vocati ſimus.iuxta illud.Anteꝗ̄ voceris ad cōſilium.⁊c̄.vnde dicit.Ne cures

Curare quandoq₃ dicitur curã et ſollicitudinem habere vnde noli curare de craſtino die. quandoq₃ pro ſanare. vnde medicus curat egrum id eſt ſanat. vel curare idem eſt ꝙ purgare. vel curare idem eſt ꝙ familiam paſcere. vnde habemus ſupra. Familiã cura. i. paſce. vnde ne cures. i. ne ſis curioſus vel ſollicitus. vel no oporteat te curare ſi quis loquatur tacito ſermõe quia ſic dares ſuſpitionẽ te eſſe male conſcientie. vñ illud. Qui loquentes auſculat de ſe aliquid ſuſpicatur. vnde ſequitur Conſcius ipſe ſibi. ꝛc̄. i. qui eſt conſcius alicuius criminis ꝛ q̄ habet malã conſcientiã qꝛ cõſcius in mala ſignificatione accipitur. ſeneca. Nunq̄₃ ſecurus eſt animus reus. Aliȷ̄ dicũt ꝙ iſte nõiatiuus cõſcias nõ regitur ſed ponitur abſolute vt locũ ſequens habeat relatio vnde dicit. Ne cures.

Cum fueris felix que ſunt aduerſa caueto
Non eodem curſu reſpondent vltima primis

¶ hic docet nos actoꝛ vt cum felices fuerimus caueamus ne per infortuniũ et culpã nr̄am paupꝛtatẽ ꝛ miſeriã incurramus. Et dr̄ felix a felix felicis / qḋ eſt herba que multas habet radices a ſimili felix multos habet amicos. vnde Ouidius. Cum fueris felix multos numerabis amicos. Tẽpora ſi fuerint nubila ſolus eris. Cum fueris felix. i. iuuenis ſanus circumſpectus et potens vnde. Felix quem faciunt aliena pericula cautũ caueto ea que ſunt aduerſa. cum fueris felix id eſt iuuenis diues ne tantũ expendas a iuuentute ꝙ oporteat te mendicare in ſenectute vel caueto dum es ſanus ne tale quid facias ꝙ in moꝛbũ incurras. vel caueto ne vires tui coꝛpoꝛis ita in inutilibus conſumas ꝙ deficias ante tp̄s. vnde quidã Memento paupertatis in tp̄e abũdantie / ꝛ neceſſitatis in tp̄e diuitiaꝝ. qꝛ vltima id eſt vltimi euentus non reſpondent primis euentibus eodẽ curſu id eſt cõſimili curſu fortune qꝛ oīa ſunt hoīm tenui prudẽtia filio. Et ſubito caſu q̄ voluere. ruũt. verſus. Fortunales tales ſunt. Gloꝛioꝛ elatus deſcendo minoꝛificatus. Infimus ex te teroꝛ rurſus ad aſtra feroꝛ. vel aliter. Scãdo laboꝛ ego cũ teroꝛ alta rogo. vñ. Aſcendit nimis nimiũ ruit actus in ymis. Et locus eſt grauis / eſt illa ruina leuis. vñ. Qui ſtat videat ne cadat. Gregoꝛius. Cũ oīa fortuna timenda ſit magis eſt timenda ꝓſpera q̄₃ aduerſa nã hec erudit. ſ. aduerſa ꝓſpera blandiendo tranſit. V̄. Quiſq₃ cautus erit felix aduerſa cauebit Si fortuna cadit vix vltra ꝓſpere vadit Non eodẽ ꝛc̄. hec dictio eodẽ breuis eſt cauſa metri. ꝛ eſt ſiſtole. i. ſillabe lõge coꝛreptio. Nã eodẽ eſt ablatiui caſus: q̄ in ſimplici ſemꝑ ꝓducit o / ſilr̄ in compoſito.

Cum dubia et fragilis ſit nobis vita tributa
In moꝛtem alterius ſpem tu tibi ponere noli

¶ hic docet nos actoꝛ ne cõfidamus in huius mũdi vita cũ ſit incerta ꝛ inſtabilis qꝛ de die in diem ad moꝛtem venimus. vnde. Ultimus ad moꝛtẽ poſt omnia facta recurſus. alibi dicitur. Uita quid eſt hominis niſi res vallata ruinis. Eſt caro noſtra cinis modo principium modo finis. alibi Et noſtre ſortis tranſire per hoſtia moꝛtis. Eſt graue tranſire qꝛ tranſitus abſq₃ redire. Et bene dicit dubia quia nichil certius moꝛte et nichil incertius hoꝛa moꝛtis. Et bene dicit fragilis qꝛ homo in ictu moꝛitur. vñ iob. Dies mei velocius tranſierunt q̄₃ a texente tella ſuccidi tur ꝛ idem. Breues dies hominis ſunt. Tho. Eſt hic vita breuis teneroſa. In moꝛtem ꝛc̄. quia ſpes eſt ꝓꝓꝛia expectatio alicuius boni cuius aduẽtus ignoꝛatus. vel hoc quod ſperatus. vt ego habui ſpẽ meã. i. rẽ quã ſperabã. ꝛ ſpes idem eſt ꝙ certitudo. vñ dr̄ caro mea quieſcet in ſpe. i. certitudine ꝛ ſpes idẽ eſt ꝙ deꝰ. vnde Spes mea ab vberibus mr̄is mee. vñ. In moꝛtẽ alterius ſpem id eſt expectationem ꝛ fiduciã. Quia dicit̄. Grãde trahunt aurũ moꝛtẽ querẽs alioꝝ. Et filius ante diẽ primos incurrit in annos Breuis eius vite felicitas vt di. aug. Quid eſt vita vt dicit ſecundus habens vita eſt bonoꝝ leticia miſeroꝝ meſticia expectatio moꝛtis vnde. Cum ſubeant iuueni funera moꝛe ſinis. aliȷ̄ verſus. Cum tibi ſecura mens ſit de moꝛte futura. Alterius moꝛtem noli tibi ponere ſoꝛtem. Et alibi. Longum trahit funem qui moꝛtem alterius querit verſus. Eſt commune moꝛi moꝛs nulli parcit honoꝛi. Omnia moꝛs tollit omnis moꝛte cadunt. Moꝛs ſic diffinitur a ſecũdo philoſopho. Moꝛs eſt eternus ſomnus / diſſolutio coꝛpoꝛum / pauoꝛ diuitum

pauperum deſiderium incerta/peregrinatio hominis latro/ſomni pater/fuga vi-te/reſolutio omnium. Unde mors per ethimologiam dicitur quaſi meta omnium rerum.

Exiguum munus cum det tibi pauper amicus
Accipito placide plene et laudare memento

¶ Hic docemur ne paruum donuz refutemus ab amico paupere/immo debem⁹ illud laudendo benigne accipere et non cõſiderare q̄ntitatē doni immo amorem et officium dantis et bonam voluntatem. Uñ in tho. Affect⁹ preit effectū aſpice q̄ntū. Sed fluat q̄nti ſedulitate datū. alibi. Ouid. Hoc facit vt venias: gratus quoqꝫ pauper ad aras. Et placet celo non minus agna bone. vnde. Exiguū munus. Munus dr̄ propter quicq̄d gratis largit̄. Munus enī in diuitie grām largitur. laudem im-petrat odiū finit domiciliū occultat. vñ Alexan. Munus enī ꝯfert. ꝛc̄. i. recipientiū verum iudicium peruertit. Uñ Salo. Exenia dona excecant oculos iudicium. ꝛc̄. Exiguuz munus. vñ dr̄ amicus quaſi animi cuſtos. vel a cathena charitatis: eo ꝙ amoris cathena ligantur amici. Iſidorus. Illa eſt vera amicitia que nichil querit de rebus amici niſi beniuolentiaz. ꝛc̄. Accipito placide plene et. ꝛc̄. Quia bona vo-luntas debet reputari pro facto. Uñ Gregoriꝰ. Non eſt vacua manus a munere ſi archa cordis plena eſt bona voluntate. vñ Ouid. Super omnia vultus acceſſor eſt boni verſus. Munera dando vice ſunt filia mater amice. Et aliud. Munera ſum-pta ligā t. aliꝗ verſus. Si quis forte velit qđ amicus pauper habebit. Sumat corde bono et huic laus addita dono. et alibi. Eſt labor actoris in dono cū valoris.

Infantem nudum cum te natura creauit
Paupertatis onus patienter ferre memento.

¶ Aliud documentum eſt ne deſperemus in paupertate ſed etiaz benigno animo recipiamus vel patiamur. Uñ ſciendū eſt ꝙ paupertas eſt ꝓpue rerū temporaliū vt hic. Paupertatis onus. vñ in eſopo dr̄. Pauperies cum leta venit tutiſſima res eſt. et alibi. Paupertas libera res eſt. et ideo paupertas eſt cum magna patientia ſuſtinenda. Uñ dauid. Patientia pauperuz non peribit in finem. vnde Iob. Nud⁹ egreſſus ſum ex vtero matris mee/et nudus reuertar in terram. ꝛc̄. Unde Augu-ſtin⁹. Plus prodeſt pauperi celum ſtellatum q̄ꝫ diuitibus celum laureatum et dr̄ pauper quaſi parum habens. vel quaſi parum parens. Quid eſt paupertas? Sic enī deſcribit̄ a ſecundo pħo. Paupertas eſt donū dei/bonuz odibile/poſſeſſio ſine columna/mater ſanitatis/curaꝝ remotio/ vel obiectio/ſapiētie imperatrix/negotiū ſine damno/damnum ſine cura. ꝛc̄. Ꝟ⁹. Cū ſit inops natus qui ſꝫ nuduſqꝫ creatus Paupertatem grandem vincat patientia tantem. vnde. Eſt virtus vidua quā nō patientia firmat. Patientia ſic deſcribitur. Patientia eſt animi rigor/ aduerſitas fortune/verboꝝ aſperitates equanimiter portans.

Ne timeas illam que vite eſt vltima finis
Qui mortem metuit quod viuit perdit idipſum

¶ Aliud preceptum eſt ne timeamus mortē/ viuere enim et ſemper timere quaſi mors eſt. Sed hec preceptū nobis nō eſt tutū: qꝛ ſemper timere mortē et habere an-te oculos debemus: vt citius mala relinquamus. iuxta ſalomonem dicentem. Fi-li in omnibus operationibus tuis memorare nouiſſima vite tue et ineternum non peccabis. Ꝟ⁹. Uiue ſine vitio tanqꝫ ſis cras moriturus. Diſce vacans ſtudio quaſi nunqꝫ ſis moriturus. Aliꝗ Ꝟ⁹. Non agit illicite qui cogitat vltima vite. Neſcit ho-mo moram mortis nec funeris horam. Propter predicta bonum eſt timere mor-tem in retractionem vitiorū et peccatoꝝ ſed aliter hic ſumit̄ ſm gentiles mūdi fa-mam et gloriam appetentes: qꝛ aliter intelligunt. ſm illos ſic dicitur. ne timeas il-lā id eſt mortem que eſt vltima finis vite. qꝛ omnis caro humana ad nichilum re-digetur: qꝛ qui metuit mortem. i. timet et dolet: ideo ꝙ mori ſe oporteat. perdit id-ipſum quod viuit. i. gaudia vite humane talem dolorem ante oculos habendo. i. meditando de morte. Ꝟ⁹. Dic homo quid eris/quid ages quando morieris. Pre-

meditare bene nichilū fiet tibi leue. Nil niſi terra ſum⁹/et terrā quid eſt niſi fum⁹
Et nichil eſt fumus/nos ergo nichil ſumus. Scdm catholicō ſic legitur. Ne time
as illam .i. mortē .i. ſis talis ita fructificans ita iuſtus tam fidelis tam perfectione
oporteat te timere mortē .id eſt corporis et anime diſſolutionem vt puta conſidēs
de beneficijs precedentibus. Conſciū enim reatus magis timent ꝗ̄ ſanctificati/ q̄
eſt vltima finis vite. Juxta illud. Mors vltima linea rerum. Et alibi. Ultimus ad
mortem poſt omnia facta recurſus. Jſidorus. Quotidie dies vltimus appropin=
quat ⁊ vitam noſtram quotidie dies aufert. Et merito/quia qui mortez metuit .i.
qui talis eſt qui facit peccata propter que debeat timere mortem eternā/qua iu
ſtus non moritur perdit idipſum quod viuit .i. bonitatē/qꝛ deus cauſa eſt. ⁊c. Uel
ꝓpter qđ viuit ſcꝫ chriſtuꝫ. Hic enim eſt vita credentium. ſicut ipſe dicit. Ego ſum
via veritas et vita. Et alibi. Omnis qui viuit ⁊ credit in me non moritur in eternū
Dico tibi vere ſi vis de morte timere. Perdere tu queris ī te quod habere videris
Et nota ꝙ finis idem eſt quod terminus conſummatio: mors/patria. Ū⁹. Eſt finis
a patria mors conſummatio meta. Sed in Grecismo ponuntur alij verſus. Finis
conſumens eſt conſummatio finis. Eſt proprium finis/quandoqꝫ eſt actio finis. |
Secundum yſidorum finis dr̄ a fune: quia agrorū funiculus menſurantur. et eſt
dubij generis. Dicitur enim hic eſt finis. Unde. Margo dies cortex/ſilex/pantera
qꝫ damma. Finis cum clunis. ⁊c.

Si tibi pꝛo meritis nemo reſpondet amicus
Incuſare deum noli/ſed teipſum coherce.

¶ Hic docet nos ne deſperemus accuſando deum/ſi alicui ſeruierimus ⁊ meritis
noſtris condignam remunerationem non reddiderit/nec ab eius officio nos retra
here debemus. Unde dicit. Si nemo amicus .id eſt nullus amicoꝝ tuoꝝ reſpōdet
pro meritis ſcilicet remunerando ea que digna ſunt meritis tuis noli incuſare de
um .id culpare .id eſt noli linguam prorumpere contra deum dicendo ille cui ſerui
ui feciſſet bona michi/ſed deus non permiſit ego ſum infelix omnes ingratos in=
uenio et deus odit me/⁊ me perſequitur. et hoc faciunt quidam ſtulti. ſed teipſum
coherce .id eſt ab hoc retrahe. vel coherce .id eſt caſtiga te ne deum culpes et incu
ſes. ¶ Et nota ꝙ aliud eſt incuſare/aliud accuſare: ⁊ eſt accuſare alicui rem impo
nere in conſortio dicendo ꝙ non debet teſtificari nec accuſare nec reſpondere nec
iudicare/quia infamis perſona eſt. Incuſare vero idem ꝙ culpare/vt hic. Incuſa
re deū noli. Incuſare eſt maiorum accuſare minorum. vñ. Incuſo dños/accuſo ſe
pe minores. Uñ dicit. Si tibi pro meritis nemo reſpondet amicus. Quid eſt ami
cus vt dicit phūs. Amicus eſt deſiderabile nomen non inuidenda poſſeſſio refugi
um infelicitatis: miſerie releuatio/indeficiens quies/indeficiens felicitas. ⁊c. Si
manet oblitus meriti nec ſeruit amicus. Hic nō culpandus deus eſt. ſed tu repro=
bandus. Nec reprobes chriſtum: ſed tu ſeruis magis ipſum. ⁊c.

Ne tibi quid deſit queſitis vtere parce.
Utqꝫ quod et ſerues ſemper tibi deeſſe putato

¶ Hic docemur viuere parce et non prodigaliter/⁊ obſeruare temperantiam in ci
bo et potu. Unde illud. Sume cibum modice modico natura fouetur. Utere ⁊ non
abutere queſitis .id eſt rebus acquiſitis per laborem tuum vel parentum tuorum
quorum es heres parce .id eſt modice ne quid .id eſt aliquid deſit tibi. id eſt defi=
ciat ſi prodigaliter expendas. Unde quidam. Magna penus paruo ſpacio cōſum=
pta peribit. Et illud. Labitur exiguo quod partum eſt tempore longo. Quidam in
ſipientes ita prodigaliter res ſuas expendunt ꝙ non curant de futuro/vel ad quē
finem deueniat vita eoꝝ. Contra quos dicit Boetius. Neqꝫ enim quod ante ocu=
los ſitum eſt ſufficit intueri reruꝫ exitus prudentia metitur. Unde Seneca. Liber
et guloſus eſſe non potes. Et Hora. Seruiet eternum qui parua neſciat vti. Ū⁹. Ui
uet ſeruus vti qui paruo neſcit vti. Seneca. Fortuna vitrea eſt nunc cum ſplendet
Unde. Non minor eſt virtus ꝗ̄ querere parta tueri. Caſus ineſt illus hic erit artis
opus. Horatius. Plus eſt ſeruare partum ꝗ̄ queſiſſe nouuꝫ. Parcius vteris que ſi
tis ꝗ̄ frueris. Et rem ſeruabis quam ſemper abeſſe putabis. ⁊c. Utqꝫ quod eſt ſer

nes ſenſus talis eſt vt parce viuas. non ſis prodigus. ſed obſcure dicit ſic. ſic ergo cõſtrue. Dico q̄ parce viuas. q̄ pq et ad hoc vt ſerues tibi. i. op᷒ tuũ. i. q̄ poſſides quaſi dicat ſis parcus. Parcus enim ſeruat res ſuas/ auar᷒ vero nequaq̄/ ſed ad opus alioꝝ ſeruat putato ergo deeſſe tibi ſēp. i. deficere quod eſt dicere non ſis ꝓdigus. Prodigus enim putat res ſuas non poſſe deficere.

Quod preſtare potes ne bis promiſeris vlli.
Ne ſis ventoſus dum vis vrbanus haberi.

¶ hic docet nos euitare dilectionē in dono/ ne illd quod amicis noſtris dare poſſumus in preſenti promittamus daturos in futuro. Multi dicũt/ vade cras ⁊ poſt cras reuerteris ⁊ habebis petitũ. Unde dicit. Tulius. Lex domini ſiue beneficij talis debet eſſe q̄ datum nunq̄ cogitat: ſed accipiens debet eſſe memor illius qui dedit vt in aliquo tempore reddere poſſit. Unde quidam. Qui cito dat/ bis dat/ qui tardat munera nil dat. Unde alij verſus. Uis dare da ſubito/ dandi modus iſte pe ſito. Par erit mutuo qui dabit abſq̄ cito: ⁊ quia dare non poſſumus niſi de liberalitate videndum eſt quid ſit liberalitas. Liberalitas eſt virtus bñficioꝝ erogatoꝝ quam in affectu benignitatis ⁊ beneficij docuimus permanere. quia tota hec virtus conſiſtit in tribuendo. Sed multis modis dicit̄ aſtare liberalitas. Primo caue qñ dabis ne ſis durus/ ne frontem obducas ne vultum auertas ne occupationes fingas. Secundo caue dilationem. quia dandum eſt cito. vnde. Ingratum eſt donum quod diu inter manus dantis heſit. Unde illud. Proximus eſt negãn qui tarde dat. Tertio ne des ingratis immo gratis et multis precibus expectatis. Unde ꝟſus. Non gratis tulit qui non cũ rogaret accepit. Unde thobias. Da cito da gratis. ⁊c̄. Quarto caue ne donũ obſit accipienti: ſicut dabat antrapalus. Unde horatius. Antrapalus cuicumq̄ nocere volet. Ueſtimenta dabat. ⁊c̄. Quinto caue ne beneficium ſit maius tua facultate. In tali liberalitate conſiſtit cupiditas recipiẽdi et talis liberalitas non eſt bona. Salomon. Melius eſt non vouere q̄ poſt votum promiſſa non reddere. Uerſus. Dandi tolle moras dando cito munus honoras. Munus dedecoras inueniendo moras. Alij verſus. Gratis debetur pro munere ſi cito detur. Et ſi tardetur ingratum munus habetur. Item bis non ſpondebis quod mox preſtare volebis. Ne ſimilis vento ſed bonus eſſe memento. Et alibi. Plus valet hoc tributo q̄ tribuenda duo. ⁊c̄.

Qui ſimulat verbis nec corde eſt fidus amicus.
Tu quoq̄ fac ſimile ſic ars deluditur arte

¶ Qui ſimulat. ⁊c̄. i. qui fingit vel figurat verbis adulatorijs ſe eſſe amicum tibi fidum/ nec ipſe eſt fidus amicus corde/ ſed ſolummodo verbo ⁊ tales ſunt infideles fraudulenti illuſores ſi nunq̄ ita ſimulat aliquis ſe eſſe amicum tibi. Tu quoq̄ fac ſimile. id eſt finge te eſſe amicum ſibi cum non ſis. vnde ouid. Fallite fallentes. ⁊c̄. et ſic ars illius. id eſt fraus arte maligna ꝓgrediens deludit̄. i. decipit̄ et repellit̄ arte. i. fraude tua vel arte ſimili. Hoc enim eſt ſciẽtia ſecularis teſte ſalomone q̄ ait. Simulator ore decipit amicũ iuſtus autem deliberat eũ in ſpem bonã. Unde. Qui mel in ore gerit ⁊ me retro pungere querit. Eius amiciciam nolo michi fociam. vel poteſt eſſe preceptũ catholicũ. ⁊ tũc ſic lege. Qui ſimulat verbis. i. qui ſimulatorijs verbis reprehendit amicum fingendo ſe eſſe inimicũ erga ipſum ⁊ dicit ſe eſſe iratũ ꝓpter vicium eius nec corde eſt. ſ. iratus ille enĩ qui talis eſt fidus amicus eſt q̄ meliora ſunt amici vulnera ſeruientis. ⁊c̄. ſi nunq̄ ita facit aliquis. Tu quoq̄ fac. i. ſimiliter caſtiga amicũ tuũ et reprehẽde verbis amaris. ⁊ non corde. ſic ars. i. mala operatio vel viciũ deludit̄. i. repellitur arte tua. i. artificioſa correctione. q̄ clauus clauo retruditur. id eſt amator ſeculi amore dei repellitur. ſicut tyrannum interficit premium accipiet. Quid eſt amicus deſiderabile nomen/ non inuidenda poſſeſſio/ refugium infelicitatis/ miſerie releuatio/ indeficiens quies/ indeficiens felicitas. Uerſus ſecundi philoſophi ſunt. Et dicitur amicus quaſi animi cuſtos/ vel cathena caſtitatis. eo q̄ amoris cathena ligantur amici. ꝟſus. Laudat amator/ ſed nõ eſt verus amator/ Tu quoq̄ commendes/ ⁊ ei ſua dona rependes.

Noli homines blandos nimium ſermone probare
Fiſtula dulce canit volucrem dum decipit auceps

¶ Noli hoīes. ⁊c̄. ſenſus eſt noli ꝓbare .i. laudare nimiū hoīes in vita ſua. blando ſermone .i. adulatorie. qꝛ blandus ſermo decipit hoīes q̄nqꝫ/ ea ne ſis ſicut fiſtula que aures eoꝝ q̄ eā audiunt delectat et ſibiipſi non prodeſt. Uñ Fiſtula dr̄ a phonos qđ eſt ſonus ⁊ ſtolos quod eſt miſſio/ quaſi bonus miſſus canit dulce .i. dulciter ⁊ ſuauiter reſonat dum auceps .i. aues capiens decipit volucrē. Dicitur autē volucris a volando/ quia volat per aera vel aliter noli probare nimiū hoīes quos inuenies blandiloquos blando ſermone .i. propter ſermonē blandū eoꝝ. qꝛ ipſi nimiū per blandos ſermones decipiunt credulos ſicut fiſtula decipit volucres. et ſi tales vis vitare diſce virtutē que dr̄ cautio per quā vitia vitamus ſpeciē virtutū preſtantia. vnde yſidorus. Quedā vicia virtutū ſpeciem proferunt. vnde. Pernicioſi ſuos ſcrutatores decipiūt qui ſe ſub virtutis ſpecie regunt. vñ Cicero. Mille ſunt occultationes inſidieqꝫ latent in ſimilitudine officij. Qui mel in ore gerit. ⁊c̄. Et alibi. Sub facie tincta macie. Ouidius. Impia ſub dulci melle venena latent. Seneca. habet ſuū venenū blanda oratio. vnde Bernardus. Plus nocet lingua detractoris q̄ꝫ gladius perſecutoris. Et Salomon. Meliora ſunt amici verbera q̄ꝫ inimici blandimenta. Unde verſus. Non bene creduntur nimium qui blanda loquuntur. Decipiuntur aues per cantus ſepe ſuaues.

Cum tibi ſint nati nec opes tunc artibus illos
Inſtrue quo poſſint inopem defendere vitam

¶ hic docet actor quid debet facere homo oneratus familia cū pauper ſit. ¶ Cōſtrue ſic. Cū nati .i. filij ſint tibi nec pro et/ et non et opes nō ſint ita q̄ ſis pauper. nec habeas vnde paſcas illos inſtrue illos artibus mechanicis vel liberalibus qꝛ artes ſunt vere diuitie et eterne que non pn̄t amitti niſi in morte/ quia ars remanet per vitā. ⁊c̄. niſi p mortē. vnde. Ars eſt collectio multoꝝ preceptoꝝ ad vnū finem tendentium. vel ars eſt nomē illud quod per opus et per numerum et per inſtrumentū competentes artificis deducit ad effectū. Et dr̄ ars ab artando qꝛ artat nos regulis et preceptis. Inſtrue inq̄ꝫ quo pro vt/ vt poſſis defendere inopem vitā .i. inopiā vite. Artes enī liberales reperte ſunt ad ignorantiā a pte anime releuandam. Mechanice vero ꝓpter inopiā corporis ſubleuandā. Unde Salomon Stulticia colligata eſt in corde puerorum et virga diſcipline effugabit eam. Inſtrue pupillos pauper ſi diligis illos. Ne paupertati poſſint ſuccumbere nati.

Quod vile eſt carum quod carum vile putato
Sic tibi nec cupidus nec auarus noſceris vlli

¶ Et primo lege ſic. ſi aliqis dederit tibi aliqd licet ille vel alij reputent illud eſſe vile putato .i. puta illud eſſe carum appreciando et reſeruando illud et quod carum eſt vile putato. Quaſi dicat. Si aliquis amicus petat a te quod carum eſt putato id eſt reputa illud eſſe vile ⁊ da ei libenter ac ſi eſſet vile/ et ſic nō noſceris tibi appreciando et retinendo quod vile eſt/ noſceris vlli. id eſt illi vel alicui dando quod carum eſt. Uel aliter talis eſt ſenſus. Si aliquis in tempore fertilitatis et ſuffurtatis aliquod bonū tibi dederit abundanter illud debes reſeruare et amare in tempore vero egeſtatis cum alij tenent et reponunt abundanter largiaris ſicut fecit ioſeph quando erat ſeneſcallus pharaonis et ita amorem mereberis et habebis. ¶ Conſtrue ergo. Putato. id eſt crede illud quod vile eſt alijs et ab alijs tibi abūdanter datum quaſi vilum eſſe carū tibi .i. ſerua illud quaſi eſſet carum .i. care ap/preciandū et ſic non noſceris cupidus tibi .i. iudicio tuo. Itē putato quod eſt carū alijs ſup. in tpe egeſtatis eſſe vile tibi .i. dato alijs quaſi vile ⁊ ſic nō noſceris vlli. .i. nullus dicit te eſſe auarū. cum cara in caro tpe largiaris. vel ſic. qꝛ prouidentia mater ſapientia eſt. qꝛ dicit Boetius. Quod ante oculos ſitum eſt intueri nō ſufficit rerum exitus prudentia metitur. ideo quod vile eſt modo putato illud futurū eſſe caꝝ. et retine et cōſerua ac ſi eſſet caꝝ. vt ſubueniat tibi ſi neceſſe fuerit ⁊ alijs.

Unde ſalomon. Memento paupertatis tempore abundantie ⁊ neceſſitatis tem-
pore diuitiarum et quod carum eſt modo putato illud futurum eſſe vtile: ⁊ ſic lar-
ge expende ſi eſſet vile et diſtribuas pauperibus et amicis tamen cum circunſpec-
tione. Eſt autem circumſpectio ſecundum auguſtinum contrariorum viciorum cau-
tela. Effectus autem eius virtutis eſt facultatem ſic ſeruare ꝙ auaricie fuga di-
ſpenſationem non incurrat: et ſic non noſceris carus tibi id eſt de cupiditate tua
conſcientia non remordebit. Cum ea que vilia ſunt cara reputes in futuro. nec a-
uarus vili. id eſt aliũ non habebunt te pro auaro cum rara largiaris vel aliter pu-
tato illud quod modo. ſcilicet in hoc ſeculo eſt vile ſcilicet pauperem eſſe carum
apud deum. vnde in euangelio. Beati pauperes ſpiritu. quoniam ipſorum eſt re-
gnum celorum. ⁊c̃. Et putato quod non eſt carum ſcilicet diuitem eſſe vile eſſe a-
pud deũ. vnde quidam. Ut iob teſtatur vix diues ſanctificatur. Diuites eſt raro
⁊ alibi O diues diues. ⁊c̃. Fac bene dum viuis poſt mortem viuere ſi vis. Et ideo
ſi tu ſis diues fac bene pauperibus. verſus. Carum vile putes rurſus contraria
mutes. Sic nec auarus eris cupidus nec nate videris.

Que culpare ſoles ea tu ne feceris ipſe
Turpe eſt doctori cum culpa redarguit ipſum

¶ hic docet nos actor ne arguamus aliquẽ de aliquo vicio cum poſſumus ſimili
macula vel ſimili vicio reprehẽdi. qꝛ prius eſt mũdare ſe deinde alios iuxta illud
autore. Tollere feſtucam ſi vis de fratris ocello. Que prius exturba lumina tolle
trabem. quia talis doctrina cederet nobis in dedecus quod oſtendit per exemplũ
dicẽs. Turpe eſt doctori non facere qđ docet. ſ. docere bonũ ⁊ facere malũ qꝛ pro-
uerbialiter. dr̃ Non meretur diſcipulus erroris argui. ſ. magiſter eius dilabitur in
errorẽ. vñ paulus. Cur predicas cũ ipſe furaris. ⁊ greg. Cuius vita inhoneſta ne-
ceſſe eſt vt eius p̄dicatio cõtemnatur. idem. Monſtruoſa res eſt manus remiſſa ⁊ lin-
gua magniloqua. vñ iſid. Qui bñ docet ⁊ male viuit: videtur bonũ ⁊ malũ cõiũgere.
lucem tenebris permiſcere / ⁊ veritatẽ mendatio copulare. Itẽ quod ore predicas
opere adimpleas. et quod ꝑ verba doces exemplo oſtende quia qui non facit qđ
predicat: ieiunus erit quod alius mãducat. vnde paulus. in omnibus teipſum prebe
bonorum exemplũ operum. vnde quidam. Caſtigans alios te caſtiga prius ipſum.
Ut caſtigatus ſis caſtigare paratus. ⁊ alibi. Si culpare velis culpabilis eſſe caue-
bis. Dogma tuum ſordet dum te tua culpa remordet.

Quod iuſtum eſt petito vel quod videatur honeſtũ
Nam ſtultum eſt petere quod poſſit iure negari

¶ hic docet catho filiũ ſuũ que ipſe debeat petere dicẽs. Quod iuſtum eſt petito
quia cuiuſlibet petitio debet eſſe iuſta: ⁊ habere modum ſecundum poſſibilitatem
eius a quo petitur. qꝛ ſicut curialitas eſt in domo / ita curialitas in petitione debet
eſſe. Curialitas eſt modus loquendi ſiue petendi quid non deuians ab honeſto.
Unde ſciendum eſt ꝙ in petitione quattuor ſunt conſideranda. ſ. honeſtas iuſticia
poſſibilitas et neceſſitas. honeſta debet eſſe petitio vt aliquis non petat quod nõ
debet vt filiam vel vxorẽ proximi vel alterius in concubinã iuxta quod ſufficit nõ
vltra menſurã: vel ſi aliquis peteret ab alio medietatẽ domus ſue poſſibilitas vt
alter habeat poſſibilitatem dãdi quod petitur. ⁊ ꝙ nõ grauetur. Neceſſaria vt quod
neceſſe eſt queratur. Uiſo de modo petendi videndũ eſt quid ſit honeſtum. honeſtũ
eſt quod ſua vi nos attrahit ⁊ ſua dignitate nos allicit. vnde ſubiungit. Nam ſtul-
tũ eſt petere. i. ſtulta petitio quod poſſit iure negari. i. que non eſt iuſta et honeſta.
Unde ſalomon non erigas oculos tuos ad opes: quas habere non potes. Unde
illud. Plura petens meritis fraudatur iure petitis. Aliũ verſus. Exige rem iuſtã ſi
non cupis inde repulſam non eſt donandum quicquid ſit iure negandum.

Ignotum tibi tu noli preponere notis
Cognita iudicio conſtant incognita caſu

¶ hic docet nos actor ne iudicemus de ignotis: quia melius poſſumus iudicare

de notis ꝙ de ignotis. vñ dr Cognita iudicio conſtant incognita caſu. i. euentu qz de illo quem ignoras non potes certe iudicare an ſit bonus/ an non. vnde. Cognita iam conſtant tecum incognita preſtant. Uel vt quidaz volunt. Incognitum tibi. ⁊c. noli plus amare alienũ ꝙ proximum. vnde. Nunꝙ priuatis alienos anteferatis. Nam priuata ſedent/ extranea caſibus herent.

Cum dubia incertis verſetur vita periclis
Pro lucro tibi pone diem quicũqz laboras

¶ Cum dubia incertis ⁊c. cum vita hoīs ſit dubia. i. caduca ⁊ miſerijs inuoluta. in dubijs enim ſpacio viuimus. vñ bernard⁹. Naſcimur in merore/ viuim⁹ in labore/ morimur in dolore. vñ. Nil nece certi⁹ eſt/ nil eſt incerti⁹ hora mortis. ⁊c. verſet. i. multotiens mutatur ſtatus hominis de gaudio in triſticiã/ de proſperitate in aduerſitatem/ de ſanitate in egritudinẽ/ de quiete in laborẽ. incertis periclis. i. in dubijs periculis. Euentibus eñ dubijs agit vita humana. vñ iob. Homo nat⁹ de muliere breui viuens tpe replet multis miſerijs. ⁊c. Ludit in humanis diuina potentia rebus et quiquidez vita humana periculoſa eſt caduca ⁊ etiã incerta. O homo quicũqz laboras. i. laborare vultis/ qz homo natus eſt ad laborandũ/ ſicut auis ad volandũ. Iuxta illud. Gene. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. ⁊c. pone diem tibi pro lucro. ſ. vt quieſcas ne nimio labore deficias/ et impotentiam membrorũ incurras quia caret alternis requie durabilis non eſt. vel ſic. Cum dubia. i. incerta quia futurum tempus non eſt nobis certum / verſetur in periclis. i. in periculis in quibus homo non cauens ſibi cito cadit in paupertatem. o homo quicunqz laboras. i. qui es in laborioſo negocio pone. i. conſtitue tibi diem pro lucro. i. vt aliquid lucreris. ne ſuccumbas paupertati. ⁊ ne ſis ſicut vagi/ qui currunt tota die huc ⁊ illuc nullum inde lucrum reportantes. vel aliter pone diem pro lucro. i. vitam hui⁹ diei pro lucro habeas et reportes et cum deo grates reddas: vel pone tibi pro lucro. i. viue in bonis operibus ⁊ ſic lucraberis diem eternum qui eſt deus glorioſus ⁊ benedictus. Unde ſuperbit homo cuius conceptio culpa. Naſci pena vita labor neceſſe mori. Unde Seneca. Precedens dies eſt magiſter ſequentis. Unde illud. Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo. Alij ſic. Cum ſubita fine ſpeo tibi ſit certa ruine. Pro magno lucro mortalem viuere dico.

Uincere cum poſſis interdum cede ſodali
Obſequio quoniam dulces retinentur amici.

¶ Uincere cũ poſſis. ⁊c. locũ da. ſodales dicunt a ſe/ quod eſt ſimul ⁊ edo/ es. quaſi ſimul edentes in menſa. S. vñ ſic. Conſortes coniungit amor ſocios labor vnus. Cõmunis comites reddit vis menſa ſodales. cede inꝙ aliqñ non ſemper cum. i. ꝙuis poſſis vincere. i. ſuperare ipſum in qualibet rei ſerie. obſequio qm̃ dulces retinentur amici. Uñ Horatius. Flectit obſequio curuatur ab arbore ramus Frãges ſi. ⁊c. qz dulces amici in amicitia ⁊ veneratione ⁊ aſſenſu obſequij retinentur. Obſequium eſt alicuius voluntatẽ. vñ cicero dicit amicitiã eſſe. ſ. ⁊ idem velle ⁊ idẽ nolle. Unde philoſophus. Amicus eſt deſiderabile nomen homo vix apparens inueniendus poſſeſſio refrigerium infelicitatis miſerie temperator/ indeficiẽs quies/ ⁊ indeficiens felicitas. Unde in prouerbijs Salomonis dicitur. Uerbum dulce multiplicat amicos/ ⁊ mitigat inimicos. Ibidem dicitur. Amicus fidelis protectio fortis/ qui autem inuenit ipſum inuenit theſaurum. Amico fideli nulla eſt comparatio. Unde. Debemus enim parcere ſubiectis ⁊ debellare rebelles. Uincere ſepe docet vincere ſepe nocet. Parcendũ eſt animo miſerabile vulnus habenti. Nolite vincendi genus eſt patientia virtus. Uerſus. Sepe pati preſtat cui qui ſuperabilis extat Nulla valet tantũ virtus patientia ꝙuum. Alij verius. Cedas ſepe pati ꝙuis poſſis ſuperare. Hoc ideo dico qz ſic aptius eris amico.

Ne dubites cum magna petas impendere parua.
His etenim rebus contingit gratia caros.

¶ hic intendit catho inſtruere filium ſuum ne ſit auarus nec cupidus/ ſed potius

liberalis in donando curialis in petendo. Unde conſtrue. ¶ Ne dubites immo ſci
as q eſt veru et q malum tūc impendere per hoc enim es auarus cum tu petas
magna et non vis dare parua. vnde cupiditas prouenit. ſed ad euitandum cupidi
tatem doceo te vt des libentius q̄ petas: his etenim rebus cōiungit gratis caros
vnde. Tu teneris apud omnes nullus apud te. Alterius ſumis pocula nemo tua vel
tu reddas vices vel deſine velle vocari. Decus eſt ſemper ſumere nil dare. Nō ca
pit optatum qui non largitur amatum. Un̄ Seneca. Iniuſte petit qui dare neſcit
ꝛ vulgariter dicitur. Munera dando vice ſunt filia mater amice. ꝛ alibi. Dono du
plici plures generantur amici. Debes magna dare cupies cū magna rogare. Et
alibi. Sepe ſolent dici ſunt per munus amici.

Litem inferre caue cum quo tibi gratia iuncta eſt
Ira odium generat concordia nutrit amorem

¶ Hic docet nos catho vitare odiū ꝛ conſeruare cōcordiā. et agit de cautela ꝛ ami
citia mixtim. De cautela cū dr. Litem inferre caue. de amicitia cum dicit. quo tibi
gratia iuncta eſt. vel enucleat qd̄ p̄cedit ex ira niſi temperetur cū dr/ ꝯcordia nutrit
amorē. ira idē eſt qd̄ odiū: ſed ſm̄ qd̄ dr̄. vn̄ illud. Ira recens furor eſt: odiū manet
inueteruſta. Un̄. Ira eſt repentina et inordinata animi cōmotio vel mutatio ex qua
prouenit odium. Odium vero inueterata doloris putredo/ex corde trahens origi
nem. Uel odium eſt vetuſta ira ſemper de vindicte cogitans. Et ita eſt commotio
ſanguinis circa cor. vn̄ Ouidius. Eſſe procul lites et amare prelia lingue. Dulcibus
ex verbis dulcis alendus amor. Unde Salomon. Uir iracundus prouocat rixas
qui patiens eſt mitigat ſuſcitatas. Concordia eſt motus econtinens compatriotas
ꝛ amicos in identitate inſtitutionum iuris et rationis ſpontanee vincens. i. ligans.
Et Seneca. Nil turpius eſt q̄ cum eo bellum gerere cuꝫ quo familiariter vixeris
Nichil ſimilius eſt actibus demonum q̄ litigare. vn̄. Semper diuites cum charis
ponere lites. Lis odium gignit charos concordia ſtringit.

Seruorum ob culpam cum te dolor vrget in iram.
Ipſe tibi moderare tuis vt parcere poſſis.

¶ Hic inuitat nos catho ad modeſtiam. Unde dicit. Seruorū ob culpam. ꝛc. Ser
uus dr multis modis. qr ſeruus eſt qui euenit de aliquo: et tunc dr ſeruo/as. vn̄ in
fra. Cum ſeruos fueris p̄prios mercatus in vſus. Item ſeruus idem eſt q famulus
vn̄ in euangelio. Euge ſerue bone ꝛ fidelis. Item ſeruus eſt ille qui eſt ſtrictus pec
cator. vnde apoſtolus. Qui facit peccatuꝫ ſeruus eſt peccati. Item puer idem eſt
q ſeruus q̄diu eſt ſub cuſtodia. Un̄ apoſtolus. Puer q̄diu eſt ſub cuſtodia nichil
differt a ſeruo. Un̄. Cum dolor vrget te in iram culpa ſeruoꝝ. i. p̄pter culpā ſeruo
rū ipſe moderare. i. impone modū ire tue vt poſſis parcere tuis. i. famulis. vn̄ ſcri
ptum eſt. Humanuꝫ eſt peccare ꝛ iraſci: ſed iram perficere dyabolicum eſt. Unde
Horatius. Qui non moderatur ire affectum volet eſſe dolor quod ſuaſerit et mens. Itē
Ira furor breuis eſt vix iracundia tranſit. Seneca. Homo qui de homine eſt miſeri
cors meminit ſui. Unde verſus. Cum tibi ſeruorum mouet iram culpa ſuorum. Pe
ctore ſub meſto tibi tu moderabilis eſto.

Quem ſuperare potes interdum vince ferendo
Maxima etenim morum ſemper patientia virtus

¶ Hic inuitat nos ad patientiam: quia bonus eſt qui malos poteſt tollerare. cum
patientia que maxima eſt virtus. Omnes enim alie virtutes a patientia temperan
tur. Nam virtus eſt vidua quam non patientia firmat. Et alibi ꝛc. Nobile vincen
di genus patientia vincit. Qui patitur vincit/ſi vis vincere diſce pati. Uirgilius. Uir
tutes animi patientia dirigit omnes. Paptientia ne diffinitur. Patientia eſt vis ani
mi contumeliarum ꝛ omnes aduerſitatis impetus cum tranſquillitate ſuſtinens
ꝛ in futuro vindictam non querens/ſed corde ignoſcens.

Conſerua potius que ſunt iam parta labore.

Cum labor in damno eſt creſcit mortalis egeſtas.

¶ hic docet nos actor ꝙ cum maiori cura res labore acquiſitas ꝙ̃ alias cuſtodia
mus/ita ꝙ alias res non deſtruam⁹. Cum labor in damno eſt creſcit mortalis ege
ſtas. id eſt cum amittimus ꝛ male diſpenſam⁹ ea que labore acquiſiuimus creſcit
mortalis egeſtas. i. multiplicatur egeſtatis miſeria ducens ad mortem. i. ad miſe=
riam fere equiualentem morti. Unde eccleſiaſticus. Labor ſtultorũ. i. amarorum
mundi affligit. Auguſtinus. Sine dolore non pereunt que cum labore requirunt
vel mortalis. i. humana que dr. Cũ pateris max rerũ detrimentum quas cum la
bore acquiſiuiſti/creſcit mortalis egeſtas. i. amarior eſt. Unde. ꝑlorat lachry=
mis amiſſa pecunia veris. et bene dico conſerua. Quia non minor eſt virt⁹ ꝙ̃ que
rere parta tueri. Aliũ verſus. Plus conſeruabis quecunꝙ labore parabis. Cuz la
bor ipſe perit paupertas ledere querit.

Dapſilis interdum notis ꝛ charus amicis
Cum fueris felix ſemper tibi proximus eſto

¶ Ecce vltimũ preceptũ primi libri in quo docet nos precipue vt auariciam fugia
mus. vñ dicit. Eſto dapſilis interdum ſcz qñ erit tempus: qm̃ duo ſunt genera lar
gorum quorum aliĳ ſunt diſſipatores/aliĳ ſunt liberales. Diſſipatores ſunt illi qui
cõmeſſationibus ebrietatibus muneribus meretricum hyſtrionũ et leonum pecu
niam ſuam expendunt. Liberales ſunt illi qui ſuis facultatibus captos redimunt
ant amicis in ſuis neceſſitatibus ſubueniunt. In primis eſt vicium prodigalitatis
in aliĳs virtus. ſ. liberalitas bñficiorꝫ erogatiuꝫ. vnde. Eſto dapſilis interdũ qñ lo=
cus fuerit largiendo in bonitate notis ꝛ charis. i. illis quos noueris amicos mo
amando eos/vt eos iuues conſilio foueas benefacto conſoleris ſolatio cuꝫ fuer is
felix ſemper tibi proximus eſto. i. precipue fac tibi bonum. Multi enim diuites ſũt
ita auari ꝙ ſeipſos egere patiuntur. Dicit Hieremias. Auaro deeſt tam id qđ ha=
bet ꝙ̃ id quod non habet. Eccleſiaſti. Auaro nil celeſtius ꝛ nil nequius ꝙ̃ amare
pecuniam quod prohibet. Noli tamꝙ reliquias pecuniam obſeruare. Uñ. Cũ fue
ris felix id eſt ſapiens diues et habundans in bonis temporalibus ſemper tibi pro
ximus eſto. i. primo conſule tibi ꝙ̃ aliĳs. Unde Seneca. Preſtabis amicis bona
tua ꝛ fidem omnibus. Uel ſemper tibi proximus eſto. id precipue benefac tibi de
bonis tuis de labore proprio acquiſitis faciaſqꝫ ſic Iſidorus. Et michi res non me
rebus ſubuenire conor/qꝛ dicit. Si domus ꝙ vires tuas mediocriter colas poſſi=
des ſi nimium poſſideris. quia imperat aut ſeruit funeſta pecunia cuiꝙ. Semper
auarus eget. ꝛc. Unde. Dapſilis. ꝛc. Interduz ignotis tribuas ꝛ ſuffice notis. Nec
tibi charus eris ſemper dum diues haberis.

Telluris ſi forte velis cognoſcere cultus.
Uirgilium legito ꝙ ſi mage noſce laboras:
Herbarum vires macer tibi carmine dicet.

¶ Actor iſte per diuerſas partes opus ſuum diſtinxit nec lectoribus faſtidiuꝫ ge
neret poſt diſtinctionem primi libri. Hic incipit ſecunda diſtinctio huius operis in
cuius principio nos docet quẽ doctorẽ quem preceptorez in bonis terrenis acquirẽ
dis debeamus imitari et inuitat filium ſuum et omnes alios in perſona filĳ ſui ad
diuerſas ſcientias. Hoc autem duabus de cauſis/vt ſit ſapiens et circũſpectus cir
ca bona temporalia. Preterea. vt anhelet poſterenus ad diuina. Eſt enim duplex
ſcientia perfecta ꝛ imperfecta. Imperfecta ſcientia eſt de terrenis qꝛ ſapientia hu
ius mundi ſtulticia eſt apud deũ. Perfecta vero ſcientia eſt de diuinis. ſ. multa bo
na agere ꝛ laudez mundi non querere. ſtudendo contra que hoc precepit deus ſic
quicquid boni homo fecit vt ſeruum inutilem ſe exiſtimet ante oculum diuine ma
ieſtatis. imperfecta ergo ſciencia verſatur circa terrena. Et dicitur ſcientia multis
modis. et hoc ſecundum diuerſas diuerſorum ſcientias. Dicebat enim quidam ꝙ
diuitie erant ſummum bonum in vita que maxime procedunt ex agricultura ter=
re. Unde ad habendã illã ſcientiã inuitat filium ſuum ad audiendum georgica vir

gilij iuxta illorum opinionem qui dicebant diuitias eſſe ſummum bonum in vita. Alij dicebant ſanitatē corporis eſſe ſummū bonū in vita ad quā habendā inuitat nos ad legendū librū marculini poete qui optimus fuit inter phos. Alij vero dicebāt famā ſiue gloriā ſecularem eſſe ſummū bonū in vita ⁊ pre ceteris appetendā ad quā habendam inuitat nos ad legendū Lucanum qui tractat de bellis per que gloria acquiritur ſecularis. Quorūdam enī opinio erat φ voluptas corporis erat ſummum bonum et pre ceteris aliis appetenda ad quam habendaꝫ inuitat nos ad legendum ouidium de arte. quia ibi tractat ouidius de amore per quem voluptas hominis acquiritur. Sed quod aliquod de ſupradictis bonis nō ſit ſummum bonum manifeſtum eſt quoniaꝫ omnia ſupradicta tranſitoria ſunt et caduca. Summum autem bonum eſt deus: qui incommutabilis eſt nulla corruptio in eo poteſt eſſe. Creatura vero ſua bonum eſt: ſed non ſummum quia commutabilis et corruptibilis eſt. Unde dauid. Ipſi peribunt tu autē dn̄e permanes. ⁊c̄. Dicit ergo catho φ huiuſmodi preceptis que ſunt de agricultura terre vel humi nō valemus indulgere/ ſed ſapientie. In hoc preceptorem ſe tribuit. Et hoc eſt. Telluris ſi forte velis. ⁊c̄. Et bene dicit forte/ quia hec ſunt dona fortune/ vel forte reſpicit diuerſitatem animorum hominum quod enim quidam volunt/ non volunt alij. vnde eſt. Mille hominum ſpecies ⁊ reruꝫ diſcolor vſus. Uelle ſuum cuiqꝫ eſt nec voto viuitur vno. ⁊c̄. Alij verſus. Terre culturas ſi tu cognoſcere curas. Ecce tibi maro deſcribit nomine claro. Si magis herbarum naturam diſcere curum. Herbarum vires ſi macer/ et inde requires. Eſt differentia inter tellus et terram, [illegible] humor humum reddit. ⁊c̄.

Si romana cupis et punica noſcere bella
Lucanum queras qui martis prelia dicet.

¶ Si romana cupis ⁊ punica. id eſt africana. Africani ſunt populi quorum rex fuit hanibal qui multotiens romanos infeſtauit de quorum bello et romanorum lucanus tractauit. Et dicitur lucanus quaſi luce carens per antifraſim/ quia multum lucidus fuit. Et dicitur lucanus quaſi canens lucem per antifraſim. eo φ obſcure tractauit qui martis prelia dicet. Lucanus enim de bella tractauit quibus preeſt mars/ vt pote deus belli. Et dicitur mars quaſi mors/ vel quaſi mores vorans. qꝛ holes fecit mori. vel martis prelia. id eſt romana proceſſerunt a marte per remum ⁊ romulum: qui fuerunt filij martis ⁊ ylie. Lucanus vero deſcripſit bella q fuerunt inter iulium ceſarem et magnuꝫ pompeiū qui duo fuerunt romani. Ideo dicit. Si romana cupis et punica noſcere bella. Uerſus. Aut ſi lu[illegible] belli cupis atqꝫ labores. Lucanus dicit. Qui martis prelia dicet. Quia ipſe lucanus de pluribus bellis tractare propoſuit/ qui preuentus morte nō potuit. Et nota φ puniꝫ peni idem populi ſunt. ⁊c̄.

Si quid amare libet vel diſcere amare legendo
Naſonem petito ſin autem cura tibi hec eſt
Ut ſapiens viuas audi que diſcere poſſis.
Per que ſemotum vicijs deducitur euum.
Ergo ades: ⁊ ſit ſapientia diſce legendo

¶ Dicit actor φ ſi aliqꝫ putet voluptatē eſſe ſummū bonū/ ouidiū de arte amatoria legat qui tractat de amore. vnde dictum eſt ibi/ ⁊ lecto carmine doctus amet. Sin autem. Hic docet φ de predictis nō curemus. ⁊ ſi velimus ſapientie adherere ipſius documentis audiamus ſapia perfecta eſt. i. deū colere et ſui mandata diligere veritatē vere enim beatus eſt qui recte credendo bn̄ viuit ⁊ bn̄ viuēdo fidē cuſtodit rectaꝫ. per que ſemotū. q. d. audiamus que etiā [illegible] dicunt ⁊ a vicijs ſeparent. Dicit ergo ſin autem pro ſed/ ⁊ [illegible]/ ⁊ pro nō. ſed ſi hec cura nō eſt tibi. i. de ſupradictis. id eſt eſſe agricola vel phiſicus vel miles vel amator audi que diſcere. ⁊c̄. ⁊ au[illegible] ſimpliciter ea per que euū eſt ſemotū a vicijs. Eſt ḡr euum continuus diſcurſus

tempoꝝ.ſed ponitur pro etate ⁊ tpe vel ſic.Sinautē pro ſed pro ſi ⁊ p nō.ſed ſi hec
cura eſt tibi vt viuas ſapiens audi que diſcere poſſis.⁊c̄.alij verſus. Si veneris mo
res inquiris et eius amores.Ouidium nouis qui carmen dicit amoris. Sed nunc
quiſquis erit ſapiens qui viuere querit.Aſſit ⁊ diſcat vicijs ne vita fatiſcat.⁊c̄.er=
go ades. Inceptū eſt et eſt nature exhortantis vel illatiuum expreſſis ades id eſt
adeſto.tps pro tempore et eſt ibi apocopa deciſio dictionis.in fine remouetur.t ⁊
o/⁊ ita remanet adēs.⁊ diſce legendo que id eſt qualis ſapientia ſit.i.quod ptinet
ad ſapiam.audi vel intellige vel ad hoc ꝙ ſit ſapiens vel ad hoc ꝙ alīqs ſit ſapiēs
per doctrinā ſuā. Sapientia dicit̄ qnꝗ̄ a ſapore:⁊ tunc multis modis tenetur ſa=
piētia eſt iocūda dei cognitio. Et ſic ſapia dicit̄ quaſi ſapida ſcia.qꝛ valde eſt ſapi
dum cognoſcere deū.vel ſic Sapientia eſt cognitio rerum naturaliū et ſecularium
et ſic dr̄ ſapere qđ eſt ſcire.vel ſic.Sapientia eſt diuinoꝝum et terrenoꝝum ſiue hu
manoꝝum quaſi certa cognitio ⁊ integra cōprehēſio.⁊ ſcđm hoc ſapientia ita lar=
ge ſumit̄ ꝙ quelibet ſcia ſapia dicatur.vnde in libro ſapie.omnis ſapientia a deo
eſt.Itē ſapia dicitur cōprehenſio veritatis rerum que ſunt.vñ boetius. Sapiētia
eſt cōprehēſio veritatis rerū que ſunt ⁊ que immutabilē inſequunt̄ ſubſtantiā:vt
decē predicamenta. Itē ſapia ſic deſcribit̄.ſapia eſt p cauſam altiſſimā veriſſima
largiſſima certaqꝫ cognitio. ſapientia idem eſt ꝙ dei filius.vnde in libro ſapientie
ſapientia edificat ſibi domū.ſ.domum ſpūſſancti.vnde in eſaia.Et requieſciet ſu=
per eum ſpūs ſapientie. Sapientia idem eſt ꝙ calliditas. vnde apoſto. Sapien=
tia huius mundi ſtulticia eſt apud deū.i.calliditas ſapientia idem eſt ꝙ ſcia.vnde
apoſto.ſapientiā loquimur inter perfectos.i.ſciam. Item ſapientia idē eſt ꝙ an=
gelica natura. vnde ſalomon. Primo eni creata eſt ſapientia.i.angelica natura.
vnde quidā.Effectus ſapientie eſt deū timere ⁊ mandata eius ſeruare legēdo.vñ
yſidorus.Lectio docet quod caueas multū proficies cum leges ſi facis que legis.
vnde verſus Ergo veni propere ſenſum ſi queris habere.

Si potes ignotis etiam prodeſſe memento
Utilius regno meritis acquirere amicos

¶ Ecce de illis que ptinent ad ſapientiā.ſcꝫ vt ſi poſſis benefacere bñfacias notis
⁊ ignotis.⁊ tangit rationē dicēs.Utilius regno.i.poteſtate qꝛ melius potes/acqui
rere amicos meritis tuis ꝙ̄ poteſtate/qꝛ ſi exeas poteſtate cōtennūt te amici po=
teſtate acquiſiti.Amici vero acquiſiti meritis nunꝗ̄ deficient.vel regno.i.diuitijs
terrenis que labunt̄ ⁊ deficiunt.amici vero nunꝗ̄ vel regno ꝙ̄ regnare.vel ꝙ̄ ter
renū regnū acquirere qꝛ ſine amicis labit̄ regnū terrenū.vñ ſalomō. Fidelis ami
cus protectio fortis.qui autē inuenit eum inuenit theſaurum. Idem. Melioꝛ eſt
amici theſaurus in corde ꝙ̄ cōgregatio auri in archa.vñ verſus. Proſis ignotis ⁊
nō tm̄ modo notis.Quare Rex eſt mendicus cui nō eſt vllus amicus.

Mitte archana dei celum inquirere quid ſit
Cum ſi moꝛtalis que ſunt moꝛtalia cura

¶ hic admonetur ne ſecreta celeſtia ſolliciti ſumus inquirere vel inueſtigare ⁊ ce
tera preceptum ad ſapientem pertinens vel intendit remouere filium ſuum a cu=
rioſitate.Cum igitur curioſitas ſit viciū non magne vtilitatis:nullus debet ei ope
ram nimiam adhibere et ſit curioſitas duobus modis primo quando aliquis re=
licta vtili facultate tranſfert ſe ad inutilem et ingenio ſuo altioꝛem.vnde ſeneca.
Melius eſt ſcire pauca ſapientie precepta ſi illa prompta et in vſu tibi ſint ꝙ̄ adi=
ſcere multa et illa non habeas ad manum.ſecunda curioſitas eſt qñ aliquis de ſe
cretis diuinis querit de quibus non eſt curandum.vñ ſap̄.Altioꝛa te ne queſieris
Item dicit quidam ꝙ miſteriū fidei debet credi.ſed non inueſtigari.qꝛ ſcriptū eſt
Qui ſcrutatoꝛ eſt diuine maieſtatis opprimet a gloria. vñ ſap̄. Nō voluit natura
hominē tot tantaqꝫ ſcire.Quod poſſent celi numina neſcit homo.⁊c̄.Mitte id eſt
dimitte et eſt quedam figura.ſ.auferesis id eſt ablatio in principio dictiōis inqui=
rere id eſt inueſtigare archana.i.ſecreta dei ⁊ qđ ſit celū.i.celeſtia.ſed cū ſis moꝛ=
talis id eſt terrenus de terrenis ſis curioſus ⁊ non deſup celeſtibus inquirēdis. R.
Tu ſecreta poli diſcoꝛs inquirere noli. Uel ſic ad ſecreta poli curas extendere nos

ſi. Sed de terrena mortalis quere carmena. ꝛc. Celū eſt ſuper aſtra volubilia/cuius men immenſum id eſt ſine menſura/qꝛ menſurari non poteſt.

Linque metum leti nam ſtultū eſt tempoꝛe in omni
Cum moꝛtem metuis amittis gaudia vite

¶ hoc preceptum conſonat precepto ſuperius dato. ſcꝫ. Ne timeas illam. ꝛc. Dicit ergo. Linque metum leti. i. noli facere ea q̄ ducunt te ad mortem ſcꝫ ad peccatum mortale qꝛ qui peccat mortaliter amittit gaudia vite eterne et eſt peccatum metus inſtantis periculi trepidatio mentis/timore future rei ſuſceptio ꝛ pertinet metus ad ſenſum/timoꝛ vero ad coꝛpus. Et dicitur letū a letoꝛ aris per contrariū vel a leo les quod eſt doleo les/ qꝛ ſi ſemper timet mortem non poteſt animo gaudere noli ergo mortem timere vel legatur theologice ſic. Linque metum leti. ꝛc. i. dimitte facere peccata per que demiſſa non timeas mortē immo illam accipe benigne quando voluntas domini affuerit nam ſtultū eſt tempore in oīn amittere gaudia vite. i. vitā eternā cum mortem metuis. Ex timore enim ſequitur amiſſio gaudij ꝛ qui ſemper timet nunq̄ gaudet. vn̄ hora. Qui cupit aut metuit liber tibi non erit vnq̄. quia vita eſt contraria morti ſufficientia egeſtati gaudiū doloꝛi/felix habitatio paucis exilio ſed equitas debet preponi oīnibus q̄ iuſtus eſt hec oīa non timet. vnde phūs. Vita eſt beatoꝝ leticia/miſeroꝝ meſticia expectatio mortis. Et econuerſo mors eſt eternus ſomnus diſſolutio coꝛpoꝝ diuitum pauoꝛ pauperū deſiderium/ineuitabilis res. vn̄ verſus. Mortis linque metū ſi tu vis viuere letus. Stulticiam ſeruas ſi vite gaudia perdas.

Iratus de re incerta contendere noli
Impedit ira animum ne poſſit cernere verum

¶ hic docet nos actoꝛ ne de facili et ſine cauſa iraſcamur de incertis qꝛ ira impedit aīm iraſcentis ne poſſit diſcernere veritatē. Et ſciendū qꝛ iraſci dicitur multis modis. Deus dicit̄ iraſci homini quando peccat et hō iraſcit̄ deo qn̄ blaſphemat nomen dei: ꝛ culpā propriā refundit in ipſum quando euenit ſibi aliquod malū ꝛ hoc eſt peccatum et iraſcitur homo peccato. ꝛ hoc eſt iuſticia. Iraſcitur homo homini duobus modis. Primo ſi peccat ꝛ ira iuſte. ſecū do ſine cauſa ꝛ hoc eſt peccatū vnde quocūq̄ modo iraſcitur pecca niſi zelo iuſticie iraſcitur vnde dicit beatus apoſtolus. Iraſcimini et nolite peccare. Unde dicit. Tu iratus id eſt iracūdia cōmotus de re incerta id eſt dubia noli contendere id eſt litigare. quia ira impedit animum: id eſt diſcretionem animi ebetat ne poſſit cernere verum. id eſt veritatē vel ſic. Iratus de re id eſt noli turbari de aduerſitate: ſed ſupple famā retine. ſi ergo res. id eſt miſteria diuina fuerint alicui incerta non debet iraſci. id eſt ad verecundiam non debet cōmoueri. Alij verſus. Iratus rerum neſcit diſcernere verum In dubia cauſa certare nec ergo ſit cauſa. In nullis verū vidit iracūdia verū. ꝛc.

Fac ſumptum pꝛopere cum res deſiderat ipſa
Dandū eſt eni aliquid cū tempus poſtulat aut res

¶ hic agit de officio diſpenſatoris: eſt igitur diſpenſatoꝛ qui preeſt domus ſue in negocijs faciendis: quia diſpenſatoꝛ debet eſſe largus cum parcitate parcus cum largitate ne per nimiam largitatem vicium incurrat pꝛodigalitatis. et per nimiā parcitatem vicium incurrat auaricie. vnde dictum eſt in diuina pagina. Datorē hylarem diligit deus. Quia datoꝛ debet eſſe hylaris cum ſollicitude ſollicitus cū hylaritate/ne per nimiam hylaritatem familiam ſuā diſſolutionem incurrat ꝛ ne per nimiam ſollicitudinem et per nimiam triſticiam. familiam tedium afficeret et fugam arriperet. Item debet doctoꝛ eſſe hylaris in neceſſaria miniſtrando curalis in loquēdo precepta tradendo: ſumptus eſt quod expendit familia. Diarium eſt quod expendit ſeruus in die ſtipendium quod datur militi pro aliquo facto. Tullius. Qui abutendo res ſuas dilapidat/aliena petendo mendicat. Fac ſumptum propere. i. expenſas tuas velociter de leto animo. vnde illud. O ſi quis leto vultu da vel retinere: et non retrahendo manū tuam iuxta illud. Da cito da gra=

ſis gratum ne'gatia ſiat. Juuenalis: grato munere gratiſceris cū res.i.exigentia
expoſtulat.id eſt exigit dandum aliquid eſt.i.expendendū eſt iuxta honeſtatē loq
tur cū tēpus.i.oportunitas tēporis aut res.i.euentus amicorū expoſtulat aut req
rit.vñ in diuina pagina vt ſupra. Datorē hylarē.rē.V. Non facias vt ebes qñ diſ
ſpendere debes. Nec cum debebis expendere rem retinebis.

Quod nimium eſt fugito paruo gaudere memento
Tuta mage eſt puppis modico que flumine fertur

¶ Hoc loco actor inuitat filium ſuum ad temperantiā. Cum igitur temperātia ſit
dñium in libidine ⁊ in alios motus importunos/hec virtus appetenda eſt quoniā
totius vite ornatus eſt. Jſta enim ſedatrix perturbationum virtus conſiſtit in im
petuoſe voluptatis refrenatione/in loquendi curialitate in operis conſiderando
vtilitate in pecunie ⁊ denariorꝫ ad vſum neceſſariū acqſitione in cultus honeſtate
prelationem ⁊ dignitatē abiecta ambitiōe. Et primo dicit horati⁹. Jra furor bre=
uis eſt animum rege.rē. Jtem qđ non moderabitur ire.in factū volet eſſe deo qđ
ſenſerit eſſe mens. De ſecundo in hoc libro legitur. Jnter cōuiuas fac ſis ſermone
modeſtus. Jtem. Quod pudeat ſocios.rē.ecce curialitas. De tertio legit in hoc
libro. Quod potes id tenta: ecce temperantia, operis ne pondere preſſus. Succū
bat labor.rē.ecce moderatio vtilitatis. De quarto dicit horati⁹. Eſt modus in re
bus: ſunt certi deniqꝫ fines. Quos vltra citraqꝫ nequit conſiſtere rectum. De quin
to legitur hic. Jnuidiam nimio cultu vitare memento. Que ſi non ledit.rē. Sene=
ca de eodem. Malus enim exterior ornatus male compoſite mentis nuncius eſt.
Jtem Tullius. Adhibenda eſt mundicia non odioſa neqꝫ nimis acquiſita tantum
que fugiat humanam et aggreſtem negligentiam. De ſexto dicitur ſupra. Conui
ua raro. vnde. Sume cibum modice modico natura fouetur. Si corpus reficee ne
mens ieiuna grauetur. De ſeptimo dicit ꝙ temperanda eſt prelatorum appetitus
quia quanto gradus altior tanto caſus grauior. quia quidam ſunt qui appetunt
dignitates ⁊ quandoqꝫ ruunt in yma proprijs peccatis. Unde lucanus. Jn ſe ma=
gna ruunt letis huic munera rebus res certi poſuere mundum. Jtem iam non ad
culmina rerum. Jniuſtos creuiſſe queat tolluntur in altum. vt lapſu grauiore ru
ant.rē. Alij cadunt inuidia hominum. Unde Boetius. Sepius ingens agitatur.
Jtem ſunt quidam quos precipitat ſubiecta potentia magne inuidie Lege ſic. Qđ
nimium eſt fugito: id eſt omne quod nimium eſt vnde illud. Omne quod eſt nimi
um vertitur in vicium fugito dicit ſi ſit nimia cupiditas. nimius corporis ornatus
nimium epulis vacare/nimia prelationum ambitio memēto gaudere paruo. id eſt
parua ſubſtantia ſit ſufficiens in mediocritate. quia maiores qui maiora poſſidēt
non ita ſunt tuti ſicut minores qui minora poſſident. et hoc oſtēdit per methapho
ram dicens. Tuta mage eſt puppis que fertur modico flumine ꝙ illa que fertur
magni fluminis profunditate. Puppis eſt poſterior pars nauis: ſed ponitur ꝓ to
ta naue per ſynodochen. Jtem puppis hinc methaphorice ſumitur pro vita ho=
minis: et hoc valde bene quia in naue ſūt duo. ſ. pars prior que dicitur priora. que
precedit poſterior que dicitur puppis. Per proram animam intellige. que prior et
dignior eſt corpore per puppim corpus quod ſequi debet anime voluntatem. Jtē
in naui ſunt malus velum remi funes ⁊ anchora. Per anchoram primo que tenet
nauem intellige fidem que firmat hominem et radicat: per malum longam perſe
uerantiam: per velum intelligitur angelus. Et velum dicitur quaſi volans/quia
facit nauem volare et per hoc intelligitur prudentia que conſiſtit in tribus ſcilicet
in contritione/confeſſione/et penitentia/que ducunt hominem ad portum ſalutis
cum alijs virtutib⁹. Per foramina intelligitur memoria ſiue quinqꝫ ſenſus homi=
nis vel corporis per quos rationabiliter diſcrete debemus vicia ſentire et euita=
re. Per funes dilectio dei et proximi intelligitur. per nautam intelligitur xp̄s. qui
dominus et magiſter eſt ſuper omnes deos. vnde. Uos vocatis me magiſter. Jtē
nauis dicitur anays quod eſt humor quia homo non poteſt ducere vitam ſuam
niſi per humorem gratie dei. vel anays quod eſt aqua qꝛ inter aquas et tribulati=
ones huius mūdi oportet nos virtute ⁊ per multas tribulationes oportet introire
in regnuz celorꝫ. vnde dicit. Qđ nimiū eſt.rē.V. Nil modicū pellas nimiū fugiēdo
repellas. Fit ſecura magis in paruo flumine nauis, ⁊ tamē ꝯc. Non credas vndā

placidam non eſſe profundam.ꝛc. Puppis dicitur a poſt/quia poſterior pars nauis eſt/priora vero eſt prima pars. Unde Grecismus facit differentiam inter proram ⁊ puppim/ratem ⁊ carinam/⁊ claſſem/dicens ita. Prora prior pars eſt nauis pars vltima puppis. Dic latus eſſe ratem/ventrem dic eſſe carinam. Naues collectas poteris comprehendere claſſis ꝛc. Claſſis dr̄ a ſimilitudine ſoni quem facit aqua. Et dicitur prora a prothos quod eſt primum quaſi prima pars nauis. Uel dicitur a prorumpo/is. quia per partem prorumpit impetuoſe viam. Ratis dicit̄ quaſi rata. id eſt firma in latere ad fluctus repellendos. Carina dicitur quaſi carnis ruina. Et dicitur de curro curris. ꝛc.

Quod pudeat ſocios prudens celare memento.
Ne plures culpent id quod tibi diſplicet vni.

¶ Hic docet nos actor ne aliorum vitia vel turpia publicemus ⁊ maxime noſtrorū ſunt aliqui qui palam reprehendunt caſtigando: vt manifeſtent. Clam argue/ palam lauda/et nullatenus reuelare, vnde lege ſic. Prudens celare memento illud quod pudeat ſocios. i. de quo habēt verecundiā: qr qđ ſemel eſt emiſſum non eſt reuocabile verbum. Uñ Salom. Melior eſt qui celat inſipientiā ſuā q̄ ille q̄ abſcōdit ſapientiā ſuā/et qđ debeat celare oñdit. Ne plures culpent id qđ diſplicet vni. qr ſignū proditionis eſt ſocios diffamare. Aliꝫ verſus. Prudens celabis qđ amicis turpe putabis. Ne culpent plures quod ſolus pandere cures.

Nolo putes prauos homines peccata lucrari
Temporibus peccata latent ⁊ tempore patent.

¶ Hic oſtendit actor nullum malum eſſe impunitum. ¶ Conſtre. Nolo putes homines prauos. i. peccatores prauitati deditos lucrari pctā. i. de ſuis peccatis impunitos remanere. Uñ ſm opinionē vulgarem dr̄ ille lucrari peccata qui peccat ⁊ ſtatim ſecundū exceſſum debitū non punitur: ſed docet actor ne hoc putes qr tandem manus dñi apprehendit eos/hoc eſt quod dicit. Nolo putes prauos homines peccata lucrari. i. euadere penam de peccatis. qr dicit apoſtolus. Nullum malum impunitum/⁊ nullum bonum irremuneratum. vnde noli dicere apud te talis perpetrauit tale forefactum/et inde habuit talem penam/⁊ ita talis lucratus eſt tale peccatum ſiue penā: ⁊ inde tu facias ſimiliter. ad hoc dicit peccata latent. tēporibus ſtatutis a deo. qr expectat hoīem ad penitentiam non enim vult deus mortem peccatoris: ſed vt magis conuertat̄/et viuat ⁊ agat penitentiam. Unde illud. Pena venit ſero veniens a iudice vero. Penam ſero rei iudicat ira dei. et tempora patentia id eſt apparent vel in hoc ſeculo: et poſt obitum ſuum in alio. Preterea omnia peccata niſi a deo fuerint remiſſa/in die iudicij apparebunt. Unde quidam ſanctus dicit q̄ diſtrictum iudicium in quo non ſolum de factis/ſed de omni verbo ocioſo quod locuti fuerint homines reddituri ſunt rationem/in quo vſq; ad nouiſſimum quadrantem exigitur debitum cum vſuris. O quantus pudor: quanta confuſio erit in peccatoribus cum eorum nephandiſſima crimina cunctis erunt liquide manifeſta. Pſal. Beati quorum remiſſe ſunt iniquitates. Peccatum ergo dicitur latere. cū homo non punitur de peccato. ſi puniatur dicitur patere. verſus. Tantum portatur ad aquam vas q̄ laniatur. Frangitur ad latices vas iterando vices. Abſit opinari prauos peccata lucrari. Primum ſe celant/peccata reuelant. Uel ſic. Quamuis celantur primorum inde tamen ſciuntur. Quid eſt peccatum/et ſpreto bono incommutabili incommutabilibus ⁊ tranſitorijs adherere.

Corporis exigui vires contemnere noli
Conſilio pollet cui vim natura negauit

¶ Aliud preceptum eſt/et conſonat precepto dato in prologo ſcilicet minorem ne contempſeris: Dicit ergo. noli contemnere. id eſt contemptu habere vires exigui corporis. id eſt parue ſtature. quia dicit. Horatius. Maior in exiguo regnabit corpore virtus. Regnet in exiguis preclara potentia rebus. Quia nemo in omni parte beatus corporis. ꝛc. Corpus dr̄ illud quod corrumpi poteſt. Item corpus idem

eſt ꝗ xp̄s. vñ ap̄ls. Nos ſumus vnũ corpus in xp̄o. Quãꝙ dr̄ bonũ opus. Vñ in euã. Si oculus tuus. i. ſi intentio tua ſimplex fuerit ⁊ totũ corpus tuũ. i. opus tuũ luci= dum erit. ⁊c̄. Item dr̄ cõprehenſio multoꝝ voluminũ. vt cum dicitur totum corpꝰ iuris eccleſiaſtici. Item dicitur vniuerſitas peccati. vñ apoſtolus. Deſtruitur totũ corpus peccati. Quãꝙ ſignificat coniugem. vñ apoſtolus. Qui fornicatur in corpꝰ ſuum peccat. i. in coniugem. Conſilio pollet. id eſt ſplendet multotiens viget ſapiẽ tia in homine paruo cui natura. i. naturalis diſpoſitio negauit vim. ſ. fortitudinem vnde. Ingenio redemi corpora parua ſolent. Et hoc apparet in brutis. vnde Mel tibi pro paruo corpore preſtat apis. Quod non facit camelus que eſt magnũ ani= mal. Item dicit ouidius. A cane non magno ſepe tenetur aper. Ꝟ. Neue putes vil les in paruo corpore vires. Ingenio plenus qui viribus extat egenus. Et econuer ſo. Vix erit immenſus in magno corpore ſenſus.

Quem ſcieris non eſſe parem tibi tempore cede
Victorem a victo ſuperari ſepe videmus.

¶ hic docet nos actor cedere illi qui non erit ſibi par tempore ⁊ etate. Tẽpus ha bet multas ſignificatiões. Signat oportunũ vocales protrahit heret. Verũ pars hois venalia tẽpora ſignat. Annuz deſignat aera dicꝙ vices. Unde quidã. Quez tibi neſcieris ſimilem de iure teneris. Cedere nam nato precipit iſta catho. Et ait ib. Nobile vindicte genus eſt ignoſcere victo. Si veniam tribuas non ſatis tutus eris. ⁊c̄. Unde Ꝟº. Cirum terre pelagiꝙ potentem. ⁊c̄. In bellis femina fregit. Di cit ergo. Cede. i. locum da. tempore. id eſt ſecundum exigentiam temporis. illi ſci licet quem ſcieris. id eſt intellexeris non eſſe parem tibi. i. equalem videmus ſepe victorem. i. maiorẽ ⁊ fortiorẽ ſuperari. i. vinci a minori. vel cede tempore illi. i. vin ce cum patientia quem ſcieris non eſſe parem tibi. i. quem cognoueris eſſe mino= rem. ⁊c̄. vĩ ſ. Nil arbitrio virium feceris. quia videmus ſepe victorem. i. illuz quẽ putamus vincere ſuperari victo. i. ab illo quẽ putamus vinci. Alij verſus. Sperne re tu noli quin cedas ſepe minori. Contra victorem tenui iam victus honorẽ. Et alibi dicitur. Quem tu tibi neſcieris ſimilem. ⁊c. vĩ ſ.

Aduerſus notum noli contendere verbis
Lis minimis verbis interdum maxima creſcit

¶ hoc preceptum reſpicit ad illud ſuperius datum. ſ. litem inferre caue. Dicit er= go noli contendere. i. litigare verbis aſperis. aduerſus notum. i. contra amicũ tu= um. bene notum/ quia cum extraneis et ignotis litigare/ et contendere/ vicium eſt ergo multomagis cum notis/ quia ex verbis venit lis/ ⁊ ex lite bellum/ et ex bello mors. Unde ſequitur. Lis minimis verbis interdum maxima creſcit. i. ſolet creſce re. interdum. i. aliquãdo minimis verbis id eſt ꝑ minima verba. vnde verſus. Ver ba parant litem/ lis prelia/ prelia mortem. Mors lachrymas/ lachryme numina numen opem. Pirithous bacchum/ bacchus dedit ebrietatem. Ebrietas venerem venus iras/ ira ruinam. Et horatius. Ludus enim genuit ſtrepitum certamen et iram. Ira truces amicitias in funere bellum. Dicit ergo. Aduerſus notum. ⁊ Lis mi. ⁊c. Lis dicitur a limitibus camporum/ ⁊ hoc tractum eſt ab antiquis qui litiga bant pro limitibus diſcernendis. Alij Ꝟſus. Non tibi det notos verbi cõtentio me tos. Pro verbis paruis creſcit lis vſꝙ ſuperbis.

Quid deus intendat noli perquirere ſorte
Quid ſtatuat de te/ ſine te deliberat ipſe.

¶ Sors eſt proprie diuinatio de rebus futuris/ ⁊ ita accipitur hic. quia quidã fa= tui per ſortes ⁊ prenoſtica nituntur ſcire futura. vnde ſupra dicitur. Mitte archa= na dei celum. ⁊c. Et ſubiungit cum ſis mortalis. Dicit ergo noli perquirere. id eſt inueſtigare ſorte. i. per ſortem vel ſortilegia quid deus intendat. i. voluntatẽ quaz deus habet. i. quid velit facere: quia deꝰ deliberat. ſ. diffinit prenoſticat vel prede= ſtinat quid faciat ſine te. id eſt ſine auxilio tuo. Quid ſtatuat. id eſt quid velit face re de te. qr per ipſum oĩa facta ſunt/ et ſine ipſo factum eſt nichil. Unde quidã iam

ctus. Quis noui ſenſus eius aut quis cōſiliarius eius fuit? ⁊ ſapiens dicit. Nemo
eſt certus an amore vel odio dignus ſit: qꝛ oīa in futuro abſcōdita reſeruanť. Vñ
Iob. Sunt tua iudicia iuſtiſſime rector abyſſus. Multa nec humane cognitionis
egent vel conditionis. ⁊c̃. Sors aũt eſt equiuocũ ad plura. Eſt enim diuinatio de
rebus futuris vt dictum eſt. Multi enim dicunt, ſortem non eſſe malum: qꝛ ſortibꝰ
vſi ſunt apoſtoli. Qñq3 ſigt capitale. Vñ. Quicquid capitur vltra ſortez vſura eſt
qñq3 dr ſors cōiectura vetularꝫ/ vt cũ dr iſta vetula ſit multum de ſorte. i. ꝯiectura
qñq3 reſponſuz ydoli. vñ dr ꝙ appollo reſpōdebat per ſortē ⁊ themis. qñq3 idē eſt
ꝙ caſus. vñ pꝛimꝰ amor phebi. da/ne/pe/ quã non ſors ignara dedit. ⁊c̃. qñq3 poſ
ſeſſio. vñ legiť ꝙ beniamin fuit de ſorte. i. poſſeſſione. qñq3 fortuna. Vñ Lucanus.
O miſere ſorti. qñq3 dr ſeries. vñ. Noctē ſors reducit. ⁊c̃. Quid deus ipſe velit tua
ſors inquirere querit. Te ſine diſponit qcqd tibi reddere nouit. vel aliter. Qui tibi
dat ſine te delibérat ipſe perite. ⁊c̃. Et eſt deꝰ vt dicit ſcꝰs phus mens immortalis
incōtemplabilis celſitudo forma multiformis multiplex ſpiritus incogitabilis in
quiſitio inſopitus oculi oīa continens lux perennis ſummũ bonũ creator oīm crea
turarꝫ. Et dr a theorꝫ qđ eſt videre qꝛ oīa videt.

Inuidiam nimio cultu vitare memento
Que ſi non ledit tamen hanc ſufferre moleſtum eſt

¶ Sciendum eſt ꝙ duplex eſt motus animi ſcilicet cogitatio rationis/ ⁊ appetitꝰ
voluntatis ſcđm ꝙ eſt liberum arbitrium humanum. ſ. ad bonũ ⁊ ad malum. Per
cogitationem rationis mouetur homo ad bonũ loquendũ ⁊ ad operandũ per ap
petitũ voluntatis moueť animꝰ hoīs/ qñq3 ad iram/ qñq3 ad inuidiam/ ad odium
et ad detractionem. ſed oportet in hoīe rationali ꝙ appetitus voluntatis ſubijcia
tur cogitationi ratio :is et ab ira temperetur. Unde Horatiꝰ. Ira breuis furor eſt
animũ rege. q. d. ſi animus mouetur per appetitum volũtatis ad iram rege. i. cor
rige illum per cogitationem et lumina rationis ſimiliter hic. ſi animus moueť per
appetitum voluntatis ad inuidiam memento vitare ipſam nimio cultu. Et qꝛ in=
uidia procedit ex motu cordis et appetitu voluntatis. Uidenduz eſt qđ ſit inuidia
Inuidia eſt dolor mentis corrodens animum ex aliena felicitate proueniens no=
cens naturaliter inuidenti. et bene dicit ex aliena felicitate. Unde Horatiꝰ. Inui=
dus alterius rebus marceſcit opimis. nocet naturaliter inuidenti. vnde illud iuſti=
us. Inuidia nichil eſt ꝙ protinus ipſum. Actorem ledit excruciatq3 ſuũ. vel ſic. In
uidia eſt paſſio animi cum dolemus alios meliores eſſe vel equales nobis. vel ſic
Inuidia eſt labor naſcens ex alterius felicitate animum torquens. vel aliter. In=
uidia eſt mentis egritudo ex felicitate alterius proueniens naturaliter inuidenti.
vnde memento vitare id eſt ne ſis inuidus nimio cultu: id eſt nimia cultura ⁊ intē=
tione et diligentia caues ne alijs inuideas que ſcꝫ inuidia ſi non ledit illos quibus
inuideas. quia inuidi non poſſunt ſemper alijs tñ nocere moleſtum. i. ponderoſuz
et malum ⁊ graue eſt tibi vel illis ſufferre hanc/ qꝛ nocet inuido vt dictum eſt. Uel
ſic. Memento vitare inuidiã conflatã in te alijs nimio cultu. i. ꝓpter nimiũ cultuz
et operatũ corporis tui. qꝛ nimius cultus incitat alios et incutit ad inuidiam. Vñ
Tullius. in cultu cauendum eſt qꝛ a forma remouetur animus. ⁊c̃. Que ſi nō ledit
ſi pro ꝗbus/ ꝗbus non ledit tamen moleſtum eſt ſufferre hanc. quia qui patitur in
uidiam ſemper eſt in timore ⁊ ſuſpectione. vnde iuſtius. ⁊c̃. Et alibi. Inuidiã per=
ſidi non inuenere tyranni. Maius tormentũ. ⁊c̃. Et Ouidius. Riſus abeſt niſi quē
veri fecere dolores. ⁊c̃. Et dicitur inuidia ab inuidendo. id eſt contra videndo/ qꝛ
illum cui inuidemus habemus odio/ nec rectis oculis intuemur/ ſed illum quem
amamus recte reſpicimus. Quia vbi amor ibi oculus vbi dolor ibi digitus. vbi
theſaurus ibi mens. Unde verſus. Proxima languori manus eſt/ et ocellus amo=
ri. vnde cor cognoſcit/ oculus diſcernere neſcit. vnde dicit. Inuidiam nimio cultu
vitare memento: ⁊ ammonet nos actor ne vermē inuidie in latibulo mentis nutri
amus. Iuxta dictum Senece/ qui ait. Uitemus inuidiam que nos inquietat. dicit
ergo. Inuidiam nimio. ⁊c̃. Unde. Inuidie cultum fugias chariſſime. Ledit nam
q3 partum/ ſed ferre videtur amarum. ⁊c̃.

Eſto animo fortis cum ſis damnatus inique.

Nemo diu gaudet qui iudice vincit iniquo

¶ Hic tangit actor patientiam dicens vt patienti mente fortiter et virtuoſe ſuſti=
neamus ſi iniuſte iudicemur vel condemnemur/vnde eſto animo fortis. id eſt pa
tienti/cum pro ꝗuis / ꝗuis ſis damnatus inique. id eſt contra iuſticiam. eſto for=
tis ne prorumpas in iram ne dicas iudici contumelias / ſed patienter abnega iu=
ſticiam tuam. Multiplex eſt iudicium. Equitatis. vnde beati qui eque iudicāt ini
quitates. vnde. Pater dedit filio omne iudicium. Diſcuſſionis. Unde. Non intres
in iudicium cum ſeruo tuo. Impetrationis: vt cum fecit iudicium et iuſticiam. Iu
dicium manifeſtationis. vnde. Pater non iudicat quem ꝗ: qui male iudicat iudi=
cabitur a deo et in extremo ſui gladij luctus occupabit. Tunc vincit iudex quan=
do eſt compos ſui voti et pro ſua iudicat voluntate. Sed quidam dicit. Non ha=
bet euentus ſordida preda bonos. Et hoc eſt qui vincit alium iniquo iudicio diu
gaudere non poteſt. Quia qui gaudet alterius ruina impunitus non erit. Unde
verſus. Si ſortis factus iniqua lege creatus. Non gaudet multum quem lex ma=
gna ſeruat multum.

Litis preterite noli maledicta referre
Poſt inimicitias iram meminiſſe malorum eſt

¶ Hic docet nos actor ne cōtentiones ſedatas ad memoriam reducamus. Iuxta
illud. Non memineris ire vel odij. Unde. Noli referre. id eſt ad memoriā reduce=
re maledicta. id eſt contentiones de quibus facta eſt pax inter te et aliū/quia ma=
lorum eſt. i. pertinet ad malos meminiſſe iram. i. reducere ad memoriam poſt ini=
micitias pacificatas ſup. vel inimicitias meminiſſe poſt iram ſedatam hoc autem
pertinet ad malos. Unde dn̄s. Non queras vltionem/nec memor eris maledicti.
Quia alibi dicitur. Qui in hoc mundo non vlciſcitur a deo. Alex. Nec meminiſſe
velis odij poſt verba. ⁊c̄. Alij verſus. Quiſqꝫ ſit oblitus litis iam factus amicus.
Nam memor irarum malus eſt homo preteritarum.

Nec te collaudes nec te culpaueris ipſe
Hoc faciunt ſtulti quos gloria vexat inanis

¶ Hic admonet actor ne noſmetipſos collaudemus vel vituperemus dicens. o fi
li tu nec te collaudes. Quidā ſic reſpondit cuidā querenti ſi ſapiens erat. Me ſtul=
tum non exiſtimo/ſapientem me eſſe non conſiteor. Alter quidam cum eligeretur
in epiſcopum dixit. virū ſum dignus neſcio. me dignū nō eſſe neutrū cōſiteor. Un̄.
Nec te collaudes/⁊ ſi aliquis laudat te/taceas. ſcriptū eſt enim. Laudent te labia
vicini tui/et non tua labia. quia laus in ore proprio ſordeſcit. vn̄. Sum ſimilis ſtul
to/ſi laudem forte michi do. Nec te culpaueris ipſe q. d. non facias aliquod malū
per quod videaris culpari. Uel ſic. Non credas te culpabilē/qꝛ nimia humilitas
eſt ſuperbia hoc faciunt ſtulti quos gloria vexat inanis. i. qui ſeipſos laudant/et
magnificant vel ſeipſos culpant ⁊ callide ad modum palpantis alios laudare vt
per cautelam ab alijs laudentur. verſus. Nemo ſibi culpam vel laudem conferat
vnꝗ. Cōuenit hoc vanis quod gloria vexat inanis. Item ſi laudator ſibi laudem
det gloria ſordet.

Utere queſitis modice cum ſumptus abundat
Labitur exiguo quod partum eſt tempore longo

¶ Hic docet nos actor modeſte viuere duplici de cauſa. vel propter ſanitatē cor=
poris. Unde illud. Sume cibum modice/modico natura fouetur. Sic corpus re=
ſice ne mens ieiuna grauetur. Uel propter inopiam ⁊ pauperiē euitendam ideo
dicit. Utere queſitis. i. acquiſitis. Unde Horatius. Eſt modus in rebus ſunt certi.
deniqꝫ fines. Labitur exiguo. Unde illud. Res queſita mox parua ſumitur hora.
Horatius. Seruiet eternū qui paruo neſciet vti. Unde quidam. Uiuet ſeruus vti
qui paruo neſciet vti. Alij verſus. Parce diſpenſa cum poſſis creſcere menſa. Du=
rat namqꝫ parum nimis vſus diuitiarum. ⁊c̄.

Inſipiens eſto cum tempus poſtulat aut res
Sulticiam ſimulare loco ſumma prudentia eſt

¶ Quādo quidā ſunt qui ꝓpter ſapientiā ſuā detrimentū incurrūt. idō nos admo=
net actor vt loco et tpe ſtulticiam ſimulemus dicens/eſto inſipiens .i. eſſe videaris
vt ibi. Fertilior ſeges et alienis ſemper in agris eit .i. videtur eſſe ſilr eſto .i. videa=
ris eſſe cū tempus .i. temporis oportunitas aut res .i. rei exigentia vel vtilitas ex=
poſtulat .i. requirit. qr dicit ſalomon. Melior eſt ad tps ſtulticia ꝙ inepta ſapien=
tia. vñ quidā. Malo ad tps eſſe ſtultus ꝙ inepte ſapiens. vñ legit̄ de bruto qui ſe
ſtultū ſimulauit. vt nequitiam ſuperbi dani euitaret de quo in faſtis. Brutus erat
ſtulti ſapiens ſimulator vt eſſet. Tutus ab inſidijs dane ſuperbe tuis. Sūma pru
dentia eſt hoc facere. ſed fingere ſe ſtultū eſſe loco ⁊ tēpore ⁊ non ſemꝑ ⁊ vbiqꝫ. vñ
Inſipiens eſto inter ſocios ⁊ amicoꝝ honeſte maneas ludendo cū ludētibus flēdo
cū flentibus iuxta illud apoſtoli. Flere cū flentibus gaudere cū gaudentibus. Di
cit ergo/inſipiens eſto. ⁊c̄. vnde verſus. Te ſtolidum finge quando res admonet
eſſe. Eſſe loco ſtultum fit ſepius vtile multum.

Luxuriam fugito ſimul et vitare memento
Crimen auaricie nam ſunt contraria fame

¶ hic docet nos actor agi de tribus. Primum eſt fuga luxurie. ſcđm docet nos vi
tare auariciam. tercium eſt ex primis duobus. ſ. conuerſatio fame et honeſtatis.
vnde. videndum eſt quid ſit luxuria ⁊ vnde dicatur. et qualiter ſit fugienda. Luxu
ria eſt ardor animi mouens hominem ad carnis illicitum faciendum. vel aliter.
Luxuria eſt mordicata carnis petulentia dulce venenum importuna lues/perni
cioſa potatio que corpus humanum debilitat. et virilis animi robur eneruat. Et
dicitur a luxuria a luo/is quod ſignificat plura que hn̄tur per hos verſus. Ere luo
pignus cruce penas/luce tenebras. Dicitur et luere qn̄ ſalitur ouis. et dicitur ab
iſta vltima ſignificatione luxuria vel a luxu .i. a ſuꝑfluitate. vel a luxus luxa luxū.
quod idē eſt qđ motus a/um. vñ luxa membra dicimus mota mēbra. ⁊ inde luxu=
ria .i. ardor motiuus ad turpe officiū faciendū. Item ſciendū eſt luxuria hominis
cōſiſtit in renibus. Luxuria vero mulieris im vmbilico. et cōſtat in tribus. ſ. in eſu:
coitu: ⁊ veſtitu. Et ideo fugienda eſt tribus modis/per ciborum abſtinentiam et
illoꝝ que ad corpus id faciunt. vñ phiſici dicunt ꝙ oua vel megaris ⁊ alia cibaria
calidiſſima ſunt multum nociua caſtigati: qr ſunt luxurie. vnde ouidius in reme=
dio. Damus albicis miſſus tibi bulbus ad horis. Adueniat megaris noxius om
nis erit. Unde et bernardus dicit. Uenter cibo meroqꝫ eſtuans de facili ſpumat in
libidinē. Sed econuerſo dicitur. Luxuria raro non bene paſta caro. Item ad con=
ſeruandum caſtitatem vitandus eſt nimius apparatus corporis. vnde illud. Bea
tus enim qui cum nouis tunicis ſumet noua conſilia / et pes dormiet in lucem. et
ſcorto preponet honeſtum conſilium. Item canendum eſt a colloquio meretricis
vnde ſi dominum queris fuge colloquium mulieris. Non bene caſtus eris ſi cum
meretrice moreris. vnde ſalomon. Fauus diſtillans labia meretricis et alibi. Qui
meretrici adheret efficitur vnum corpus cum ea. Item cauendum eſt ab huiuſ
modi officio/quia inde frequenter mors corporis ſequitur. vnde in amphoriſmis
dicitur omne animal quod multū coierit cito morietur. Itē fugienda eſt luxuria/
quia damnoſa eſt multis modis qr famā multipliciter denigrat/corpus debilitat
burſam euacuat prodigalitatem ampliat corpus ⁊ animam coinquinat in infer=
num detrudit / a deo ſeparat/vocem acerbat/viſum minuit et obfuſcat/ et multa
alia facit mala. luxuriam fugito ergo propter predictas cauſas. Scđm de quo a=
git actor eſt fuga auaricie. vñ videndū eſt quid ſit auaricia. ſcđm tullium. Auari=
cia eſt iniurioſa alienoꝝ cupiditas. Item auaricia eſt immoderata habendi cupi
ditas que quāto plus hꝫ. plus hr̄e nititur. Et eſt duplex auaricia. Gn̄alis. ſ. qn̄ ali=
quis quicqđ ⁊ quomodo acq̄rere poteſt acquirit ⁊ retinet. ſpecialis eſt amor pecu
nie in cupiditate retinendi. Auaricia enim eſt vitanda in tribus. Primo ſeruando
res prout ſunt vt tēporalia habeantur ⁊ experiant̄. ita ꝙ res ſubijciantur homini
et non homo rebus. vnde hora. Eſt michi res non me rebus ſubijcere conor. ſcđo

in partitione amicis ſuis q̄ñ neceſſe eſt eis ꝑut homo pōt. vñ tho. Da qđ amas ſi quis deſpoſcit amicus. tercio conſtituendo penes ſe certum votū: vt ſi poteſt habere neceſſaria contentus erit. vñ in euangelio habentes victum et quid induamini his contenti ſitis. vñ horatius. Semper auarus eget. ꝛc̄. Tercium de quo agitur hic eſt conſeruatio fame honeſtatis et cōſiſtit in fuga iſtorum duorū. ſ. luxurie: et auaricie: q2 ex luxuria procedit prodigalitas. ex auaritia nimis parcitas. Dicitur ergo luxuriam fugito. i. ꝑdigalitatē luxuria idē eſt qđ prodigalitas vel ſuperfluitas ſimul ꝛ vitare memento crimen auaricie. i. auariciam criminoſam. Et ſubdit cauſam quare nā ſunt contraria fame. ſ. bone ſi fueris prodigus diffamaberis. ſi vero fueris auarus infamis eris. hec eñi vicia. ſ. prodigalitas/ꝛ auariciā ſunt cōtraria et oppoſita. q2 prodigalitas oīa expēdit: auaricia vero retinet. Harum ergo in medio incidamus ne noſtra nimis prodige expendamus: neq3 nimis auare teneamus quia medium tenuere beati. medio tutiſſimus ibis. Dicit dedalus ad icarum/ quia prodigus tam diſtat a largo q̄3 parcus. vel Luxuriam fugito. ꝛc̄. i. carnis petulentiam ꝛ libidinem. Dicit ergo. Luxuriam fugito ꝟ. In coitu ſex dāna luo: quia denarium do. Offendoq3 deū dum turpi ſorte redūdo. Humoreq3 bonum proprio de corpore fundo. Apocopo vitam ſtudium cum nomine perdo. ꝛc̄. Auguſti vero de auaricia dicit. Cum omnia vicia in ſenibus ſeneſcāt auaricia iuueneſcit. verſus. Tu nec auarus eris. nec luxu nate frueris. Non inſanus eris quiſquis ſic viuere queris. ꝛc̄.

Noli tu quedam referenti credere ſemper
Exigua eſt tribuenda fides q2 multi multa loquunt̄

¶ hic monet nos actor ne garrulis ꝛ vanis locutionibus credamus: q2 dicit apo. Nolite credere omī ſpiritui. videto vtrū ſpūs ſit de deo an nō noli credere ſemper. i. aſſidue referenti. i. hoī dicenti quedā noua ꝛ inutilia. vel ſic noli credere de facili referenti quedā ſꝑ vt inde habeat aliqđ victū ſicut ioculatores et hm̄oi qui ſꝑ rumores referūt vel noli credere quedā ſi ſint magna referenti rumores bonos vel malos. vñ non omī ſpūi credendū eſt quia virtutes ſe eſſe vita mentiuntur. Raro enim eſt multiloquiū ſine pctō ꝛ ſine mendatio. vñ q̄dā. Cerui cauda breuis male tegit poſteriora. Stulti lingua leuis male celat interiora quia multi multa loquūtur. ſ. falſa q̄bus nō eſt fides adhibenda. et iō. Exigua eſt fides tribuenda paucis credendū eſt: q2 multi noua incredibilia loquunt̄ de hominibus q2 raro aut nunq̄3 multiloquiū eſt ſine pctō quia dicit ſalo. In multiloquio non deeſt pctm̄. Quid eſt fides? Fides eſt ſanctiſſime religionis fūdamentū / charitatis vinculum/amoris ſubſidium/ſanctitatem firmat/dignitatē exornat/caſtitatem corrobotat/in iuuētibus apparet in pauperibus eſt gratia/in mediocribus leta/et in locupletibus eſt honeſta vel ſcđm phum. fides eſt ignote rei certitudo. aliū verſus. Raro credatur homini ſi multa loquatur. Omni relatori tu ſemper credere noli.

Quod potu peccas ignoſcere tu tibi noli
Nam nullum crimen vini eſt ſed: culpa bibentis

¶ Quod potu peccas. ꝛc̄. i. noli excuſare te ſi peccas potando/dicendo vinum hoc fecit et ita ſum ſine culpa noli ignoſcere immo te corrigas. quia vltra non potes ad ebrietatem. vñ aplus ad thimotheum. Fili vtere modico vino propter ſtomachum et alias infirmitates. Crimen non dz reputari vino/ſed bibenti vinū enim bonum eſt ſi ſumatur modice. vñ boetius. Uinum modice ſumptū acuit ingenium et alibi. Elige que valeant ſubtili vina calore. Nare probatur odor/viſu color et ſapor ore. vnde aug. q2 ebrietas eſt calamitas omnium calamitatum/culparum mater/radix criminum/origo viciorum/turbatio/capitis/ſubuerſio ſenſus / tempeſtas lingue/procella corporis/naufragium caſtitatis/dedecus vite/honeſti infamia/animi corruptela. ꝛc̄. vinum ad hylaritatem cordis non ad ebrietatem natum fuit. vnde verſus. Potu commiſſum non debet eſſe remiſſum. Nā qui peccaſti plus equo turpe paraſti. Item Si poſt vina labes nō vini ſed tua labes. et dicitur vinum quaſi vite natū vel dicitur a vena q2 currit per venas. aliū verſus. Si cū vicino moueas certamina vino. Non decet aſcribi quod bibis immo tibi.

Conſilium archanum tacito cōmitte ſodali
Corporis auxilium medico committe fideli

¶ Hic monet nos actor vt ſecretum noſtrum non alicui niſi fideli et tacito ſocio committamus ad celandū dicens. Conſilium tuū archanū .i. ſecretum tuum committe ſodali tuo tacito .i. fideli qui conſilium tacendo ſaluū poteſt facere. vñ ſalomon. A ſapiente conſiliū tuū reqre .i. fideli corporis. ⁊c̄. Similiter cōmitte. auxiliū tui corporis medico fideli .i. que cauſam morbi tui cognoſcat bene. vel fideli quem fidelē eſſe cognoſcas. Quid eſt dulcius ꝙ̄ habere amicū cum quo audeas omnia loqui ſicut tecū. vel hic innuit catho filio tuo ne ſecretum ſuum reuelet ſtulto ſed ſapienti ⁊ fideli. vñ horatius. Quid de quoqꝫ viro ⁊ cui dicas ipſe videto. ⁊c̄. vnde ſicut medico fideli cōmittenda eſt cura corporis. ita tacito ſodali eſt ſecretum ſuū reuelandum dicit ergo cōſilium. ⁊ cetera. verſus. Res occultarum de tacitis ſunt participande. Si non vis ledi medico te crede fideli.

Succeſſus dignos noli tu ferre moleſte
Indulget fortuna malis vt ledere poſſit

¶ Lege ſic. Noli tu ferre moleſte iraſcendo contra deum ſucceſſus .i. ea que veniunt tibi et ſuccedunt ex alijs dignos. quia deus ita permittit. Ipſe enim ſcit quid de te ſit facturus et de alijs indulget fortuna ad tempus malis tibi forte vel alijs vt ledere poſſit grauius in futuro. vel ſic. Noli ferre moleſte id eſt grauiter cum dolore et inuidia: ſucceſſus. id eſt proſperos euentus aliorꝝ dignos quis deus permittit vel indignos. Alia littera. Sicut tu crederes quia fortuna id eſt deꝰ qui fortunam et alia habet in manu: indulget id eſt intendit promotioni malorꝝ ad tempus. vt poſſit ledere ſcilicet eos qui magis ſe exaltauerūt deprimēdo. quia quanto gradus altior tanto caſus grauior. Unde illud. Tollum turrim altum vt lapſu grauiore ruant. et cetera. Et alibi. Dum fortuna volet fies de rethore conſul. Cū volet hec eadem: fies de conſule rethor. Fortuna dicitur non habere pedes quia dubia et inſtabilis eſt habet alias quia tam ad bonos ꝙ̄ ad malos ſine vllo examine cito accedit et recedit ſimiliter habet duas manus ſcilicet proſperitatem et aduerſitatem. Succeſſus dicit᷑ a ſuccedendo ⁊ eſt metaphora tracta a nauigantibus quibus dicit᷑ ventus ſuccedere quando eſt proſper ⁊ ꝓpicius. vel ſucceſſus in mala ſignificatione .i. malos euentus dignos quos digne pateris pro exceſſibus tuis ⁊ peccatis. vñ Ouidius. Leuiter ex merito quicq̄d patiare ferendū eſt. Et ſequit᷑. Que venit indigna pena dolēda venit. ℣. de rota fortune. Glorior elatus. ⁊c̄. Aliȷ̄ verſus Scandit hic/ille ſedet/ruit hic/peſſundatur ille. Fortune mores tales ſunt ſic dat honores. Subleuat exaltat. ⁊c̄. Et dicitur fortuna quaſi forte vna qꝛ vix aut nunqꝫ pes manet eadē. vñ depingitur eius ymago quaſi voluens rotam propter ſui voluptatem. Unde verſus. Prauos ſucceſſus noli tu ferre moleſtus. Sepe mali florent. et poſt ſua gaudia plorent.

Proſpice qui veniunt hos caſus eſſe ferendos
Nam leuius ledit quicquid preuidimus ante

¶ Proſpice qui veniunt. ⁊c̄. id eſt a longe proſpice in tēpore felicitatis aggregando quod poſſis expendere in tempore cariſtie vel proſpice. vt in ſanitate ne incurras in futuro infirmitatem. vel proſpice in felicitate vt patienter ſuſtines infirmitatem vel paupertatem. Unde iob. Si bona ſuſcepimus de manu domini mala autem quare non ſuſcipiamus. Unde thobias. Si bona cepiſti domino preſtante malorum. Articulo noli diſſimulare fidem. Hos caſus. id eſt multiplices miſerias que accidunt homini ſcilicet paupertatem ſenectutem. et huiuſmodi. De miſerijs q̄ accidūt in ſenectute Horatius in poe. Multa ſenem circūueniunt incommoda. vnde quidam. Querit et inuentis miſer abſtinet et timet vti. Uel qꝛ res omnes timide gelideqꝫ miniſtrat. Dilator ſpe longus iners auiduſqꝫ futuri. Difficilis querulus laudator temporis acti. Hos caſus. id eſt fortuna et miſeria quia mors eſt preponenda. vnde. Quodcūqꝫ ingrederis ſequitur mors corporis vmbram. Et

alibi. Ecce ſecuris ad radicem arboris poſita eſt hoc dicit demõſtratiue. quia pre
ſens vita infinitis inuoluta eſt miſerijs ferendes cum patientia Caſus eſt inopi=
nate rei euentus. Et caſus fortune. Unde. Qui cecidit ſtabili non erat ille gradu.
Et eſt caſus nature ſcilicet de vita in mortẽ. Unde in libro regum. Quomodo ce=
ciderũt in bello fortes. et cetera. Et eſt caſus gratie. vnde apoſtolus. Qui ſtat vi=
deat ne cadat in caſus glorie. id eſt gratie. Et alibi. Quod credidiſti bene. et eſt ca
ſus gratie. Unde dauid. Et cadet cum dominatus fuerit pauperum. Caſus eſt ac
cidens nominis vel dictionis. cum dicitur cuius caſus nominatiui. et eſt caſus ar=
gumenti locus a caſibus. Unde ſeneca. Si animus prudens eſt tria tempora pro
ſpiciat preſentia ordinet/futura preuideat/preterita recordetur. Nam de preteri=
to non cogitat perdit vitam qui nil de futuro premeditatur: et in omnia incidit in=
cautus: prepone ergo in animo tuo bona et mala futura vt illa ſuſtinere poſſis et
moderari. Unde boetius. Multi enim ſunt ſed hoc ſolummodo de preſentibus cu
rant dicentes. Pereat qui craſtina curat. ſed hoc malum eſt. Unde. Se minus af
flictum ſentit qui preuidet ictum. Tela nocent leuius viſa volare prius hoc eſt tra
ctum a cornice qui rigat ſe tempeſtate veniente. Alij verſus. Si tibi ſint cure res
geſte reſqꝫ future. Gaudia magna feres et erunt tibi precipue res.

Rebus in aduerſis animum ſubmitere noli
Spem retine ſpes vna hominẽ in morte relinquit

¶ hic admonet actor nos ne in tempore neceſſitatis animi conſtantiam ſuppre=
mamus. iuxta illud ſenece. Compone mores tuos/attolle animum tuum. aduer=
ſus formidata conſiſte. Conſtrue. Noli deſperare de ſalute in aduerſitate ⁊ reſpi=
cere an hoc conſtans et lenis. Unde noli ſubmittere animum tuum ſi tu es in ad=
uerſitate noli attenuare animum tuum per timorem vel noli ſubmittere. id eſt hu
miliare et deprimere animam vel animum tuũ/ita aduerſis rebus. id eſt aduer=
ſitatibus quaſi dicat noli deſperare iuxta illud. Grata ſuperueniet qui non ſpera
bitur hora/ſpem retine. id eſt ſpera in domino: quia vna ſpes. id eſt ſola non relin
quit hominem in morte: quia homo in vltimo termino vite poſitus ſperat adhuc
viuere. Unde iob. Si deus occiderit tamen in eum ſperabo in aduerſitate ⁊ egri=
tudine fides hominis probatur ſpes eſt expectatio ſiue fiducia alicuius boni ex
gratia dei vel ſpes eſt expectatio futurorum bonorũ. Unde dauid. Spera in deo
et ipſe te enutriet. Deſperatio vero eſt diffidentia ex dei miſericordia et bonitate.
verſus. Nemo malis credat ne deſperatio ledat. Omnis ſpes vincat/nec nos in
morte relinquat.

Rem tibi quam noſcis aptam dimittere noli
Fronte capillata poſt hec occaſio calua eſt

¶ hoc precepto ſuperius dato conſonat. Cum fueris felix. et cetera. id eſt cauere
de aduerſis frons. ponitur pro principio capilli pro abundantia: caluicies pro ad
uerſitate. Unde lege ſic noli dimittere. id eſt remouere tibi. id eſt a te rem quam
noſcis aptam. id eſt fore vtilem ⁊ tibi neceſſariã: quia occaſio id eſt fortuna fron=
te capillata id eſt frontis capillate exiſtens. ita ꝙ iſti genitiui frontis capillate re=
gantur ab hac dictione occaſio ex vi demonſtrationis eſſentie. Et ponitur ibi caſus
pro caſu. vt in doctrinali. Mulier egregia forma id eſt egregie forme. i. fortuna ꝓ
ſpera que comparatur fronti capillate quia bonis non eſt nuda. quemadmodum
frons capillata non caret capillis poſt hoc. i. cõmuniter eſt calua bonis id eſt nu=
da ⁊ aduerſa ⁊ ita per capillaturã intellige proſperitatem: per caluiciem aduerſi=
tatem/vel aliter vt dependeat conſtructio a precedenti verſu. noli dimittere rem
aptam tibi. id eſt fronte capillata id eſt dum tu es in proſperitate. quia poſt hec
id eſt poſt hanc proſperitatem occaſio. id eſt fortuna que eſt capillata in ſua fron
te. ſ. in principio eſt calua id eſt deceptiõis plena: poſt hec. i. poſtꝙ dederit tibi mul
ta bona decipiet te pauperem faciendo. vñ hora. Lucrum ſummiſqꝫ negat ſtare
diu. hec enim eſt firmitas fortune vt nullum faciat ſecurum hec ſecuritas vt nul=
lum faciat certũ: hec certitudo: vt faciat dubiũ. Unde alexãder. Solaqꝫ nobilitas

ſtabilem facit:vel aliter expone et idem intellige vt habetur ad picturam fortune
occaſio id eſt fortuna. Et nota q fortuna colebatur rome q̄ʒ o dea cuius ymago in
fronte erat piloſa.calua vero a poſteriori parte per qḋ datur intelligi ꝓſperitas
et aduerſitas fortune ſiue intelligitur fortune fallacia vel aliter fronte capillata.i.
quilibet homo fronte capillata.id eſt frontis capillate ab amicis diligitur.vnde
prouerbium q̄ diu capillatus eris.i.abundans diuitijs.tandiu habebis amicos
poſt hoc.id eſt cum proſperitas defuerit:occaſio erit calua:quia amici tui in tem=
pore neceſſitatis recedent a te.vnde ouid. Cum fueris felix multos numerabis a=
micos. Tempora ſi fuerint nubila ſolus eris. Et alibi. Sorte pʒ miſera que ſi dile
ctis vera vel ſic. Fronte capillata fortuna dicitur eſſe ceca et habere frontem ca=
pillatam quia homo qui eſt in proſperitate cecus eſt q̄ñ nō preuidet futura dicit̄
habere occiduam.i.partē caluam ⁊ videntē.q̄ʒ dum eſt in proſperitate videt que
ſunt bona et mala pōt ergo ſic legi occaſio calua.i.fortuna.ita q hec dictio capil=
lata ſit nel caſus calua in prima et poſteriori parte.vel aliter vt ſit ſenſus. Si aliqḋ
bonum offeratur tibi licet ſit paruū non debes refutare dum habes oportunita=
tem accipiendi:quia ſi forſitan hoc non accipias non habebis.aliud ⁊ hoc eſt noli
dimittere ſi offeratur tibi res quam noſcis futuram aptam.licet parum valeat:et
hoc eſt fronte capillata.id eſt dum principio habes oportunitatem et copiam re=
tinendi per frontem accipimus principium.q̄ʒ frons eſt altior et prima pars ca=
pitis per occaſionem caluam intelligimus finū et hoc eſt ſi refutaueris et alia in
iſtas non habebis:q̄ʒ occaſio poſt hec erit tibi calua et ſic legitur de oportunitate
aliquid faciendi.verſus. Noli fortunam pedibus dixere carentē. Pēnatalq̄ʒ ma=
nus dixerunt hanc et habere. Alij verſus. Fronte capillata facies et lumine ceca.
Poſt debellata pars eſt ſine lumine mecha. Fronte capillata bona res non ſit re=
probata. Unde monent illi quos dimiſcere capilli.

Quod ſequitur ſpecta quod imminet ante videto
Illum immitare deum qui partem ſpectat vtrāq̄ʒ

¶ hic admonet actor filium ſuum vt ea q̄ futura ſunt necnō inſtantia precogite=
mus vt melius de eis diſponamus iuxta illud in poetria minori.ſed quis hʒ fūda
re.domū non currat ad altū. Impetuoſa manus intrinſeca littera cordis. Preme
dicetur opus.⁊c̄. ¶ Conſtrue ſic. Specta.i.conſidera hoc quod ſequitur.id eſt fu=
turum quodq̄ʒ imminet.i.quod inſtat.i.quod preſens eſt ante videto.i.preuideto
et poteſt eſſe vna dictio vel due dictiones.vnde videto ante id eſt prius preſens q̄
futuram quia primo debemus conſiderare imminentem rem et inſtantem q̄ fu=
turam.vnde ſubiungit. Illum imitare deuʒ ſcilicet ianum qui eſt deus anni.et iō
dicitur bifrons quia reſpicit annum ſequentem ⁊ precedentem vel orientem ⁊ oc=
cidentem propter curſum ſolis. vnde illud. Iane biceps anni tacita libentis ori=
go vel imitare illum deum omnipotentem qui ſpectat vtrāq̄ʒ partem ſcʒ corpus
et animam vel preſentia et futura. ꝟ. Rem precedentem videas et cerne ſequen=
tem Bifrontem ianum fieri non predico vanum.

Fortior vt valeas interdum parcior eſto
Pauca voluptati debentur plura ſaluti

¶ hic inuitat nos actor ad ſobrietatem ne per ingluuiem corporis et anime de=
trimentum incurramus. Dicit ergo ſic. Eſto parcior.i.moderatior victu et veſti=
tu et in verbis/vt valeas fortius.i.fortior et ſanior in corpore et anima in corpore
quia multi ſunt qui per ventris ingluuiem infirmantur in aīa q̄ʒ nimia voluptas
corporis perimit animaʒ.vnde. Multi ieiunant propter ſanitatem corporis.vnde.
Parcito ſepe cibis/nam tu ſic ſanior ibis. ¶ Alij ieiunant vt videantur ſancti ſci=
licet hypocrite.vnde phariſeus. Ieiuno ieiuno bis in ſabbato. Alij propter auari=
ciam.verſus. Tangere parta timet vt non minuatur aceruus. Alij vero propter
ſalutem anime. Unde. Ieiunate oēs.et cetera. Unde maceratio carnis eſt ieiu=
nium vigilie impletio decalogi:et multa alia quia quilʒ poteſt habere vel videre.
verſus. Ieiunat ſanctus medicus ſimulator auarus. Spiritui carni vicio cauſa re
tinendi.pauca voluptati quaſi dicat debes facere pauca ꝓpter voluptatē:plura

vero propter ſanitatē ⁊ ſalutē corporis et aīe ꝑcipue qr legimus. at precium pars
hec corpore maius hȝ verſus. Quere quid argentum/quid forma quid ordo clien
ti. Quis celebres fundi/breue feſtum gaudia mundi. Nulla fides eius hodie ma=
le cras quoqȝ peius. Condecet his vti/ſed nō preferre ſaluti. vnde quidam. Glo=
ria nulla tui/ſed tempore dū potes vti. Omnia virtuti prepone tueqȝ ſaluti. Reſqȝ
ſalus multas/paucas vult ipſa voluptas.

Judicium populi nunq̄ contempſeris vnus
Nec nulli placeas dum vis contemnere multos

¶ Judiciū populi. i. arbitriū publica auctoritate iudicatū. vnde pſal. Fili mi ne in
nitaris prudentie tue. innititur qui opinionem arbitrij ſui opinioni multorum ante
ponit vnde. Si talis ꝙ placeas nulli. i. ꝙ non placeas alicui ſed diſpliceas omni=
bus vel ſic ne prout / vt placeas nonnulli. i. alicui ſcȝ inimico tuo qui vellet ꝓpter
malum tuum ꝙ contemneres multos vt inde malum tibi euenire: ſeneca. Qui ſe
habet male quod eſt optimū perdit. Conſtrue. Tu vnus. i. ſolus nunq̄ cōtempſe
ris iudicium plurimorum ne omnibus diſpliceas dum vis contemnere multos. i.
dum culpas quod factum eſt multis. id eſt ſcientia vel iudicium multorum. ver=
ſus. Spernere mundum ſpernere nullum ſpernere ſe. Spernere ſe ſemper quat=
tuor iſta beant. aliȷ̄ verſus. Non tibi nate neges populo ſub iudice leges. Nā nul=
li plebis multos ſpernendo placebis.

Sit tibi precipue quod primum eſt cura ſalutis
Tempora ne culpes cum ſis tibi cauſa doloris

¶ Sit tibi precipue quod primum eſt cura ſalutis. i. ſanitatis corpore ſit tibi ꝑcī=
pue in aīo tuo q̄ȝ de aliȷ̄s que ſunt corpori neceſſaria qd̄ id eſt quia hoc eſt pimū
q. d. ante oīa ſanitas corporis eſt petenda ⁊ hoc ſcḋm gentiles q̄ plus curabant de
ſalute corporis q̄ȝ aīe nos autem dicimus ſic cura ſalutis. i. anime ſit tibi precipue
q̄ȝ de aliȷ̄s rebus omnibus quia aīa dignior eſt q̄ȝ corpus. Tempora ne culpes cū
ſis tibi cauſa doloris. q. d. cum egritudo tibi euenerit vel inſtabit nō imponas cul
pam temporibus cū ſis culpabilis et ſis tibi cauſa infirmitas. ſolent enim quidā
dicere tempus eſt malū et periculoſum cū nullū tp̄e ſit in ſe malū/ſed malicia ho=
minū illud facit. ſalutis. i. ſanitatis. Et eſt ſanitas integritas corporis ⁊ temperan
tia nature ex calido et humido/quod eſt ſanguis. ⁊c̄. verſus. Prima ſit in cunctis
ſemper tibi cura ſalutis. Tempore non flebis ſi corpus forte dolebis.

Somnia ne cures nā mens humana quod optat
Cum vigilat ſperat per ſomnum cernit idipſum

¶ Somnia ne cures. q. d. noli hr̄e curā de ſomniis. quia dicit ſalo. Multos fecerūt
errare ſomnia. et exciderūt inſperantes eis. Et ſciendum eſt ꝙ ſomniū ⁊ ſomnus
differūt. qr ſomniū eſt ymago q̄ videt̄ de nocte in ſōnis eſſe ſimilis veritati. Som=
nus vero eſt ſopor mentis ipſa quies hoīs. qñ aliquis dormit. Et deſcribitur ſom=
nus ſic a ſcḋo pho. Somnus eſt mortis ymago. laborū quies medicorum experi=
mentū infirmantiū votum miſeroꝝ deſideriū vniuerſi ſpūs requies. Et ſciendū ꝙ
ſomnus dr̄ multis modis. Sōnus ꝓprie ſcḋm ꝙ dictū eſt: eſt requies corporis ve
niens cum deſiderio ⁊ obliuione delectabili. vnde ouid. de arte. Stulte qd̄ eſt ſom
nus gelide niſi mortis ymago. ⁊c̄. Qñqȝ dicit̄ mors xp̄i. Ego dormiui ⁊ ſomnū ce=
pi ſomnus idem eſt ꝙ amor terrenoꝝ. vñ. Si deſidero ſomnū oculis meis ⁊ alibi
Dormierūt ſomnū ſuū ⁊ nichil inuenerūt. ſomnus idē eſt ꝙ torpor ignauie vel ac=
cidie ad faciendū bonū. vnde apo. Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Qñqȝ idē
eſt ꝙ extaſis mētis in qua aliqd̄ reuelat̄ hoī per angelū dei. vñ in euang. Angelus
apparuit ioſeph in ſōnis. vñ verſus. Angelus ad ioſeph in ſōnis talia fat̄. Ut puer
hinc fugiat ne cū pueris moriat̄. Qñqȝ dicit̄ torpor vñ in geneſi. Jacob audiens
ꝙ filius ſuus viueret. quaſi de graui ſomno euigilans. ⁊c̄. Item gregorius cōme=
morat quattuor genera ſomnioꝝ dicēs ꝙ q̄dam veniūt propter nimiā voluptatē
coꝝ qui ſomniant ſiue propter vanitatē vini ⁊ cibi ⁊ crapulā/que ſunt ſpernenda

qꝛ vbi plura ſõnia: ibi plures vanitates. alia veniũt ex fantaſmate. i. ſuggeſtione dyabolica: q̄ oia ſunt vitãda. Alia ex cogitatione: q̄ nemo licet ſanctus poteſt cuitare. Alia ex reuelatione diuina: ſicut legitˀ ex ioſeph: et hec nullatenus ſunt ſpernenda. vñ. Sõnia ne cures. qꝛ fallũt ſomnia plures. ſcriptũ eſt eni ꝙ multos fecerũt ſõnia errare. ⁊ multas curas inieceruͤt. Nã ꝓ qꝛ: qꝛ mens hũana. i. mens multoꝝ ſtultoꝝ ſperat ſe habiturã: quod optat dum vigilat. i. quod cogitat vigilãdo/ ſomnia dormiendo. vnde claudianus. Omnia que ſenſu voluuntur vita diurno. Corpore ſopito reddit amica quies. Dormiendo inq̄ hac ſola de cauſa: qꝛ cernit id eſt videtur ſibi cernere per ſomnum illud quod videt vigilando: ⁊ ita falluntur quia per ſomnũ non poteſt haberi vel aliter. Nam humana quod optat dum vigilat. i. vigilãdo ſperat ſibi habere ipſum cernit per ſomnũ id eſt cernere putat in viſione ſomni ⁊ cetera. Alij verſus. Sollicitꝰ durat fruſtra qui ſomnis curat. Nã quod homo ſperat ſomnus ſibi ſepe reuelat,

Hoc quicũq; velis carmen cognoſcere lectoꝛ
Hec pꝛecepta feres que ſunt gratiſſima vite

¶ hic incipit tercia diſtinctio huius operis in cuius pꝛincipio premittit act. quandam exortationẽ: que diuiditur in quinq; ptes. Pꝛimo eni inuitat lectorẽ ad legendum carmen ſuũ: quando dicit. hoc quicũq; velis. Eſt autem carmen opus quod pedibus cõſtat ⁊ ipſis arte diſpoſitionis ꝓnunciatur. datum ſic ꝙ carptim ꝓferatˀ diſtinctum per pedes. et deriuatur a carmino carminas vel a carmenti dea que pꝛimo inuenit carmen. vel a carminus/ni. quod eſt arboꝛ ſup quam ſolẽt ſtudere poete. vel a cano canis qꝛ carmen eſt quidã modus cãtus. ſecundo exortatur lectorẽ ꝙ licet multa p̄cepta audierit in premiſſis diſtinctionibus ꝙ nõ eſſet ꝓpter hoc iterũ audire. ⁊ aĩm ſuũ ex virtutibus et ſcientijs informare. et hoc eſt qđ dicit hec pꝛecepta feres. Dicit enim ſalomon. Melius eſt ſemen adiſcere q̄ ignorare. Item audiens ſapiens ſapientioꝛ erit ⁊ intelligẽs gubernacula poſſidebit. Item audiat ſapientiã auris tua. Item legitur ꝙ plato in octogeſimo et vno anno ſcribens mortuus eſt. Similiter ſocrates nonaginta et nouẽ annos hñs in ſcribendi et docendi labore vitã cõpleuit. Itẽ catho lȝ eſſet ſenex nunq̄ ceſſauit diſcere. vñ quidã. Viue carens vicio tanq̄ ſis cras moriturus. Intẽdẽs ſtudio quaſi vita nõ cariturus. Tercio ſubdit cauſã quare nõ debemus ceſſare a doctrina immo ſemꝑ audire ⁊ audita memorie cõmendare qꝛ hõ ſine doctrina ⁊ ſcia quaſi mortuus eſt vñ dr̃. Nã ſine doctrina ⁊c̃. viuere enim vno modo eſt in deũ credere ⁊ opera iuſticie facere et coꝛ doctrinis ⁊ ſcientijs applicare. vñ in euãge. Qui credit in me etiã ſi mortuus fuerit viuet. credit dico ꝑ bonã fidẽ operantẽ et dilectionẽ ſi mortuus fuerit. ſ. vita culpe ⁊ ignorantie viuet in preſenti ꝑ grãm ⁊ gl̃iam in futuro. Patet ergo ꝙ ſine doctrina ⁊ dilectiõe dei hõ mortuus eſt. Quarto inuitat lectorẽ ad multiplex cõmodũ qđ ꝓuenit ex doctrina. vñ. Cõmoda multa feres ſinautẽ ſpreueris illud nõ ſcriptorẽ. ⁊c̃. Quinto ⁊ vltimo quaſi cõminãdo ⁊ increpãdo ⁊ culpã imponendo ſi doctrinam nolit recipere monet lectorẽ: vt ſi propter multiplicẽ vtilitatẽ doctrine ad audiendũ nõ moueatˀ ſaltẽ nimis ⁊ increpationibus ducatˀ. excuſans ſeipm ⁊ oẽs doctores ꝙ ſi parati ſint docere licet alij minores nolint audire culpa nõ eſt in doctores ſed i diſcipulos reſignãda. vñ dicit. Sinautẽ ſpreueris illud. Nõ me ſcriptorẽ: ſed te neglexeris ipſe. Dicit ergo. hoc quicũq; velis. Cũ eni in p̄miſſis diſtinctiõibus multa p̄cepta dedit q̄ data ⁊ nõ intellecta nichil ꝓfecerũt. ideo nos ãmonet vt nos tã in p̄miſſis q̄ in ſequẽtibus intelligendis curã adhibeamus ⁊ intentionẽ purã ⁊ beniuolã prebeamus. ⁊ inuitat lectorẽ vt legat ⁊ relegat quia nemo repẽte fit. ⁊ alibi. Seruus venit vſus ab armis. ¶ Cõſtrue ſic. O lectoꝛ quicũq; velis cognoſcere. i. intelligere ⁊ ſcire hoc carmẽ meũ hec p̄cepta feres. i. ſequaris vel hec p̄cepta id eſt talia q̄ ſunt gratiſſima vite. i. efficaciſſima ad vitã tuã vel noſtrã moribus informandã ⁊ etiã inſtruendam. ℣. Quiſquis adeſſe velis carmẽ qui diſcere queris. Cum monitis multis dicam precepta ſalutis.

Inſtrue pꝛeceptis animum ne diſcere ceſſes
Nam ſine doctrina vita eſt quaſi moꝛtis ymago

Vñ hiero. Felix eſt animus illoꝝ qui ſe virtutibus inſtruxerunt qꝛ melius eſt ſe-
nem adiſcere ꝙ ignorare ne diſcere ceſſes. vñ illđ. Diſce qđ neſcis. Eſto prius au-
ditor ꝙ doctor ⁊ ſume per diſciplinam nomen magiſtri. vnde verſus. Diſce puer
dum tempus habes euo iuuenili. Ne doleas cum pauca ſcias etate ſenili. Nam
ſine doctrina vita eſt quaſi mortis ymago. qꝛ ſicut ſpecies in ſpeculo per ſe conſi-
derata nichil valet. ⁊ ſicut tabula ra a in qua nichil ſcriptum eſt parũ valet ita ho
minis vita ſine doctrina non eſt vita vera ſed ymaginaria. Unde anima etiam eſt
quaſi tabula raſa in qua nichil depingił ſed eſt pingibilis virtutibꝰ ⁊ ſciẽtijs mor
tis quaſi mortuus: ⁊ quaſi aial brutũ eſt ille ꝗ non a diſcit duz ſit iuuenis. vnde qui
dam. Dũ iuuenes eſtis et tempus habere poteſtis. Quare non diſcitis ne tanꝙ be
ſtia ſitis. ⁊c̃. ymago hylarius de trinitate dicit ymago eſt rei ad rem coequãdam
ymaginata et diſcreta ſimilitudo. Et dicitur ymago de imitor / aris quia illum ad
cuius ſimilitudinem ſit imitatur .i. imitari dꝫ. Diſciplina eſt oiu bonoꝝ motus or
dinatus diſpoſitio decens in om̃i habitu. Inſtrue inꝗ tali modo ne ceſſes diſcere
dico ꝙ diſcas nam vita humana ſine doctrina exiſtẽs .i. ſine diſciplina illa vita eſt
quaſi mortis ymago. Dicit enim qui nichil diſcit vel qui nichil ſcit eſt quaſi mor-
tuus licet non corporaliter tamen omnino. ⁊ cetera. Mors exponitur ſupra vbi di
citur. In mortem alterius. ⁊c̃. aliꝗ v̾ſus. Inſtrue tu mentem filij rationis egentem
Mens ſine doctrina manet in re certa ruina. Quid eſt vita. Uita eſt beatoꝝ leticia
miſerorum meſticia / expectatio mortis.

Commoda multa feres ſin autem ſpꝛeueris illud
Non me ſcriptoꝛem ſed te neglexeris ipſe.

¶ Commoda multa feres: dico ꝙ tu feres hec precepta que ſunt gratiſſima vite.
Si autem hoc facias feres multa commoda. ita dico ſi informas animum tuum
meis preceptis ſin autem pro ſed ⁊ pro ſi ſed ſi ſpreueris id eſt deſpexeris et paruipenderis precepta mea non me ſcriptorem. ⁊c̃. q. d. non danno meo ſed tuo contẽnes doctrinam meam. q. d. non ad incommodum meum erit: ſed ad tuuz. Duplex
eſt ſcriptor / mecanicus ⁊ artifex. Mecanicus qui ſcribit ſolummodo. artifex ꝗ ſcri
bit ⁊ agit. Sin autem poteſt eſſe vna dictio vel due ſi ſint due / ſin pro ſed / ⁊ ſin autẽ pro certe. ſi vna dictio ꝑ ſed ⁊ pro ſi. v̾ꝰ. Tamen ſi ſpernis tibi maxima cõmoda
perdis. Nec carmen miſſum ſed te neglexeris ipſum.

Cum recte viuas ne cures verba maloꝛum
Arbitrii noſtri non eſt ꝙ quiſꝗ loquatur

¶ Hic admonet nos actor ne ſub vite puritate et ignorantie iniquorum mendacia timeamus. dicit ergo ſeneca. Malis diſplicere laudare eſt. dicit ergo cũ viuas
id eſt cum viuere debeas vel velis recte id eſt innocenter et iuſte ne cures verba
malorum. id eſt ne ſint tibi cure male verba. id eſt ne cures ſi male dicunt et iniuſte ꝙtum enim in nobis eſt debemus mala prouidere coram omnibus hominibꝰ
ſicut dicit apoſtolus. Si autẽ improbus mala de nobis dixerit non eſt curandum
ſed hoc eſt curandum. vt ſoli deo placeamus. vnde. Beati eritis cum oderit vos
mundus. ⁊ cetera. non noſtri arbitrij .i. noſtri iudicij id eſt nõ iudicamur immo reprobamus quod quiſꝗ loquatur .i. reſpondeat ſingulis verbis garrulorum vnde
ſalomon. Noli reſpondere ſtulto iuxta ſtulticiã. ⁊c̃. vel ſic. Arbitrij noſtri nõ eſt ꝙ
quiſꝗ loquał. q. d. non eſt noſtre poteſtatis ora loquentium claudere et cõpeſcere vel nõ eſt noſtri arbitrij .i. iudicij. q. d. noli cenſere de quolꝫ verbo ꝙ hoies profe
runt ſed ſi es bonus noli curare. ꝗđ male dicant de pſona tua mali eni bene loqui
neſciũt vel nõ eſt arbitrij noſtri .i. noſtre voluntatis ꝙ quiſꝗ loquał .i. loquił pñs
cõiũctiui pro pñti indicatiui dicit ergo. Cũ recte viuas ne cures verba maloꝝ vñ
verum ait circa verbũ cuiuſlibet eſſe ſollicitũ ſũma ſtulticia eſt. ⁊c̃. aliꝗ verſus. Tu
viues moꝝ ne cures verba maloꝝ. Nulli ſcire datur ſemꝑ ꝙ quiſꝗ loquał.

Pꝛoductus teſtis ſaluo tamen ante pudoꝛe
Quantumcũꝗ potes celato crimen amici

¶ Hic docet nos actor ꝙ ſi in teſtimonium adducamur verum confiteamur teſtimonium ⁊ ſaluo pudore noſtro amicorum crimen inq̄ꝫtū poterimus celemus. vn̄ dicit productus teſtis. id eſt ſi adductus in alicuius rei teſtimonium fueris coram iudice vel arbitrio. celato crimen amici q̄ꝫtumcunq̄ꝫ potes. id eſt pro poſſe tuo celare ſtudeas. quia dicit Salomon. qui fidelis eſt celat amicum ſuum ſi autem alij cēſerunt illud. caue ne videaris mentiri vel periurare/⁊ hoc ſoluto tamen ante pudore. id eſt reuerentia tua verecundia exiſtente ſalua ita ꝙ non te manifeſte alij mētire ſentiant: ſed dic veritatem. Unde yſidorus. Ille erit condemnatus apud deum qui aduerſus innocentem falſum teſtimonium dicit. Teſtimoniū eſt per ſigna alicuius rei precedentis ſignificatio. Dicit Salomon in prouer. Amicus fidelis ꝓtectio fortis qui autem inuenit eum: inuenit theſaurum. Unde verſus. Cum fueris teſtis non ſit pudor niſi peſtis. Non debet dici per te tunc crimen amici.

Sermones blandos bleſoſq̄ꝫ celare memento
Simplicitas veri fama eſt fraus ficta loquendi

¶ Preceptum eſt vt ſuauitatem adulandi in nobis vel in alio deuitemus. Dicit ergo memento cauere. i. vitare in te vel in alio blandos ſermones bleſoſq̄ꝫ. i. ſuaues ⁊ tenores. id eſt. balbucientes adulatores vel molitos. Iuxta illud prophete. Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum et ipſi ſunt iacula. caue blandos ſermones in te/quia vir ſapiens non debet nimium blande loqui. Unde illud. Uerba ſapientis ſunt quaſi ſtimuli et quaſi claui in altum defixi. Clauis ⁊ ſtimulus verba ſapientiū comparantur/quia culpas delinquentium neſciunt palpare. ſed pungere. Simplicitas. ⁊ cetera. Uere cauendi ſunt bleſe et blande loquentes ſi manſueti videantur et ſimplices: quia ſimplicitas eſt pallatiuꝫ falſitatis ⁊ fraudulentie ſicut veritas innocentie. Eſt enim quedam bona ſimplicitas quedam non. Unde. Simplicitas veri. i. veritas. i. vera ſimplicitas eſt fama. id eſt vera laudabilis id eſt homo qui eſt ſimplex et humilis multiloquio. eſt multum famoſus et valde laudabilis. ſed ficta ſimplicitas loquendi eſt fraus: ita ꝙ ſit nominatiui caſus ſingularis numeri feminini generis. vel accuſatiui caſus pluralis numeri neutri generis ⁊ tunc dicas ſic ſimplicitas loquendi ficta. id eſt fictas adinuentiōes ⁊ adulatiōes. Simplicitas inq̄ꝫ talis eſt fraus: id eſt fraudulenta quaſi dicat illi q̄ fingunt ſe eſſe ſimplices loquendo ſunt fraudulenti. Unde Memento vitare blandos ſermones eorum. Et illa lectura eſt bona et ſana. vel aliter fama veri. i. veritas. i. verū eſt ꝙ fama multoꝝ ⁊ ſimplicitas loquēdi eſt fraus. Uel aliter incipe a ſuperiori verſu hoc modo dicendo. Memento cauere. id eſt ſis cautus ⁊ circumſpectus ꝙ ſimplicitas loquendi ſermonis eſt fraus. vnde caueas ab huiuſmodi ſimplicibus ⁊ hoc eſt qr fama veri. id eſt multi ſapientes ita ſentiunt. In veritate bleſi dicuntur qui blandiendo ficte loquuntur. Unde. Qui mel ore gerit. ⁊c. Uerſus. Sunt tibi vitādi ſermones vndiq̄ꝫ blandi. Sub ſpecie veri nos fallunt ſepe ſeueri. Et alibi. Sub ſpecie vncta macie ſub ſimplice veſte.

Segnitiem fugito que vite ignauia fertur
Nam cū animus languet cū ſumit inertia corpus

¶ Segnis dicitur multis modis. Segnis primo modo idem eſt ꝙ ſine igne vel ſeorum ab igne. id eſt a vigore animi vel ingenij. vnde ſegnicies fugienda eſt primo vitando ocia corporis immoderata non vacando potationibus ludis luxurie ſomnis immoderatis: quia qui ſequitur iſta debilis efficitur et ad luxuriam proteruus eſt. Unde Ouidius. Langor ⁊ immodici ſub nullo vice ſomni. Eripiunt omnes animi ſine vulnere vires. Itē. Affuit incautus deſidioſus amor. ⁊c. ſecundo. inſiſtendo alicui operi. Tertio eſt fugienda ſegnities. ſ. ꝙ nemo illud quod poteſt facere incontinenti differat vſq̄ꝫ cras ſicut faciunt ſemper ſegnes. contra quod dicit Horatius. Incipit viuere directe qui non prorogat horam. Ruſticus expectat duꝫ tempus defluat annis. ⁊c. Lucanus. Tolle moras ſemper nocuit differre paratis Unde apoſtolus. Non ſegnes eff ciamini verum imitatores eorum qui fide et patria hereditabūt promiſſionem. Et eſt pigritia tarditas corporis proueniens ex metu laboris conſequentis. Ignauus dicitur quaſi igne animi vacuus et mente

inde ignauia. ouid. Cernis vt ignauũ corrũpãt ocia corp⁹. Et capiãt viciũ ni moue antur aque. Dicit ergo. Fugito ſegniciẽ. i. cor. deſidiã ſiue pigriciẽ. Se inſeparabi lis prepõ eſt / ⁊ idẽ vꝫ qꝫ ſine / vt ſedulus. q. ſine dulia ⁊ dolo. Securus qua ſi ſine cura q̃ ſerẽ. ⁊ q̃ dr̃ ignauia vite. i. corruptio ⁊ accidia. Et dr̃ accidia a con grece. qđ eſt triſte latine. Dico q̃ diuites ocia nã cuꝫ anim⁹ lãguet. i. languidus eſt. i. nullo ſtudio eſt exercitatus inertia. id eſt pigricia conſumit et debilitat et eneruat corpus qꝛ qñ vides aliquẽ pigrũ corpore poteſt intelligere ſegnem animo ⁊ infir mum. Iners dr̃ quaſi ſine arte. inde inertia dr̃. vnde Segniciẽ linquas: ne nõ ignauia vincat. Cum mens langueſcit caro defectiue pigreſcit.

Interpone tuis interdum gaudia curis
Ut poſſis animo quemuis ſufferre laborem

¶ hic precepit actor ne aliqs ſp labori inſiſtat / ſed aliqñ indulgeat labori vel operi qꝛ dr̃ ſuperi⁹. Diſcere ne ceſſes. nõ vacãdo quieti. ſꝫ inſiſtendo alicui operi. Poſ ſet quereret aliquis ſi ſemp inſiſteret labori. Ad hoc reſpõdet ponẽdo moderantiã i eo qđ dixerat ſupra dicẽs q̃ nõ ſemp laborandũ eſt. ſed ocio vacãdũ. vñ dr̃. Interpo ne interdũ gaudia tuis curis. qꝛ hõ curioſus nũq̃ requieſcit. Uñ cura dr̃ quaſi cor vrens. ouid. Ocia corpus alũt anim⁹ quoqꝫ paſcit illis. Immodicus. ⁊c. idem. Qđ caret alterna requie durabile nõ eſt. idẽ. Ferreus aſſiduo conſumit annulus vſu. Et ꝓpter hoc nõ eſt bonũ eſſe ſemp in labore. Legit̃ eni q̃ diuina ſapiẽtia vel prudentia diſpoſuit q̃ nox ſuccedit diei. qꝛ ſi ſemp nox eſſet hõ deficeret: ſi ſemp dies nimis laboraret / ⁊ nimio labore deficeret. Unde nox data fuit ad quieſcendũ. Unde quidam. Stare diu neſcit qui non aliqñ quieſcit. Et illud. Icubus aſſiduis fiet ebes quãqꝫ ſecuris. Dicit ergo. Interpone. ⁊c. vt poſſis ſufferre. i. ſuſtinere aĩo quẽ uis laborem. i. quẽlibet laborẽ. ita q̃ quẽuis ſit vna dictio vel due. ꝟ⁹. Gaudia ſepe tuis debes adiũgere curis. Sic ſuperare datur ſicut fortuna minatur. Uel ſic. Uiuas in annis admiſcens gaudia curis.

Alterius dictum factum ve nec carpſeris vnq̃
Exemplo ſimili ne te derideat alter

¶ hic precepit actor ne facta vel dicta alicuius condẽnem⁹ vel reprehendamus ⁊ hoc reſpicit ad aliud qđ dixerat ſuperius. ſ. neminem irriſeris. q. d. noli aliquẽ deri dere ne irridearis ab aliquo: qꝛ deridẽs deridebit̃. vñ dr̃ in auiano. Si quadã virtute nites ne deſpice quẽq̃. Et alia quadã forſan ⁊ ipſe nitet. Carpo / pis / plura ſi gnificat. vñ. Carpo dũ lanas traho. ⁊c̃. Dicit ꝫ ſic. ne carpſeris. i. redargueris vel deſpexeris vnq̃ / aliquo tpe vel in vita tua aliquẽ. Exemplo ſimili. ⁊c̃. q. d. noli aliquẽ deridere ne tu deridearis ab ipſo. ꝟ. Nullum dicentem reprehendas vel facientem. Ne ſimiles riſus aliquãs reddere viſus.

Quod tibi ſors dederit tabulis ſuprema notato
Augendo ſerua ne ſis quem fama loquatur

¶ Quod tibi ſors dederit. ⁊c̃. q. d. non ſis ſollicitus de pecunia congreganda / vel de poſſeſſionibus ampliandis vt ea relinquas heredibus quod quidam quocunqꝫ modo ⁊ turpiter acquiritur vt diuites ſint. In fine enim faciunt teſtamentũ magnum vt diuites appareant: vnde quod tibi ſors dederit tabulis ſuprema notato. id eſt ſcribe in tabulis iſtud teſtamentũ quod habebis ex dono fortune ſerua caue augendo patrimoniũ / ne ſis quẽ fama loquat̃. i. ne turpi acquiſitione ſis infamis. vꝫ propter rapinam vel vſuraꝫ. Uel aliter notato. i. ſcribe tabulis cordis tui. i. in morte cõmendo illud lucrũ vel illud bonũ qđ ſuprema ſors. i. vltima amputatio capitalis augendo illud iuſto modo ne ſis quẽ fama loquatur. ſ. q̃ incaute vendis ⁊ emis / ⁊ nichil lucraris. Uel aliter notato tabulis. i. cordis tui. Uel ſcribe ⁊ fac ſingulare illud patrimoniũ vel illam poſſeſſionẽ. qđ ſuprema ſors. i. mors patris tui vel extrema voluntas pr̃is tui vel alicuius amici tui cui⁹ vita eſt in ſorte. i. i dubio ſcꝫ qñ eſt in ſenectute vel i infirmitate grauat⁹ dederit tibi. i. legauerit in memoriam habeas legatuꝫ qđ pater tu⁹ vel aliqs amicus tuus in morte ſua legauerit / vt non expẽdas ꝓdigaliter ⁊ poſt mortẽ bñfacias ꝓ aĩa ei⁹ ⁊ poſtea ſua. i. ꝯſerua res

tuas vel patrimoniū vel elemoſinas pris vel amici tui ⁊ hoc potius augēdo ꝗ̄ ꝓdigaliter exponēdo vel ſerua ea q̄ habes nā ſuare quoꝗ̄ āmō eſt augere ne ſisquē fama loquaꝛ .i. ne infamia ſonet de te. ⁊ dicaꝛ ꝙ ſis ꝓdigus diſpenſator ſubſtātie qꝛ dilapidatores ꝓdigi vituperanꝛ. Et dr ꝓdigus .q. ꝓcul gerens vel diſpergens vel ne dicaꝛ ꝙ ſis ignau⁹ patrimoniū tuū dimittendo. vel qđ nichil̄ erogas ꝓ aīa patris tui vel amici tui q̄ dimiſit tibi bona q̄ poſſides ⁊ expendis. vel ſic ⁊ incipe ab inferiori v̄ſu. ſerua .i. ↄſerua rem tuā iuſto mō nec illā ꝓdigaliter expēdēdo / ne ſis quē fama loquaꝛ .i. poſtꝗ̄ venies ad ſenectē notato ī tabulis .i. fac in bona memoria teſtamētū tuū: notato dico illud qđ ſuprema ſors .i. extremitas vite tue .i. mors qꝛ mors vltima linea rerū dederit tibi .i. reliquerit ad hoc vt facias teſtamentum ne liberi tui poſt mortē habeant occaſionē litigandi inter ſe / qꝛ ſunt nonnulli q̄ ſic exinaniſcunt bona ſua ⁊ conſumunt ꝙ nō habent in morte de quo faciant legatū ſuū. Sunt aliꝗ q̄ licet plura habeāt neſciunt domui ſue exponere ⁊ poſtea heredes litigant inter ſe. ⁊ ſe mutuo interficiūt. vñ. Ut maneas gratus celeſtibus ⁊ ſine labe. Quod prebet tempus hoc patienter habe. Aliꝗ l̄r. Morte forte datū tabulis ſit quaſi notatum. Et ſerues actum ne cantet fama retractum.

Cum tibi diuitie ſuperant in fine ſenecte
Munificus facito viuas non parcus amicis:

¶ hic docet catho hoīes eſſe parcos in iuuentute / qꝛ multū pñt viuere / ⁊ eſſe largos in ſenectute .i. in fine vite. vñ. Cū tibi diuitie. qꝛ dr. Tunc debes eſſe copioſus ⁊ largiri cū parū tibi vite ſupereſt. qꝛ dr Seneca. Monſtro ſimilis eſt auaritia ſenilis Dicit ergo. Cum tibi diuitie ſuperant .i. abundant in fine ſenecte .i. ſenectutis. ⁊ ſenectus ⁊ ſenecta idē ſunt ſicut iuuentus ⁊ iuuenta. Quid eſt ſenectus? Senectus eſt optatū malū veneris expers mors cōmunis / iuuentis ſedium parcitas [illegible] diuis facito vt viuas tūc munificus .i. largus nō parcus .i. auarus amicis tuis / qꝛ mirū eſt cur ſenes ſint auari. cum parū tēporis habeant viuere. Quid ſunt diuitie Auari pondus / cur arum miniſter / delectatio [illegible] / inſanabilis inuidia / res deſiderata / deſiderium inexplebile / os excelſum / inuidiā concupiſcentia. l̄r. In ſenio diues cum paruo tempore viues. Multis multa dabis ſz ſic amicis plura [illegible] Quia amicus eſt deſiderabile nomen.

Utile conſilium dominus ne deſpice ſerui
Nullius ſenſum ſi prodeſt temp ſeris vnꝗ̄

¶ hic agit actor qualiter dñs dz ſe habere erga ſeruū ſuū / et ſeruus erga dñm / qꝛ dñs dz credere cōſilio ſerui ſui. ſi ſit vtile ⁊ ꝙ nemo dz cōtēnere nec vilipendere ſenſum alteri⁹ ſi ꝓficiat ⁊ oñdit dicens. Utile ↄſiliū dñs. ⁊c̄. Uñ notandū eſt ꝙ bonū eſt preeſſe domui ſue. ſicut pz p v̄ba ſalomōis in prouerbiis. Filio ⁊ fratri ⁊ mulieri ⁊ amico nō des poteſtatē ſup te in vita tua. Cū ḡ bonū eſt preeſſe domui ſue. ſicut pz per v̄ba Salomo. vñ videndū eſt qualiter dñs dz ſe habere ſupra ſuā familiā ⁊ oēs alios de officio ſerui ⁊ [illegible] qđ ſit vtile ⁊ in quas partes dz diuidi. Dñs ſe habere ad familiā liberaliter caute ſollicite moderate vt ꝑcipiat ꝑcipienda / vetet fugienda / ꝑmittat facienda. dñs eſt maior. Seru⁹ dz ſe habere ad oēs eodē mō quo ſe [illegible]⁹. Negocioꝝ quoꝗ̄ diuerſa ſūt officia. qꝛ officiū eſt ꝓlati ſiue dñi ſiue maioris eſtimare gregē / ꝑtātē cuitare retinere documenta ſuare leges / ⁊ cāa fidei ſibi ꝯmiſſas. Itē ꝑegrini offm̄ eſt nichil ꝓter negociū ſuū gerere: ⁊ nil de alio querere. ꝓuati v̄o ſeu ſerui eſt offm̄ pari iure viuere ciuib⁹ nō nimis ſubmiſſū / ne minis offerentē ſe velut in re pudica vel inhoneſta. Itē offm̄ ſerui eſt res ſibi cōmiſſas fideliter cuſtodire ⁊ dño ſuo ꝓut meli⁹ poterit ſane ↄſulere / ⁊ qđ ab eo exigiꝛ complere cauere garrulitatē. Nā lingua mali pars eſt: para peſſima ſerui. Serui ḡ eſt penuriā ſine murmuratione ſuſtinere tñ ſi nō ſit verecundie dño ſuo. Uñ luc. Non ſibi ſed dño grauis eſt cū ſeruit egeſtas. vñ dz talē dñm eligere cui ſeruire, non ſit ſibi decoꝝ. nā dignitate dominātis honeſtanꝛ obſeqꝛ ſerui. Uiſo qualiter dñs ſe dz habere ad ſeruum ⁊ econuerſo. videndū eſt quid eſt vtile / ⁊ quid diſpenſatio eius. Utile eſt qđ ꝓpter fructū expendendū eſt. Diuidiꝛ aūt vtile in bona aīe ⁊ corporis et in bona fortune. Bona anime ſunt virtutes ⁊ ſcientie ⁊ huiuſmodi. Bona corporis ſunt certitudo nobilitas velocitas robur magnitudo que fere plus incommo=

di q̄ fructuū afferunt. Bona fortune ſunt corpulātia/ſlatio/gloria/gr̄a/fama. ad opulentiā referunt̄ prandia clientele peculiū theſaurꝫ. et hm̄oi. Sub predijs edificia agri ⁊ hm̄oi vn̄ dr̄. Tu ex h̄is dn̄s nō deſpice conſiliū ſerui ſi ſit vtile. qꝛ ↄſiliū eſt de bonis aie. et ita cōtinet honeſtatē vel ꝟtutē et ſcientiā. Multotiēs ſciūt paruuli q̄d ignorant magni. vn̄ in euang. Confiteor tibi rex celi et terre/qꝛ abſcondiſti hec a ſapientibus et reuelaſti ea paruulis. nullius ſenſum. i. conſiliū. nullius deſpicias cuiuſcūqꝫ ſit ille profeſſionis. licet vilis ſit perſona vel ſeruus vel liber. ſi tamē vtile ſit conſilium. quia dicitur. Uir qui conſilio non credit iure negatur. Et qui conſilio quedam facit ille probatur. Unde Salomon. Omnia fac cum conſilio/et poſtea non penitebis. quia conſilium defendet te/⁊ prudentia ſeruabit te. Qui agūt cum conſilio regunt cum ſapientia. Uerſus. Non ſit neglecta ſerui ſententia recta Non contemnatur tibi qui bene conſilietur.

Rebus et in cenſu ſi non eſt quod fuit ante
Fac viuas contentus eo quod tempora prebent

¶ Aliud ꝑceptū eſt ne moueamur vel deſperemus ſi ſumus pauperes cū aū fuerimus diuites qꝛ diuitie tranſeūt cū tp̄e. q. d. ſi diues fueris et modo ſis pauper/ꝓpter hoc nō deſpera. Fac viuas contentus eo q̄d tp̄a prebēt. q. d. ſufficiat tibi q̄d habes in p̄nti tp̄e. qꝛ nō opū affluentia/ſed mētis iuſticia ſufficit diuitē hoīem. vn̄ Non defectus opum ſed deſperatio confert. Pauperiem mentis deficiente ſtatu Et alibi diuitie h̄ie mundane ſunt quaſi ſpine. Pungūt in fine quod plus eſt cauſa ruine. Unde Salomon. Melior eſt pauper et ſufficiens ſibi q̄ diues glorioſus et indigēs pane. Cōſtrue ſic. Si hec. i. iā nō eſt in rebus. i. in poſſeſſionibus ⁊ mobilibus et predijs et in cenſu. i. in facultate et pecunia et denarijs q̄d. i. q̄ntum fuit ante. i. in tp̄e preterito fac viuas cōtentus eo. i. ea re q̄d tp̄a prebēt. q. d. ſi diues primitus fueris et poſtea ſis pauper eſto contentus eo quod habes. i. ea rei poſſeſſione licet ſit parua. q. d. ſi diues fuiſti quondam nec tantū habeas modo q̄ntum habuiſti in principio eſto cōtentus eo quod habes/dicit ꝙ rebus. ⁊c̄. Paupertas cenſus non ſit turbatio ſenſus. Hoc ſis contentus ſicut fert omnia tempus.

Uxorem fuge ne ducas ſub nomine dotis
Nec retinere velis ſi ceperit eſſe moleſta

¶ Hic docet catho filium ſuum ne ducat vxorem ſub noīe dotis. i. pecunie ſicut faciunt multi qui accipiunt adulteras claudas difformes vel vetulas qꝛ q̄do datur eis multa pecunia vel aliter fuge. i. caue ne ducas vxorem ſub nomine dotis. id eſt pulchritudinis. Un̄ Ouidius. Dos eſt ſua forma puellis/qꝛ ſi fuerit formoſa vix aut nunq̄ pudica erit. vn̄ ouidius. Lis eſt cū formoſa magna pudicitie. Et illud. Uix poteris aliquā pulchrā reperire pudicā qꝛ dr̄ ouidi. Caſta eſt quā nemo rogauit. vel dotis. i. magne nobilitatis que ſit tibi pondus et nō ſolatium. ſunt eni ignobiles qui accipiunt vxores de nobilibus et nullam habent aliam dotem/et tales mulieres non ſunt ſub poteſtate virorum: ſed mariti ſubijciuntur eis. vn̄ his dicitur. Non eſt malitia ſuper malitiam mulieris. Et etiam ſcriptum eſt. Non eſt caput ſuper caput ſerpentis nec fraus ſuper fraudem mulieris. vn̄ quidā ſapientes antiquitus ducebant mulieres in hūc modū ꝙ poſſent eas relinquere tradēdo libellū repudij. Libellus repudij erat cartha dimiſſionis quam mariti dabant vxoribus ſuis propter delictum ſuum dimittentes. Scriptū eſt eni. Si inuenta fuerit in adulterio non vxor ſed vt ſoror eſt habenda tamē viuente illa nō ſed viro aliā ducere in vxorem. Item contractus matrimonij inſtitutus eſt ſolummodo cauſa ſobolis habende et cauſa fornicationis euitande. Unde tho. Non incentiuo veneris/ſed prolis amore. ⁊c̄. ſunt aūt quidā qui nō intentione prolis ducūt vxores/ſed pro dote habenda q̄d docet actor euitare. Un̄ ſubiūgit. Nec retinere velis ſi ceperit eſſe moleſta. i. moleſtiā tibi inferens ſi ſit prodiga vel iracūda vel marito cōtraria ⁊ infeſta vel adultera. Mulier eni ſi primatū habet ↄtraria eſt viro. vnde quidā. Cū muliere maris qui gaudia vult numerare. Undas ſiccare dicit̄ ille maris ⁊c̄. Alij verſus. Non tibi cum votis vxor ſic copia dotis. Sed diſiungaris ab ea ſi forte grauaris. Item ducunt vxores quidam/nec in his meliores. Nec querūt mores/ſed querunt pro precio res. ⁊c̄.

Multoꝝ diſce exemplo que facta ſequaris
Que fugias. vita eſt nobis aliena magiſtra

¶ hic precepit nobis actor vt per ꝯſiderationē factoꝝ alterius vitā noſtrā diſponamus. vñ. Multos i melius exēplū format aliꝰ. Et iuuat alterius vita ꝓbita ꝑus ouidius. Fas eſt ab hoſte doceri. apl'us ꝗcũꝗ dolorē alteriꝰ didiſcit poſſe pati ſuū. Cōſtrue ſic. Diſce exēplo multoꝝ .i. ſapiētū q̄ facta .i. bona vel dona ſequaris .id eſt imiteris ⁊ q̄ fugias ſcilicet mala oꝑa. quaſi dicat ſi videris alicui ſapienti de facto ſuo bene euenire conſili facto illum imitare quare vita aliena. alioꝝ eſt .id eſt debet eſſe magiſtra et doctrix vt ita loquar. aliꝗ verſus. Et aliis diſcas quid agas bene quid ve remittas. Ad bene viuendum ſic eſt exemplar habendum.

Quod potes id tempta operis ne pondere preſſus
Succumbat labor et fruſtra tentata relinquas

¶ hic admonet nos actor ne quid vltra vires noſtras aggrediamur. ⁊ dicit tempta .id eſt aggrediaris in operis qđ potes ad finē ꝑducere. .id eſt cū ad implendū te credas ſufficien: ē ne labor id eſt ne tu laborās preſſus pōdere .i. in pōderoſitate et ſic relinquas fruſtra tentata .i. inutiliter dimittas ea q̄ incepiſti. q. d. talia incipe que poſſis cōſūmere. ne in labore deficias. ſtulti eni eſt incipere non cōſiderata licentia perficiendi vel cōſumandi. ſed ſapientis eſt incipere cū fiducia cōſūmādi qm̄ fiducia eſt officium ad cōſummationes rei feſtinare. vñ lucanus. Nil credas actū cū qđ ſupereſtat agēdū. Ouid. Pluribus intētus. minor eſt ad ſingula ſenſus. Succūbat labor. id eſt deficiat ſi nō poſſis perficere vel relinquere ea q̄ incepiſti fruſtra .i. inuanū vel inutiliter quaſi dicat. talia incipias que poſſis ꝑficere ſiue cōſūmare: ne labore tuo deficias dimitens ea q̄ inutiliter cepiſti. verſus. Quod potes tecum tentes ⁊ viribus equum. Defeciſſe vides nimis ſub pondere vires.

Quod noſti factum non recte noli ſilere
Ne videare malos imitari velle tacendo

¶ hic precepit catho ne maloꝝ nequitiā nobis cōiunctā taceamus. ne tacēdo ſimile ꝫ cōmuniter iudicemur. Dicit ergo noli ſilere vel nolite ſup. hoc qđ noſti. id ē nouiſti factum nō certe ſed praue .i. iniuſte. q. d. prauum ⁊ iniuſtū factum noli reticere ne videaris cōſentiens illis malefactoribus et particeps illius perl. Non ſolū modo rei ſunt qui pctm̄ faciunt. ſed qui cōſentiūt. vnde paulus. Agentes ⁊ patientes vel cōſentientes pari pena punientur. verſus. Pellē tollenti vel tondenti par pena pedemꝗ tenenti. Et alibi dicitur. Si quis delinquit: vt paulus apoſtolus inquit. Qui cōſentit ei fit reus ipſe rei. Aliꝗ verſus. Si michi tu credis nunꝗ̄ mala facta ſilebis. Nam quiſquis celat ſe conſentire reuelat.

Iudicis auxilium ſub iniqua lege rogato
Ipſe etiam leges cupiunt vt iure regantur

¶ Iudicis auxilium. ⁊c̄. q. d. Si ipſa lex aliqñ vel in aliquo tempore te damnauerit. fuge ad iudicē: et exora eū vt erga te ius legis temperet. Lex eni nō eſt in ſe iniqua ſed videt dānare ꝯtiuis i ſe nō dānet. ſꝫ iudex iniquus iniuſte legē pōt exercere Lex aūt ꝓprie eſt ius ſcriptū acceſſēs honeſtū ꝓhibens ꝯtrariū ſitui iniq lege nō dicit legē iniquā ꝯtrū ad legē ſꝫ ꝯtrū ad iudicē qꝛ cōſtitutū ē ꝙ ſi aliꝗs ꝑcutiat aliquē extra ciuitatē: magnā debet penā pati iuxta maiorē ſi in clauſtro maximā. Unde monet catho filiū ſuū ꝙ in tali caſu exoret iudicē. Quꝗ lex ſignat vnū ſolū ꝓceptū vñ. Lauerūt de lege lepre zelotipie. Quꝗ dr̄ peccatū ſiue cōcupiſcētia cōtra ſomi vl̄ rōnē. Quꝗ dr̄ rō vñ aplus. Uideo legē aliā in mēbris meis .i. fomitē pctī vl̄ carnis cōcupiſcentiā repugnantē legi mentis mee .i rōni. Qñ notat iniquū iudiciū vñ lege ſic rogato auxiliū iudicis ſub iniqua lege .i. ſi iudex eſt cōtra te iniuſte dic ei ⁊ roga eū vt tēperet iudiciū ſuū. et recurrat ad iuſticiā. ⁊c̄. Ipſe etiā leges cupiunt vt iure regant̄ qꝛ facte ſunt in ſe vt rei ꝑ iniquos iudices ꝯuertant̄ vel aliter ⁊ melius rogato auxiliū iudicis .i. dei ſi tu es ſub iniqua lege .i. ſi carnis cōcupiſcentia vexat

ſe vt leniat per gratiā ſuā ⁊ ipſe leges .i. concupiſcentia ⁊ ratio cupiunt vt iure re gantur ꝙ̄cum in aīa vt iure .i. rigore rig[illegible] non parcat vlli. Judice ſis tu[illegible] ſub iniqua lege ſtatutus. Nam ſub iure regi placet omni tēpore legi. ⁊c.

Quod merito poteris patienter ferre memento
Cumqʒ reus tibi ſis ipſum te iudice damna

¶ Documentū eſt vt ſm actū nobis penā inflictaʒ aīo nō dedignanti ſed patienti ⁊ benigno ſuſtineamus. Dicit ergo memento ferre .i. ſuſtinere patienter .i. cū pa tientia quod pateris merito .i. penā quā meruiſti digne ſuſtine. vñ ouid. in epiſto lis. Leniter ex merito quicquid patiare ferrendū eſt cōtra. Que venit indigne pe na dolenda venit. vñ. Nō aīo triſti fer penā quam meruiſti. Quam pateris digne penā patiare benigne. Et alibi. Aut ſi forte velis mores inquirere nemo eſt. Qui ſe quod patitur commeruiſſe neget. Cumqʒ reus tibi ſis .i. cū ſcias te eſſe reum in aliquo delicto dāna .i. dānabilē redde teipm/ hoc eſt te iudice .i. p tuū iudiciū. q. d. ſibiipſi eſto iudex/ qꝛ qui ſe iudicat in pſenti non iudicabitur in futuro. vñ apl'. Si iudicaremus noſmetipſos non vtiqʒ iudicaremur. ℣. Omne tuū meritū ſemp fer cū patienter. Cūqʒ reus conſtes non te ſine crimine monſtres.

Multa legas facito perlectis perlege multa
Nam miranda canunt ſed non credenda poete.

¶ Hic actor ad ſtudiū ⁊ ſapientie pſcrutationē nos inuitat. Dicit ḡ. facito vt legas multa .i. multas ſniās in libris cōtentas perlectis .i. multis ſententijs vel ſcientijs in libris acquiſitis perlege multa vt ita poſſis veritatē dignoſcere vel diſcere. Vñ Salomon. Jn luto quere argentum/ in libris vero ſapientiā/ et in quibuſdā libris habetur perlectis neglige multa .i. ſperne multa de his que legunt. Boe. Senten tias ſerua ſicut grana. perlectas pijce ſicut paleas. Nō eīm ꝙ̄ in his libris continē tur oīa ſunt credenda. Vñ ſubiungit. Nā miranda canunt. ⁊c. i. res admirandas/ que non ſunt credende. vñ hec ra. Aut pdeſſe volunt aut delectari poete. ſed nō cre denda/ qꝛ miſtice intelligenda cantāt. Cento/ ns plures hꝫ ſenſus. Poeta dr̄ a polo/ is. qḋ eſt fingo/ is. vñ poete .i. heretici ꝙ nō inueniūt ⁊ fingunt noua facta ⁊ fallunt alios p prauā doctrinā ⁊ talibus nō eſt credēdū. Aliꝫ. ℣. Fac vt multa legas ⁊ ibi dem ſedule legas. Sed nec vera petas fari: ſed mirari poetas.

Inter conuiuas fac ſis ſermone modeſtus.
Ne dicare loquax dum vis vrbanus haberi

¶ Hic docet vitare garrulitatē in conuiuiolo. conuiua eſt ille qui facit conuiuiū ⁊ qui eſt inuitatus ad conuiuiū/ ⁊ declinatur hic ⁊ hec cōuiua. vñ. Inter conuiuas ⁊c. i. ponēdo oī tuo cuſtodiā. Vñ dauid. Pone oī meo dñe cuſtod. ⁊c. Et Salo. Omni cuſtodia cuſtodi cor tuū ⁊ remoue os prauū/ ⁊ detrahentia labia ſint pcul a te velociter. Fac .i. caueas tibi a nimia garrulitate ⁊ potatione. vñ hora. Quid nō ebrietas deuitat aperte recludit. Item fecundi calices quem non fecere diſertum modeſtus/ qꝛ in multiloquio non deeſt pcīm. vñ attendit ſapiēs ꝙḋ/ quō/ qñ loqua tur. Profert inſipiens ſubito quicqḋ meditatur. preceptū eſt vt inter conuiuantes modeſtiam habeamus ⁊ teneamus. vñ ſup. Pauca in conuiuio loquere. Dicit ḡ. fac vt ſis modeſtus .i. quiet' ⁊ tēperatus inter cōuiuas et diſcumbentes ne dicare loquax .i. litigioſus ⁊ garrulus. Loquax pprie dr̄ garrulus. Eloquens vero dr̄ fa cundus ⁊ diſcretus ſiue peritus. vñ quidā. Non vadit perituū qui vult audire peri tū .i. doctū ⁊ diſcretum dum vis haberi .i. dici vrbanus .i. ſapiens vel facetus. Ur banus dr̄ ab vrbe/ qꝛ in vrbe/ conuerſantur faceti ſunt ne dicare loquax. vñ Incipe principiū mediū conſpice ſinem. l. verbi vt poſſis melius premeditata loqui. ⁊ ali bi dr̄. Qui bene vult fari bene debet premeditari. ℣. Dū cōuiuaris videas ne mul tū loquaris. Diſtat ab vrbanis vir garrulitatis inanis.

Coniugis irate noli tu verba timere
Nam lachrymas ſtruit inſidias dum femina plorat.

¶ Hic docet nos actor ne linguis ſiue litibus mulierū moueamur. ſ. contra ſeruos qȝ dī ſupra. Sepe eteni mulier quē coniūx diligit odit. Noli ergo timere vt ideo eiſcias ſeruū de domo tua. vel noli timere verba coniugis irate cōtra te/ſed ſemꝑ facias voluntatē tuā/⁊ ſicut dn̄s preſis domui tue ⁊ diſponas ⁊ non des eis poteſtatē ſuper te in vita tua/nā debet eſſe ſub poteſtate tua. Mulier ſi primatū habeat erit cōtraria viro ſuo. De mō ⁊ manerie mulieris ita dī quidā ſapiens. Mulier ī cultu ſumptuoſa eſt in domeſticis grauiter impetuoſa foras ſpectari int⁹ teneri vulgi fauorē dānoſa libertate mercaꝛ. Mulier abſente viro q̄rit iubeat quenꝛ q̄ liceat in explendas voluptates tota diſpumat. Cū igiꝛ talis ſit mulier marit⁹ ſi ſit ſapiens ponat ori ſuo frenū vt nō eā oporteat timere quin de ea faciat voluntatē ſuā ſi male ſe habeat/qȝ dī ſalo. Nō eſt caput ſuꝑ caput ſerpentis. nec malitia ſuꝑ malitiam mulieris. alibi dī. Mulier oīs aut eſt ſtulta/aut īſenſata aut ſuperba. vn̄ quidā. Oēs immunde mulieres ſunt reoꝛ. vn̄ ſm̄ ph̄m. Mulier eſt inſatiabilis ⁊ deteſtabilis viri confuſio dānū amabile amoꝛ odibilis origo litis fomes mendatij continua ſollicitudo/domus tempeſtatis/caſtitatis impedimentū/viri naufragium/hoſtia inſatiabilis: humanū mancipiū/indeficiens pugna. Naȝ lachrymas ſtruit. ⁊c. Ouidi⁹. Actu ne voces crede. Quid eīm fallatius illis. Idē. Ut flerent oculos erudiere ſuos. Nā ſtruit inſidias. i. parat lachrymis. i. per lachrymas inſidias. i. deceptiones dum plorat. ꝟ. Femina fallere talia qȝ dicere qn̄ cauebit. Secana piſcibus ⁊ mare fluctibus ante carebit. Itē. Uento q̄d leuius? pulnis/q̄d vuluerꝛ fama/q̄d famaꝛ mulier/q̄d mulier? nichil. Mulier ſic deſcribiꝛ ab Iſid. Mulier eſt amicitie inimica dulcia calamitas/domeſticū periculū/malū neceſſariū/deteſtabile documentum bono colore depicta/omne facinus commouens. ꝟ. Nil tibi curetur ſi coniugis ira mouetur. Femina dum plorat nūc fallere quemqȝ laborat.

Utere queſitis: ſed ne videaris abuti
Qui ſua conſumunt cum deeſt aliena ſequuntur

¶ Ad expenſarū modeſtiā inuitat nos actor dicēs. Non expendas res tuas in prauos vſus/qȝ ſubiungit. Utere queſitis. i. res quas acquiſiuiſti vtiliter potiaris/ſed ne videaris abuti. i. male vti. vel contra ſuum vti/ et hoc eſt luxuriari ⁊ ꝓdige expēdere/quia illi qui conſumunt res ſuas. i. diſſipant ſuperflue et prodigaliter deuorant ⁊ cum ita conſumpſerunt res ſuas aliena ſequuntur. i. rebus alioꝝ vtuntur cum deficiunt ea q̄ habuerunt de patrimonio/vel expenderunt de proprio/et hoc in illum eſt. Unde ꝟſus. Si tibi ſit vſus rerum ne fiat abuſus. Qui ſua demergunt poſt hoc extranea pergunt.

Fac tibi proponas mortem non eſſe timendam
Que bona ſi non eſt/finis tamen illa malorum eſt

¶ Hic docet nos ac. vt mortis aduentū ſine timore expectem⁹. dī eīm ꝙ ſemꝑ bonū eſt meditari vt alio leto poſſis relinquere vitam. vn̄. Uiuere non valeat q̄ mori non vult. Uita eīm cū expectatione mortis data eſt. Dicit ꝑ fac vt ꝓponas mortē non eſſe timendā quocūqȝ mō accidat/vel egritudine/vel alio caſu eminente. Mors eſt finis oīm rerum ⁊ cōis qualitas: vel quaſi naturalis q̄ bona. i. q̄ mors. ſi ꝑ cōiuis/cōiuis non eſt bona ⁊ ſuauis. i. cōiuis nō puteꝛ eſſe bona ad hoībus/qȝ nullū ne placet eis tn̄ eſt finis malo. i. miſeraꝝ ⁊ laboꝝ terminatio. vita eīm termiata oīa finiunꝛ ⁊ maloꝝ hoīm malicia ſuꝑ. qȝ imponit finem malicie iniquorū in hoc ſolum bona eſt/facitqȝ proponas mortē non eſſe timendā. i. ſis in tali ſtatu ꝙ aduentū mortis non timeas ſed ſis paratus iudicium dn̄i ſuſcipere: quia qui bene viuit male non moritur. Un̄ apl̄s. Cupio diſſolui ⁊ eſſe cum chriſto. ⁊c. Stultum eſt timere qđ impoſſibile eſt euitare. Et ideo fac tibi muniendo de virtute que dicitur ſecuritas q̄ deſcribitur ſic. Securitas eſt virtus per quam homo pericula ineuitabilia nō veretur cuius conſilium eſt contra aſpera fortune dare ſolatiū: vn̄ Sene. Per hāc virtutē effugiꝛ timoꝛ mortis. Un̄ ꝙ morieris hoc eſt natura hoīs nō pena. vn̄ hac cōditione intraui vt exirē. Gentiū lex eſt ꝓprie qđ acceperis redde. peregrinatio eſt vita. Cum multum ambulaueris redeundū. vn̄ ſtultū. ⁊c. finis tn̄ illa malorū miſerarum vel maloꝝ. ſ. hoīm: qȝ mors imponit finē malicie hoīm. Mali aūt moriuntur in corpe ⁊ aīa/boni viuunt in eternū. ⁊ dicit finis. quia optime quorundam erat

ꝙ aīa cū corpore mererek. Et cū mors vltima linea rerū. Ꝟ. Natem timore mori pe ne formidine noli. Que bona ſi non eſt tamen hec mala noſtra reſoluit.

Uxoris linguā ſi frugi eſt ferre memento
Namqꝫ malum eſt nil velle pati nec poſſe tacere

¶ Hic precepit actor vt aliqñ garrulitatē mulierū patiamur ſi tñ aliqñ vtilitatē vi deamus euenire. ⁊ hic docet vxori credere ſi aliquid dicat quod ſit vtile: qꝛ non eſt bonum ſemper eam deſpicere. Dicit ergo. memento ferre .i. pati linguā vxoris tue id eſt garrulitatē .i. vtilis. Et frugi nomen indeclinabile oīs gñis ⁊ ſigt idem ꝙ vti lis. Dicit ergo ꝙ feras illam nāqꝫ malum eſt nil velle pati .i. non habere volunta= tem patiendi aliquid nec poſſe tacere .i. ſi te arguat ꝓpter vtilitatē tuā. Hic enim notatur duplex cautela .ſ. ꝙ debes pati linguam vxoris tue ſi vtilis eſt. Et ſi nō eſt vtilis non debes pati/ ⁊ hoc eſt malum. Dicit ḡ. namqꝫ malū eſt nec velle pati lin= guam vxoris ſi eſt vtilis. ⁊ malum eſt illam pati ſi non eſt vtilis. Ꝟ. Uxoris linguā ſi prodeſt cur ego linquam. Nā pati neſcit vir ſtultus nec reticeſſit.

Dilige non egra charos pietate parentes
Nec matrem offendas/ dum vis bonus eſſe parenti

¶ Hoc preceptum conſonat precepto dato in ꝓlogo .ſ. parentes ama. iuxta illud Honora patrē ⁊ matrē ſi vis longeuus eſſe ſuper terrā. q. d. qui maledixerit patri vel matri morte morietur. Cō. Dilige nō egra .i. non ficta ſed ſtabili ⁊ firma pieta te .i. tota animi affectu parentes tuos charos .i. dilectos ſcꝫ patrem ⁊ matrē qui proprie dicuntur parentes/ qꝛ vterqꝫ eſt cā partus nec offendas matrē tuā carna lem .i. in nullo ſcandalizes dum vis bonus eſſe parenti. id eſt patri tuo .i. dum vis placere ⁊ eſſe amabilis patri tuo ⁊ matri tue. Aliter vero poteſt legi ⁊ intelligi de patre altiſſimo ⁊ immortali .i. chriſto/ ⁊ de matre .i. ſancta eccleſia et competenter/ ⁊ ſic lege. Dilige parentes tuos .i. chriſtum ⁊ eccleſiam/ quibus debetur amor/ ti= mor ⁊ reuerentia. non egra pietate immo ex toto corde tuo ⁊ ex tota aīa tua ⁊ pluſ ꝙ teipſum/ nec offendas matrē ſcꝫ ſanctā eccleſiā per delictū tuū. dū vis bonus eſ ſe parenti .i. dum deſideras chriſto cōplacere. Ꝟ. Eſto pius vere ſemꝑ his qui te ge nuere. Nec ſpernas matrem niſi vis offendere patrem.

Securam quicūqꝫ cupis deducere vitam
Nec vicijs herere animū que moribus obſunt

¶ Hic incipit quarta ⁊ vltima diſtinctio huius libri/ in cuius ꝑncipio monet actor lectorem vt ſi velit ſecuram vitam ducere et honeſtam audiat precepta ſua et re= legat/ quia quilibet clipeo virtutis munitus cuilibet aduerſitati ſecuri⁹ poterit ob uiare ad modum boni viri/ ſed qꝛ nullus in aduerſitatibus ⁊ procelloſis animi tē= peſtatibus ſine fortitudine poteſt obuiare querenda ⁊ appetenda eſt fortitudo ꝑ quā prudētia quaſi forti clipeo premunita poſſit reſiſtere aduerſitati/ ⁊ ipſā equo animo tollerare. Un̄ cū iſta virtus ita ſit ꝙ pericula contemni faciat/ difficilia ag= gredi et conſummari conſulat/ fortia roboret/ roborata confirmet ⁊ cōfirmata ꝑ= petuet/ inhoneſtū erit ſi tanta ⁊ tam nobilis virtus ad palatium humani cordis in ſociata incedat. Ducat ergo fortitudo tres puellas ſecum quibus auxiliantibus ⁊ mandatum facientibus officium ſuum deducere ad effectum. Prima ergo puel la vocatur fiducia que aſſidet in primo. Secunda conſtantia que cooperatur cum ea in medio. Tertia magnificentia que cooperata cū eo roborat ⁊ confirmat qui= cūqꝫ ḡ in ꝑncipio boni operis fortitudinē habeat hanc puellam aſſociet videlicet fiduciam/ qꝛ fiducia eſt virtus difficilium ſpōtanea ⁊ rōnalis greſſio ⁊ ſic incipiat. Qui vero poſt mediū boni operis bonū voluerit perficere amplectak ſcdam .ſ. cō ſtantiā. Et eſt conſtantia virtus operi incepto inſtans propoſitum non relinquēs ⁊ ſic homo in medio operak ſi vero hō inchoata et iam perfecta voluerit ꝯſūmare amplectak terciā puellā .ſ. magnificentiā qꝛ magnificētia eſt difficiliū ⁊ ꝑlaroꝝ cō ſummatio. quicūqꝫ ḡ cupit ducere vitā ſecurā incipiat ⁊ inceptū opus perſeueran do perducat ad effectū. Dicit ergo ſecurā quicunqꝫ cupis .i. deſideras deducere .i. deſurſum ducere vel continuo ducere vel perfecte ducere ſecuram vitā .i. ſcoꝛſum

a cura ⁊ ſine ſollicitudine .i. quietā ⁊ tranquillā. vel ſecurā .i. ſine timore tēporaliū vel ſecuram .i. ſine macula viciorum .i. vitā mūdanā ⁊ honeſtā. Nō poteſt enim ſecure viuere q̄ vicio eſt inuolut⁹ nec ꝑ ce. ⁊ nō vicijs aliarū adherere .i. cōiungi ⁊ copulare vicijs .ſ. nullatenus deſiderās animo tuo vicijs adherere qui maioribus obſūt que .ſ. vicia obſunt vel nocent moribus bonis .i. virtutibus. vel obſūt .i. contraria ſunt moribus qui .ſ. mores mi. totiens ꝓpter vicia corrumpunt. ꝟ. Uitā ſecuram qui vis deducere par ſim. Et qui ſi ſciens te moribus addere queris.

Hec precepta tibi ſemper relegenda memento
Inuenies aliquid quod te vitare magiſtro

¶ Quia memoria hoīs fragilis eſt rerū turbine nō audita ſemel ſufficit retinere. vñ. Lectio lecta ſemel/decies repetita placebit. Cō. Memento hec ꝑcepta iterum ⁊ iterū eſſe legenda tibi .i. a te ſemꝑ .i. aſſidue ita ꝙ ſepe legas illa inuenies aliquid in preceptis meis qd .ſ. quā rem magro .i. doceo ⁊ moneo te vitare. Et declinatur magiſtro: as. vel inuenies aliquid quod doceo ſup. vitare .i. cōtemnere vel vilipēdere magiſtro .i. exīnte magiſtro/⁊ hoc magiſtro tuo exīnte iudice: vel inuenies aliquid qd te vitare magiſtro .i. doceo te ꝙ vites/⁊ me magiſtro exīnte qd bonum eſt vitar. vel te viti/qꝛ per te potes cognoſcere mala/licet illud expreſſerim tñ ex dictis meis plura potes euitare. ꝟ. Corde ſub attento mea ponere verba memento In quibus cognoſcas que carminis linquere repoſcas.

Deſpice diuicias ſi vis animo eſſe beatus.
Quas qui ſuſcipiunt mendicant ſemper auari

¶ hic ponit actor primum preceptum per quod ad rerū temporalium deſpectū nos inuitat. Dicit ergo. O tu lector deſpice id eſt vilipende diuitias vt potius tibi ſubijciantur ꝙ tu illis. iuxta illud hora. Et michi res nō me rebus ſubijcere conor Deſpice inꝙ ſi vis animo eſſe beatus .i. eſt ſi placidum et tranquillum deſideras habere animū tuū ⁊ ſine curis. diuitie enim non inferunt beatitudinem/ſed poti⁹ inferunt curas ac ſollicitudinem. Quas diuitias illi qui ſuſcipiunt .i. ſup ſe ſurſum aſpiciunt .i. venerantur ⁊ amāt. Suſcipere ponitur pro venerari/ſicut deſpicere ꝓ cōtemnere q̄ inꝙ tales ſunt mendicāt ſemꝑ .i. egeſtate efficiunt auari .i. cupidi. vñ illud. Creſcit amor nūmi quātum pecunia creſcit. Et ouid. Creuerūt ⁊ opes ⁊ opū furioſa libido. Et cū poſſideant plurima plura petunt. vel ſuſcipiūt .i. coadunant qui portant idā curā ſub eis imponendā. Dicit boe. Si diuitie aliqd boni ꝓpriū in ſe haberent naturaliter in ſe nuꝙ cōtinerēt vel euenirēt. Dicit ḡ. Deſpice diuitias ſi vis eſſe ſecur⁹ in aīo tuo ⁊ tranqllā vitā ducere. Qui em̄ diuites volūt fieri in hoc ſeculo/incidunt in ſollicitudinē ⁊ in laqueū dyaboli. Un̄ Aug. Qui terrenas ſitit vel cupit diuitias/eternis abrenunciat. vñ. Diues diuitias non congregat abſꝙ labore. Nec tenet abſꝙ metu/non deſinit abſꝙ dolore. Alibi dr̄. Diuitie ſunt rerū congregatio curarū miniſter ſiue fortuna immoderata: auri pondus ſollicitudo anxia delectatio iocunda ⁊ incōmoda/inſatiabilis inuidia/inulſa concupiſcentia/reſim moderate deſiderata/inexplicabile deſiderium. Quas qui ſuſcipiunt mendicant ſemper auari. Auarus non implebit pecunia: qꝛ auari nichil volunt expendere: ſꝫ ab alijs exigunt. Auari dico qꝛ dñs aliquibus dedit diuitias et alijs non/vt ſic ꝓbet patientiā pauperū ⁊ diſpenſationē diuitū. vñ. Deſpice ditari ſi vis in mente beari. Diues marceſſit quando plus copia creſcit.

Commoda nature nullo tibi tempore deerunt.
Si contentus eo fueris quod poſtulat vſus.

¶ hic latenter inuitat nos actor ad ſobrietatem ⁊ modeſtiā. Dicit ḡ. Commoda nature .i. vtilitas .i. ea que neceſſaria ſunt ⁊ hūane nutriture ſufficiunt deerūt tibi nullo tꝑe ſi ꝯtentus fueris eo qd vſ⁹ poſtulat .i. expoſcit. Seneca. Probabile eſt ꝙ natura deſiderat ⁊ expoſcit ad naturā quod ſatis eſt. Namꝙ contra famē quemlibet cibum contra frigus quodlibet poſtulat veſtimentū. vñ tho. Non rerū cumulus ſꝫ ſufficientia ditat Si tibi ſufficiant paucula diues eris. vñ ſeñ. Lex aūt illa miniſtrat/non eſurire aut algere vel cōmoda nature .i. virtutes que naturaliter ſunt

alē non deerūt. Vñ ſalo. Nulli ꝑcluſa eſt virtus/oībus pȝ. nō q̄rit domū nec caſtrū nudo homini apparet. verſus. Qui non curaret pluſq̄ȝ natura rogaret. Diues ſic eſſet: q2 rēs ſibi deeſſet. vnde alibi. Pauper enim non eſt rerum cui ſufficit vſus. Cui ſatis eſt quod habet: ſatis illum conſtat habere.

Cum ſis incautus nec rem ratione gubernes
Noli fortunam que non eſt dicere cecam

¶ Preceptum eſt ne fortune imputemus quod fatuitate nr̄e imputandū eſt ꝛ negligentie ꝛ imprudentie nr̄e. dicit ergo. Cū ſis incautus. i. improuiſus ſine prudentia multa expendēdo inutiliter et diſcrete ꝛ hoc eſt qđ ſubiūgit nec gubernes rem. i. poſſeſſionē tuā rōe. i. ꝑ rōnē. imo irrationabiliter expēdēdo incidis ī aduerſitatē cū ita ſit/noli fortunā cecā. i. fortune crimē imponere/q2 nō eſt ceca/q̄uis depingitᷓ ceca. ſ. dādo bonis mala malis aūt bona vel cū ſis incautus. i. tibi nō ꝑcauēs: qđ ſupponit nec gubernes. i. nō diſponas rē. i. ſtatū rerū tuarꝫ rōne ꝓut ratio exigit. immo ꝑ inſipientiā tuā res tuas amittis noli fortunā q̄ nō eſt dicere cecā. i. cōtrariā et ꝑuerſam q2 nō eſt. q2 nichil eſt quod de fortuna eſtimatur et aſſeritur. dī enī. Abſit a mentibus fidelium vt fortuna aliquid eſſe credatur. Re vera non ceca fortuna q̄uis ceca depingitur. verſus. Motus fortune variatur ymagine lune. Creſcit ꝛ decreſcit in eodē ſiſtere neſcit. Dicit ergo cū ſis incautus. ꝛc̄. ꝟ. Si male res ſeruas. ſi ꝑdis rurſus aceruas. Fortune veras nequeas afferre querelas.

Dilige denarium: ſed parce dilige formam
Quem nemo ſanctus nec honeſtus captat habere

¶ Hic inuitatᷓ vt ad vſū vite nō ad auaricie pabulū tp̄alia acq̄ramus iuxta illud non auaricie pabula confert opes. Dicit ergo. Diligite denarium. i. vſum denarij vt ea q̄ tibi neceſſaria fuerit inde emas. iuxta illud horatij in ſermonibꝰ. Neſcit q̄d valeat nūmis q̄d ꝑbeat vſū Panis emaᷓ olus. In hoc poſſumꝰ auaros dignoſcere: q2 prius expēdūt nūmos paruos ꝛ curuatos q̄ȝ magnos ꝛ bonos ſȝ dilige parce. i. parū forma. i. cōpoſitionē vel exponē denarij inſpiciendo et venerando eam. ꝛ quē denariū vel quā formā. i. formoſā monetā nemo ſctūs. i. perfectus ne honeſtus. i. prudēs: captat hr̄e ad hoc vt ſeruet illū: ſȝ ad hoc vt expendat. Sctī enim ꝛ boni viri ꝛ religioſi volūt denariū nō ad cumulū faciēdū. ſed ad vſū vite ꝛ ad erogandū pauperibus. Formā denarij diligit ille q̄ nūmos cōgregatos cuſtodit illos nō audēs vtiq3 expendere qđ eſt auarū. Vñ hora. Modis cōgeſtis vndiq3 facis: ꝛ tanq̄ȝ ſacris aut tanq̄ȝ pictis gaudere tabulis. Dicit ergo. dilige denariū. i. vſū denarij vt inde emas neceſſaria. ſed parce dilige formā. i. cōpōnē denarij ꝛ pulchritudinē monete nō diligas inſpiciēdo ꝛ venerādo ꝛ nō expēdēdo. Multi enī cōpoſitores denariorꝫ aſpiciendo ꝛ nō expēdēdo denarios ꝯgregāt ꝛ ꝯgregatos cuſtodiūt. ꝛ quaſi ſacroſctm̄ venerantᷓ. Vñ de his congregatiōibus pecunie ſcriptū eſt argentū ꝛ aurū nō valebit liberare eos in die iudicij. vñ Cū forma hoīs fragilis et q̄trum ſuccedit ad ānos ſit minor. Si ergo forma humana dȝ appreciari multo minus forma denarij vel formā. i. rotūditatē denarij q̄ ſignat vt ſis ꝑfectus in moribus q2 rotūditas ſignat ꝑfectionē denarius eſt ꝓprie ſcrupulus ponderis ſed mō accipitᷓ pro cōmuni moneta currente de vno ad aliū. Unde. Pro ſpecie nullū: ſed pro re dilige nūmū. Quē nec adamauit ſanctus nec honeſtus amauit.

Cum fueris locuples corpus curare memento
Eger diues habet nummos ſed non habet ipſum

¶ Hic docet actor nec propter auariciā curam corporis dimittamus. dicit ergo. Cum fueris locuples. id eſt diues plenos habēs loculos denarijs: ſicut habent diuites. Loculi enī dicuntᷓ ſacculi in quibus denarij reponuntᷓ. vñ locuplex quaſi loculis plenus. vel locuples. i. habens locula plena ſiue horrea: agros villas ꝛ huiuſmodi vnde cum ita ſis: memento curare corpus: ne ſis ſicut diues eger qui nichil vult expendere vnde cito moritur. quia eger diues habet nummos: in archa ſua ſed non habet ſeipſum. id eſt ſanitatem corporis. Et nota q2 habere vel haberi dicitur multis modis. Quedam habent aliud in ſe ſed non ad ſe nec de ſe vt dolium

quod habet vinum in ſe ⁊ continet. ſed non habet ad ſe quia non eſt per applica=
tionem. nec de ſe quia non eſt pars eius. Quidam habent in ſe et ad ſe: ſed non de
ſe: vt iſte habet culpam in ſe ⁊ ad ſe quia habet applicationem. ſed non de ſe. quia
non eſt pars eius. Item quidam habent in ſe et ad ſe: vt xp̄us habuit corpus et
animā in ſe qꝛ in eo fuerunt per applicationem de ſe qꝛ fuerunt partes eius. Item
quidam habent aliquid non in ſe nec de ſe nec ad ſe: ſed iuxta ſe: ſicut eger diues
habet nummos nō in ſe: ſed iuxta ſe in archa nec ad ſe ſcilicet ad vtilitatē ſui. ſed
ad dampnū nec de ſe: qꝛ non partes eius ſunt. Item quidam non habent ſe ſed ali=
quid contra ſe: vt eger diues nō habet ſe: qꝛ nō hꝫ ſanitatē. ſed hꝫ nūmos q̄ ſunt cō
tra ſe. i. dānū corporis ⁊ aie ſue. habere enim notat poſſeſſionem et applicationem
vt iſte hꝫ haſtā in manu. Inherentiā rei vt hic habet charitatē ⁊ fac qđ vis / vnio=
nē vt xp̄s habuit aīam: exiſtētiā vt hic. Nichil hꝫ patrē ꝙ ipſe nō ſit. viſū eſt coha=
bitationē. vt iſte hꝫ vxorē. i. ca vt ꝁ. dicit ergo. Cū fueris locuplex. i. diues memen
to curare corpus tuū. i. procurare corpus tuū. ſ. ad ſeruādū ſanitatē vel ſalutem. ⁊
hoc eſt melius vt ſis ſanus ⁊ langorē poſſis euadere qꝛ eger diues hꝫ nūmos: ſed
non habet ſeipm̄. ſ. ſuipſius ſanitatē vel ſic. Diues eger. i. curis aggrauatus ⁊ re
bus acquirēdis hꝫ nūmos. ſed nō hꝫ ſeipm̄: qꝛ ſeipm̄ cruciat cogitādo de pecunia
habenda. vel nō habet ſeipſum. i. poteſtatem ſui qꝛ nō eſt cōpos ſuipſius. imo pe
cunie ſue deditus eſt. Dicitur enim. Maledictus ſit homo qui nō poſſidet ſe. vel q̄
non habet ſeipſum. i. ſemet vehementibus periculis. ⁊c̄. v̄. Cū locuples fueris cor
pus curare doceris. Sed male cuſtodit diues quem copia ledit.

Verbera cū tuleris diſcens aliquando magiſtri
Fer patris imperium: cum verbis exit in iram

❡ hic docet actor nos obedire preceptis magiſtri noſtri ⁊ preceptis patris di. Cū
tu diſcens aliqn̄ tuleris. id eſt paſſus fueris verbera magiſtri fer patris et. q. d. cū
obedias magiſtro qui quaſi alūnus eſt. multomagis debes obedire patri tuo cum
verbis exit in iram. i. cum iratus te increpat. vel patris. ſ. magiſtri quia ſicut pater
carnalis generat corpus ita magiſter regenerat corpus reformando doctrinam.
Unde quidam. Si cum doctoris mandata feras generis. Sic debes imperium
tam benefacere pium. Fert patitur dicit confert portat / cupit aufert. Continet
hic agitur: nec tibi ferre notat. dicit ergo verbera cum tuleris: per locum a maiori
oſtendit ꝙ patris debemus tolerare caſtigationem. Unde cū diſcens. i. cū diſcipli
nam capiens tuleris. i. paſſus fueris. aliqn̄ verbera magiſtri. q. d. cum ita ſit ꝙ tu
obedias magiſtro multomagis debes obedire patri tuo vnde dicit fer. i. ſuſtine
imperium patris tui; quia multo melius debes obedire patri tuo vel imperium
patris preceptum. Triplex eſt pater. i. pater ſpūalis informatiuus ⁊ generatiuus
verſus. Si fers doctorem diſcendi propter amorē. Fer non deſpice patrem dum
ſubiacet ire. vel ſic. Tu reprehentem debes tolerare parentem.

Res age que proſunt rurſus vitare memento;
In quibus error ineſt nec ſpes eſt certa laboris

❡ Preceptum eſt vt in rebus vtilibus laborē noſtrū imponamus: vt res inutiles
euitemus. Res ibi large accipitur quia quicquid eſt dicit̄ res, vn̄ aug. Rerum alie
ſunt quibus fruendum eſt alie quibus vtendum eſt: qn̄qꝫ res ſignificat rem incor
poream. qn̄qꝫ idem eſt ꝙ veritas. vnde non eſt ita in re. i. in veritate: qn̄qꝫ ſignificat
coitū. vt iſte habuit rem cum illa qn̄qꝫ idē eſt ꝙ propoſitū: vt hoc facit ad rē. i. ad
propoſitū qn̄qꝫ idem eſt ꝙ poſſeſſio: vt iſte abſtulit michi res meas. i. poſſeſſiones
meas. Qn̄qꝫ idem eſt ꝙ perſona: vt in decreto res q̄ culpare. i. perſona. Res idē eſt
ꝙ vtilitas. vnde in hor. Gaudeat aut doleat cupiat metuatqꝫ quid ad rem. i. ad
vtilitatem. Item ſignificat affectum. Unde ouidius. Ex re nomen habet id eſt ex
effectu. Et idem eſt ꝙ figmentum: vnde chimera eſt res. id eſt figmentum. ⁊ idem
eſt ꝙ cauſa vt hic. Iraſci abs re noli ſine cauſa quaſi dicat dilige proximum tuum
et hoc erit ad perfectum: ne videas ea in quibus error ineſt. ⁊ cetera ex quibus la
boribus non poteſt fructū habere ſed damnū vt furtū et huiuſmodi generale pre
ceptū eſt. Dicit ergo. Age res. i. agere intēde res: que ꝓſunt. i. que ꝓfecture ſunt
rurſus dico tibi vitare memento res q̄bus error. i. potius damnum q̄ꝫ vtilitas nec

ſpes eſt certa laboris. i. a quibus fructū laboris non ſperas habere. Un̄ in alexand.
Cum labor ⁊ merces equali lance coherent. tunc labor eſt dulcis. ⁊c̄. ꝟ. Res adiu
trices age virtutiſqꝫ datrices. Sed dubitatiuas fugito nimiſqꝫ nociuas.

Quod donare potes gratis concede roganti
Nam recte feciſſe bonis in parte lucroſum eſt

¶ Ut largiendi beniuolentiam ⁊ hylaritatem habeamus nos inuitat actor iuxta
ſenecā qui ait. Jocunda ſunt beneficia q̄ manu leui placidaqꝫ fronte tribuantur.
⁊c. dicit ergo. Qđ donare potes. ⁊c. In his verſibus pn̄t notari ſeptem primo per
ſona illi⁹ qui dat. Scđo res que datur. Tertio de quo datur. Quarto poſſibilitas
dantis. Quinto qualiter ſit dandū. Sexto cui ſit dandū. Septimo quare ſit dandū
Primo autem videndum eſt quid ſit donum vel datum. Sciendum eſt ꝙ donum
vel datum idē ſunt largo ſumpto vocabulo vt omne illud quod poteſt dari in do
num vel datū q̄uis diuerſa ſignificant. datum enī reſtringit̄ ad naturaliā. i. memo
riam ⁊ ad intellectū ⁊ ad rationē, donū vero ad gratuita. Unde iacob⁹. omne da-
tum optimum. i. omne bonū naturale ⁊ omne donum perfectum. i. omne bonum
gratuitum. ſ. virtutes ad ſenſum ⁊c̄. Itē differūt qꝛ donū ſignat ipam rem datū vero
vſum rei. Un̄ dr̄ ꝙ ſpūs fuit donū ſanctis ab eterno. i. donabile ex tūc notat aptio
nem. Datum vero in tp̄e ⁊ nunc ſignificat vſum rei. vnde viſo qđ ſit donum ⁊ da-
tum redeundum eſt ad ſupradicta ſeptē q̄ pn̄t notari in precedentibus Primo no
tatur perſona dantis vbi dr̄ cōcede roganti. i. da. Scđo quid pōt dari notatur vbi
dicit/qđ donare. Tertio de quo dare debemus. vn̄ dicit Juſtina. Hoc ſoluꝫ poſſi
mus dare quod de iure poſſidemus. Quarto poſſibilitas dantis qđ notat̄ in hoc
verbo potes qꝛ ille qui dat debet ſibi cauere ꝙ donum non ſit minus ſua facultate
te. Quintum eſt ꝙ in dono debet eſſe modus dandi. qđ notatur vbi dicit gratis qꝛ
gratis dandum eſt ſine dilatione. vnde ſeneca. Ingratum eſt donum ſiue benefi-
cium quod inter manus dantis heſit. ⁊c̄. Sextum eſt ꝙ debemus videre cui done
mus ⁊ non ingrato ſicut ioculatores ⁊ meretrici. Unde ſupra dr̄. Cui des videto ꝙ
notatur vbi dicit roganti ſup. grato ⁊ neceſſe habenti ⁊ non cupido nec ambitioſo
Septimo eſt quare dare debemus ſcilicet propter quam cauſam. nam ex p̄cepto
tenemur. Unde illud. Omni petenti tribue. vel quia amicos inde lucremur. quod
notatur vbi dicit. Nam recte feciſſe bonis in parte lucroſum eſt. Unde. Denigrat
meritum dantis mora/ſed data ſtatim. Munera plus laudis pluſqꝫ fauoris ha-
bent. Alibi. Dandi tolle moras: dando cito munus honores. ⁊c̄. Uel rogāti. id eſt
ſupplicanti in hoc ꝙ ſumas ei rationē ꝙ potes donare: qꝛ debes. nam lucroſuꝫ eſt
feciſſe recte bonis. Dicit ergo. Concede alicui roganti gratis. id eſt ſpontanea vo
luntate/vel ſine remuneratione: ⁊ non vide ad precium quod donum ſequitur. vn̄
de verſus. De re que venit gratia nulla venit. Et illud. Gratia nulla datur ſi mu-
nere munus ematur. Nam recte feciſſe bonis bn̄facere non oībus eſt lucroſum in
parte. q. d. q̄ recte facit bonis lucrū inde ſibi acq̄rit vel ſic. naꝫ recte feciſſe bonis. i.
pdeſſe bonis tm̄ in parte eſt lucrū. q. d. nō omne lucrū eſt qđ fit in pre. vn̄ in euāge.
Gratis accepiſtis gratis date ⁊c̄. ꝟ. Quod vis donare gratis nolo denegare. Nā
benefacta dari bonis imputat eſſe lucrari.

Quod tibi ſuſpectum eſt confeſtim diſcute quid ſit
Nāqꝫ ſolent primo que ſunt neglecta nocere

¶ Preceptū eſt vt dubia ⁊ ſuſpecta nobis inueſtigemus ne nobis inferāt nocumē
tū. Dicit ergo. Qđ tibi ſuſpectū eſt. i. dubiū ⁊ incertū diſcute. i. ſequere ⁊ inueſtiga
confeſtim. i. ſtatim qđ ſit. i. qđ ſequi pōt inde. Nāqꝫ ſolent nocere. i. nocumentū in-
ferre q̄ primo ſunt neglecta ⁊ minime preuident̄. qꝛ ſi preuiderentur nō nocerent
alicui. Omne ergo ignotū debem⁹ inueſtigare ne noceat nobis. vn̄ iob. Rem quam
neſciebā libenter inueſtigabā vel diſcute. q. d. totū delibera inquirendo cui⁹ vtili-
tatis ſit opus quod vis aggredi. nā ſi fueris in electione duoꝝ quoꝝ vnū eſt meli
us altero ⁊ eligas tibi peius poſtea dimiſſo meliori nocebit tibi. Nāqꝫ ea q̄ ſunt ne
glecta primo ſolent nocere. vnde. Ex minima magnus ſcintilla naſcitur ignis. Et
ouid. Principijs obſta. ꝟ. Inueſtiget̄ res q̄ ſuſpecta videt̄. Nam ſolet vere res in-
diſcuſſa nocere. ⁊ alibi dr̄. Et neglecta ſolent incendia ſumere vires.

Cum te detineat veneris dam̄noſa voluptas
Indulgere gule noli que ventris amica eſt

¶ Hic docet nos actor remediū cōtra carnis petulentiā. De luxuria ſatis dictum
eſt ſuperius vbi dr̄. Luxuriā fugito. vn̄ ad p̄ns pretermitto de illa/ſed q2 actor le-
ctorē inuitat in loco iſto ad abſtinētia gule. Videndū eſt q̄d ſit abſtinentia. Abſti-
nentia eni eſt v̄tus ſtatutū prandendi terminū nō p̄ueniēdi. Iſta v̄tus impeditur
primo horā prandendi debitā p̄ueniendo. Scd̄o impedit̄ querendo cibos nimis
delicatos. Vn̄ horati⁹. Noſcenda eſt mēſura ſui ſpectenda q3 p̄ed⁹. Tertio impedi
tur ex nimio apparatu cibariorū qn̄ his nimia opera datur. Vn̄ hora. Nam p̄dige
res eſt. Luxuries nunq̄ paruo contenta paratu. Et queſitorū terre pelagoq3 ciborū
Ambitioſa fames ⁊ late gloria menſe. Diſcite q̄ paruo liceat deducere vitam. Et
natura patet. ⁊c̄. Quarto impeditur nimio appetitu in edendo ⁊ menſurā ſufficiē
tis refectionis tranſcendendo ⁊ ebrietati vacādo: quod eſt maximum peccatū/q2
qn̄ venter immoderate reficit̄ genitalia in libidinē p̄uocant̄/⁊ in contumelijs ex
citant̄ q2 venter ⁊ genitalia ſunt vicini. Et ideo dicit voluptas. Eſt enim voluptas
quedā lubrica ſuauitate ⁊ illicita ſide mentis indignatio dam̄noſa. i. damnū tibi
inferens/q2 aīam denigrat/ burſam euacuat/hoiem diffamat/corpus debilitat et
eneruat. Indulgere gule noli. i. conſentire vel inſiſtere. ⁊c̄. Vn̄ Gregori⁹. Noli eſ
ſe ſimilis illis quorū deus venter eſt. Venter obeſt burſe/vacuū dū non patit̄ ſe.
vel aliter. Cū voluptas veneris. i. libidinis dam̄noſa. i. damnū tibi inferens/quia
aīam vel hoiem. ⁊c̄. Noli indulgere. i. conſentire gule. i. crapule q2 ſine cerere ⁊ ba-
cho frigeſcit venus. Luxuriat raro. ⁊c̄. Thobi. Virtus ſobrietatis dat grata reme
dia luxus. Q2 ſcz libido vel gula eſt amica ventris. Genitalia enim ⁊ vēter ſunt vi
cini. vn̄ illud. Venter ſaginatus de facili ſpumat in luxuriam vel in libidinem. vn̄
Thobi. Ventre ſaginato veneris ſuſpirat ad vſū. Ventris amica caro carnea mē
bra petens. Libido ſic deſcribit̄. Libido eſt humiliū vel vilium ⁊ turpiū membrorū
ex indebito ordine p̄ueniens appetitus. Amor p̄ luxu deſcribit̄ ſic. Amor eſt que
dam mētis inſania que vagum aīm fert inania ſinē delitiaꝝ bibit triſtia crebris
doloribus permiſcens gaudia. ⁊c̄. Quē nimiū tangit venus ⁊ quem fortiter angit.
Nec credas ventri q̄d vult gula cuncta volenti. Et venus dr̄ a venereꝝ/ nō q2 ſo-
let venerari in pluribus locis/vel dr̄ a vena/q2 venit per venas.

Cum tibi preponas animalia cuncta timere
Vnum precipio hominem plus eſſe timendum

¶ Hic docet nos actor pre cunctis aīantib⁹ verſutijs humanā verſutiā magis eſſe
timendā. dr̄ g̊. Cū tu preponas. i. cōſtituas tibi. i. penes te cūcta aīalia. i. fortia aīa
lia. ſ. leones ⁊ vrſos ⁊ hm̄oi aīalia p̄ maiori parte timenda ne noceant tibi p̄cipio
tibi ſup̄. i. doceo vnū hoiem. i. ſolū hoiez plus eſſe timendū. q2 dr̄. Sup̄ oīa ⁊ iter ce
tera aīalia debes hoiem timere q2 ingenioſior eſt ad nocendū q̄ alia aīalia: ⁊ p̄p̄
reuerentiā cōſilis nature vel q2 ſanct⁹ eſt ceteris aīalibus. et eſt aīal p̄prie ſubā ſen
ſibus aīata. Aīaliū aliud rationale aliud irrationale. Rōnale vt hō. vn̄ ouid. Sā-
ctius his aīal mentis capatius alte. Deerat adhuc. ⁊c̄. Irrationale vt aſinus/bos
vn̄ ouid. Pronaq3 cōſpectant aīalia cetera terrā. Os hoi ſublime dedit celūq3 vide
re iuſſit. ⁊c̄. Itē aīal qn̄q3 idē eſt quod ymago. vnde in apocal. Quartū aīal erat ſi
mile aquile volanti. Itē aīal idē eſt q̄ aīal ſimplex. vn̄ in pſal. Animalia puſilla cū
magnis. i. maiores ⁊ minores q̄ ſunt fide eccleſie. vn̄. Cū tibi preponas. ⁊c̄. timore
horroris q2 ingenioſior eſt ad nocendū q̄ cetera aīalia vel timore reuerentie: q2 ho-
mo eſt digniſſima creaturaꝝ vel p̄pter conformitatē conſimilis creature vel q2 ſi
milis eſt creatori. ſ. deo vnde hō habet eſſe cū lapidibus ſentire cum brutis anima
libus ratione vti cum angelis.

Cum tibi preualide fuerint in corpore vires.
Fac ſapias ſi tu poteris vir fortis haberi

¶ Sapientiā fortitudini oſtēdit eſſe miſcendā. dicit ergo ſic cū preualide vires. id ē
valide ⁊ robuſte fuerint tibi in corpore. i. cū ſis fortiſſimus in corpore fac ſapias. i.

ſis ſapiens.i.ſapientiã cũ fortitudine habeas ſic.i.ſi qñ tu poteris vir fortis habe
ri/qꝛ ſapiẽs cũ fortitudine ꝟga optima eſt. vñ ſalo. Melioꝛ eſt vir ſapiẽs viro foꝛ
ti. Et q̃ dñaꝛ aĩo ſuo melioꝛ eſt q̃ vrbiũ expugnatoꝛ. vñ Claudianus. Tũc oĩa iura
tenebis cum poſſis rex eſſe tui. vel aliter. Cũ tibi ꝑualide fuerit in coꝛpoꝛe vires ex
cercendo vires tuas fac ſapias vt ſcias dicere qd bonũ et qd malũ. Vñ. Conuenit
ingenito robur ꝓuidẽtia foꝛtis. Viribus intentus nõ eſt tibi foꝛtis habẽdus. Sed
quecũqꝫ putes ſapiẽter ducere vires. Sed ſapis ꝙ tace bona res eſt viuere parce.

Auxilium a notis petito ſi foꝛte laboꝛas
Nec quiſq̃ melioꝛ medicus q̃ fidus amicus

¶ hic docet nos catho amicos noſtros inquirere qñ opus eſt/qꝛ nobis tenentur
vt poſſint ſubuenire dicens. Petito a notis.i.ab amicis vnde auxilium a notis pe
tito ꝛ nõ ab ignotis/qꝛ cognita in iudicio.ꝛc̃.ſi foꝛte laboꝛas.i.aliquo laboꝛioſo ne
gocio vel aliqua infirmitate nec quiſqꝫ melioꝛ medicus.q.d.ſicut medic⁹ vtilis eſt
ad expellendos moꝛbos/ſic amicus ad adiuuandum et conſulendum amico ſi la=
boꝛ incumbat ei. Unde ſupra. Coꝛpoꝛis auxilium. vnde. Plus valet in vico bene fi
dus amicus amico. q̃ nimis plena de quolibet ere crumena. Verſus. Natos im=
ploꝛes filii ſi foꝛte laboꝛes. hoc ideo dico medico quis maioꝛ amico.

Cum ſis ipſe nocens moꝛitur cur victima pꝛo te
Stulticia eſt in moꝛtem alterius ſperare ſalutem

¶ hic oñdit actoꝛ ſacrificiũ nocẽtis nõ eẽ deo acceptabile vl' gratũ qꝛ hõ dꝫ ſe pri
mitus emẽdare añq̃ deo offerat ſacrificiũ. Nõ bñ celeſtes impia dextera coli. Di
cit ergo. Cũ ſis ipſe nocẽs.i.criminoſus cur moꝛiꝛ victima ꝑ te.q.d.nichil cõfert
tibi moꝛs pecudis ad ſalutẽ aĩe/nec victima cum tu ſis prauus/qꝛ ſtulticia eſt.i.ni
mis ſtultũ ſperare ſalutẽ.i.ſpẽ habere de ſalute eterna moꝛte alterius.i.pecudis
nõ enĩ pecudes ſed noſmetipſi nos debemus immolare:qꝛ ſacrificiũ deo placẽs eſt
ſpũs ꝯtribulatus et coꝛ ꝯtritũ. Per moꝛtificationẽ ꝙ carnis ꝓpꝛie debemus facere
ſalutẽ ꝛ nõ occiſionẽ hyrcine vel thaurine/qꝛ victima debet fieri per cõpunctionẽ
et ꝯtritionẽ coꝛdis. Eſt enĩ ꝯpunctio coꝛdis hũilitas cũ lachꝛymis ꝛ recoꝛdatione
peccõꝝ. victima dr̃ a victoꝛia ſiue ab hoſtibus deuictis.qꝛ poſt victoꝛiã fiebat ſicut
dr̃ ab eis qui vadũt in hoſtes. vel victima dr̃ a viciando vel ligando/qꝛ q̃buſdã vi=
tibus ꝛ faſciolis caput victime.ſ.arietis vel alterius aĩalis ligabaꝛ. vñ. Quẽ mens
dãnabit hũc victima nulla ꝓbabit. Qualiter ꝙ malis ſuccurrere moꝛs animalis.

Cum tibi vel ſocium vel fidum queris amicum
Non tibi foꝛtuna eſt hominis:ſed vita petenda

¶ Conſtrue. Cũ queris tibi ſocium.i.ad vtilitatem tui fidum ſocium vel fidũ ami
cum.i.firmum et ſtabilem foꝛtuna hominis.i.diuitie que habentur ſcðm foꝛtunã
non eſt petenda tibi.ſed vita.i.honeſtas vite.q d.nõ debes querere diuitias/ſed
bonos moꝛes/qꝛ ſi honeſto aſſocieris honeſtus efficieris. Vñ Dauid. Cum ſancto
ſanctus eris et cum viro innocente innocens eris. Cũ electo electus eris et cũ per
uerſo peruerteris. ꝟ. Tu peruerteris ſi peruerſo ſocieris. Si ſanctum ſequeris/tu
quoqꝫ ſanctus eris. Nota ꝙ fidus dr̃ reſpectu ſocietatis ſicut hic. Cũ tibi vel ſociũ
vel amicum queris.ſ.veracẽ in ꝟbis vel in promiſſis. De primo dicitur in pſalmo
Fidelis dñs in oĩbus operibus ſuis. De ſcðo dicit apoſtolus. Fidelis dñs qui non
permittit nos tentari. Jtem quandoqꝫ dicitur.fidelis incommiſſis vnde in euãg.
Euge ſerue bone ꝛ fidelis. Jtem fidelis dr̃ a fide chꝛiſtiana verſus. Si q̃s amicari
vult vlli vel aſſociari. Non foꝛtunatum querat ſed moꝛe pꝛobatum.

Utere queſitis opibus fuge nomen auari
Quid tibi diuitie pꝛoſunt ſi pauper abundas

¶ Ad vſum rex acquiſitaꝝ hic nos actoꝛ inuitat dicens. Utere opibus acquiſitis
conſilio rationis.q.d.opes tibi a deo collatas ad vſum conuerte eas pꝛout rõ ex=
perit vel conſulit expẽdendo fuge nomẽ auari.q.d.modo tuis rebus vtere vt fu=

gias nomē auari.i.ne dicaris auarus ꝓpter tenacitatē ⁊ abſtinētiā boꝛoꝝ. Joꝛ. Auarus ab aueo/es dr qđ idē eſt ꝙ cupio/is.vñ aueus.i.cupidꝰ vel auarus q̄ſi hñs varas manus.i.curuas ad retinendū / qꝛ oē curuū melius tenet ꝙ directū qđ pꝫ in hamo. vñ quidā. Currit fruſtramus cū murilegus tenet hamos. ꝟſus. Effuge lucrari perdendo nomē auari. Cur tibi ſit carus cenſus quē ſeruat auarus. Quid tibi diuitie ꝓſunt ita dico ſi tu abūdas paup.i.ſi tu diuitijs abūdas cū viuas parce in expendendo miſere egeſtatē patiendo.q.d.nō proſunt diuitie tibi. Hoꝛ. Quid fortuna michi ſi nō cōcedit vti.vel paup.i.cupidus et auarus.q.d.quid ꝓdeſt tibi habere multas facultates ſi non ſufficiunt tibi que poſſides ſi pauper abundas/ ne fruaris acquiſitis.vel habere opes et ſemp. exīs pauper bone operationis. ꝟ. Ergo facit virtus non reꝝ copia plenū. Ad viciū mentis vicio cū reddit egenum.

Si famam ſeruare cupis dum viuis honeſtam
Fac fugias animo que ſunt mala gaudia vite

¶ Hic precepit actoꝛ ne de actibus criminoſis gaudeamus in poſſidendo diuitias nec nos iñ iactemus/qꝛ nichil adeo offendit deū ſicut ſeruix erecta poſt pctm̄. dt g. ſi vis ſeruare famā honeſtā.dū.i.ꝙdiu viuis.i.ſi vis laudari in vita tua fac ne gaudeas de aduerſitate alterius/ nec velis de malis operibus gaudere/vel cū malefactoꝛibus noli letari.qꝛ nl.⁊c. Et in rebus peſſimus noli ꝯgaudere/vt luxuria/rapina/ingluuia:⁊ hmōi ne dicat̄ de te:qđ dt Salo. Letant̄ cū malefecerit et exultāt in rebus peſſimus qđ nō eſt faciendū. Jtē. Riſus in doloꝛe miſcebitur et extrema gaudij luctus occupat. Uel fugias gaudia vite.ꝓ̄ſentis q̄ ſunt mala ⁊ nociua eterne qđ dicit hoꝛatius Gloꝛia peccati multū petenda tui eſt. Fac fugias animo que ſunt mala.id eſt que reddūt malum et infamiam/vel ſunt amplexus mulierū/guloſitas: et huiuſmodi que hominem diffamant. Uerſus. Ut tibi laudis detur que nunꝙ vituperetur. Quod male letatur nunꝙ tua vita fruatur.

Cum ſapias animo noli irridere ſenectam
Nam quocūq ſene ſenſus puerilis in illo eſt.

¶ Preceptū eſt ne ſenes irrideamus. Cum ſapias.i.ſapiam habes integrā aio tuo noli irridere ſenectā.i.ſenē aliquē noli deſpicere ⁊ ponit ꝓprietatē ꝓ ſubiecta dicēs nā quocūq ſene.i.ſeneſcēte ſicut rege latino/ꝓ regēte latino puerilis ſenſus.i.acutus ſenſus et ſenilis ſenſus eſt in illo ſene vt in pueris.lꝫ eni ſenes ſint debiles et titubātes/tñ validi ſunt ꝯſilio et prudētia. Et ſm hoc ſenex dr a ſenos qđ eſt ſenſus/ vel aliter noli irridere ſenectā. Nā quocūq ſene ſenſus puerilis in illo eſt.ſ.ſenex.i. nimio ꝯfectus ſenio. Delirat ſenex ⁊ in pueritiā redigit̄.vñ modū pueri et fatuitatē in multis ſenibus ꝯſequit̄. Cū igit̄ pueꝝ turpe eſt irridere/ita turpe ē ſenē irridere cū habeat modū pueri.ſicut de factis pueroꝝ nō eſt curandū ſic nec de factis ſenū eſt curandū. Senecta delirat etatē / qꝛ ꝯtinue obſcurat aīm et memoriā vñ ſenex dr quaſi ſe neſciens.vel aliter noli irridere ſenectā.i.etatē illā.ſ.ſenectutē qꝛ confert ſapiam vt pꝫ in pluribus nā quocūq ſene ablatiui abſoluti vt prius ſenſus puerilis.i.diſcretus eſt in illo ſicut in pueris/ita fiet pūctus ſenſus puerilis eſt in illo id eſt ex vicio ſenis ⁊ non etatis.ſ.luxuriam ⁊ potum euacuant aſſidue vt in iuuentute ſua ſicut puerilis ſenſus fit in ſenectute et non in ſenectute/ſed ex cōſuetudine. Conſuetum eſt enim ſenes eſſe inſenſatos et fatuos. ꝟſus. Senſu defectā noli irridere ſenectam. Omnibus eſt vilis ſenibus ⁊ mens puerilis.

Diſce aliquid nam cum ſubito foꝛtuna recedit
Ars remanet/vitam hominis non deſerit vnꝙ

¶ Ad doctrinam hic inuitamur. Quidā eni propter rerū ſuarū affluentiā/quidā propter ſanguinis claritatē/qdā ꝓpter elegentiā coꝛpoꝛis ſui ſtudere dedignant̄ quod prohibet actoꝛ et diſſuadet.d. Diſce aliqđ.i.alicuius ſcientie doctrine intende nā cū foꝛtuna.i.rerū proſperitas recedit ſubito.i.repente ars.i.ſciētia per artē habita remanet tecū q̄ nō deſerit vnꝙ vitā hoīs.i.hoīm dum viuit qꝛ vſq ad moꝛtem comitatur ipſum/qꝛ ſcia eſt theſaurus quē fures nunꝙ effodiunt nec mores coꝛrodunt.⁊c. Uñ quidā ſap. Sapia neſcit ſuū derelinquere poſſeſſoꝛē/ſed magis

ipſum facit viuere ꝑ famā. Itē ſapia eſt animi nobilis poſſeſſio q̄ diſtributa ꝑ partes ſuſcipit incrementū ⁊ auarꝝ dedignať poſſeſſorem: q̄ niſi publiceť cito elabiť. Item diſce aliq̄d vt poſſis docere. Vn̄ Salo. Doctrinā magis q̄ aurū dilige. Melior em̄ eſt ſapientia cunctis opibus precioſiſſimis. Vn̄ Paulus probo theſaurum docti q̄ diuitijs aurū. Dicit ergo. diſce aliq̄d. nā cū ſubito fortuna recedit. Fortuna q̄nq̄ dr̄ dea. vn̄ in alex. Sedebat humi fortuna ⁊c̄. Proſperitas vt hic. nā cū ſubito fortuna recedit ſtatus hois in bono vel in malo remanet. ouid. Et cū fortuna ſtatq̄ cadit fides. v̄ʒ. Res valet ars preſtat ſi res perit ars michi reſtat. Itē. Artem ſcruteris q̄uis opulentus haberis. Ars manet/ ars durat/ fortuna recedere curat. Condita decreſcit vulgata ſcientia creſcit.

Proſpicito cuncta tacitus q̄ quiſq̄ loquatur
Sermo hominum mores celat ⁊ indicat idem

¶ Precepit hic actor vt v̄ba cuiuſlibet in mente nr̄a cū diligētia q̄ intentiōe ꝑfecte hoies ꝯſideremꝰ. Proſpicito cuncta. i. ꝑ moraꝫ/ ⁊ ſic iſta dictio cuncta eſt ablatiui caſus ⁊ hꝫ vltimā longā. nā ſi eſſet alterius caſus verſus non valeret. Et dr̄ cūcta de cunctor/ris. qd̄ eſt moror/ris. In dico tacitus ⁊ non loquens hoc qd̄ quiſq̄ loquatur/ qr ſermo hoim celat. i. tegit q̄nq̄ mores. i. conſuetudines ſuas. qr aliud habēt hoies in corde/ aliud in ore. vn̄ a talibꝰ caueas tibi. Vn̄. Qui mel in ore gerit ⁊ me retro pūgere querit. Eius amicitiā nolo michi ſociā. ⁊ idē. Sermo indicat mores hoim. i. ſuas conſuetudines. q̄nq̄ hꝫ illud in corde qd̄ hꝫ hō in ſermone ⁊ opere. vn̄ talē diligas. v̄ʒ. Alterius ſerua tacito moderamine verba. Verba quidē celant mores. eodemq̄ reuelant. vn̄. Proſpicito. ⁊c̄.

Exerce ſtudium q̄uis perceperis artem
Vt cura ingenium ſic ⁊ manus adiuuat vſum

¶ Ad cōtinuū exercitiū ſtudij hic nos inuitat actor. qr ſtudēdo ſapia augmētať. dr̄ ḡ exerce ſtudiū. i. exercitiū adhibe ſtudio. vel adhibe ſtudiū artibꝰ vt poſſis dicere cū ſeneca. Nullus dies erit. ⁊c̄. q̄uis perceperis artē. i. intellexeris. i. artis intelligētiā habueris/ qr vſus reddit magiſtrū. Vn̄ dr̄. Natura reddit hoiem ydoneū ad aliq̄d. Cū ſūma ait diligentia ꝑagenda vſus ꝓpinquꝰ reddit artificē. Nota q̄ ſtudiuꝫ ſine ingenio eſt quaſi faber ſine inſtrumento. v̄ʒ. Ingeniū niſi ſit ſtudiū flos eſt ſine fructu. Hec duo coniuncta fructificare ſolent. Studiuꝫ eſt vehemens animi applicatio ad aliq̄d agendū cū ſūma velocitate: vt cura ingeniū. i. manus artificis adiuuat vſum rei. ita cura. i. animi exercitiū adiuuat ingeniū. i. ſcientiā ſiue ſapientiaꝫ mediante ingenio ſic manus. id eſt manualis operatio adiuuat vſum. i. vſus manuū. v̄ʒ. Si ſtudeas per te q̄uis ſis doctus in arte Senſus curā do creſcāt vſus operando. Vel ſic. Ars exercendo ⁊ ſtudendo creſcit.

Multum venturi ne cures tempora fati
Non timet mortem qui ſcit contemnere vitam

¶ hic a metu mortis diſſuadet actor. nō em̄ bn̄ viuentibus honeſtū eſt timere mortem. dr̄ ſeneca. Mors adeo eſt malū: vt ſit extra oēꝫ maloꝝ metuꝫ. Memoria mortis adeo eſt habenda: vt male viuendi periculū relinquamꝰ. dr̄ ḡ. Ne cures multū tꝑa fati. i. mortis vēture. i. ne ſis curioſus ⁊ ſollicitꝰ de morte ventura. Multū venturi. ⁊c̄. i. diligas tꝑa vētura fati. i. venture mortis. Dico ne curas multū vt amittas vite pn̄tis. ⁊ q̄ doleas tm̄ q̄ oporteat te mori q̄ iam deſperes de ſalute aīe/ ⁊ illam poſtponas tanq̄ deſperās. Silr̄ ne cures parꝝ vētura tēpora fati venturi/ ita q̄ nunq̄ habeas memoriā mortis: ⁊ q̄ nunq̄ dimittas peccare ⁊ preſumendo ſperas te habere ſalutē anime. Vn̄ non cures parū vel multū ſed mediocriter amorē ſalutis ⁊ timorem ꝑene tanq̄ inter duas molas. conſtructus cures de morte habēda ſic quod de ea memoriā habeamus ita q̄ non pecces. Unde Salo. Memorare nouiſſima tua ⁊ ineternū non peccabis. Dicit ergo. Multum venturi ne cures tēpora fati. i. mortis. Fatū idē eſt q̄ mors. ſicut hic. Iteꝫ fatū eſt diuina diſpoſitio in rebus humanis per quā dei ꝓuidentia ſingula nectit ſuis ordinibus ⁊ dirigit motum. Vn̄ ſciendum eſt q̄ illa diſpoſitio in diuina mente adunata prudentia appel=

laſtur digeſta ṽbo ⁊ explicata tẽporib⁹ fatuꝫ. Non metuit mortẽ qui ſcit contẽnere vitã.ſ.preſentẽ qꝛ vita pñs debet eſſe contempta. Uñ vita breuis velut aura leuis quo fine tenet. Thobias. Tenebroſa ſophiſtica vita.⁊c̃.non metuit mortẽ corporis qui ſcit contẽnere vitam.ſ.preſentẽ ṽ⁹. Non tibi ſit cure mortis formido future. Mors vero curatur: ſi viuere deſpiciatur.

Diſce ſed a doctis: indoctos ipſe diceto
Propaganda enim rerum doctrina bonarum

¶ Hic docet nos actor vt diſcamus a ſapientibus non ſtultis nõ vilia ſed vtilia qꝛ dicit ſalo. A ſapiente tuum perquire conſilium/et illud inſtrue deſolatuꝫ ⁊ hoc eſt indoctos ipſe doceto ⁊ poſt hoc ſequitur doctrina bonarum.i.ſciẽtia eſt ꝓpaganda.i.dilatanda aliĵs.qꝛ vt predictũ eſt ſciẽtia eſt nobilis aĩ poſſeſſio. Et alibi. Scire tuum nichil eſt niſi te ſcire hoc ſciat alter vel aliter diſce dixerat actor ſuperius diſce aliquid. Hic autem docet nos a quibus debemus diſcere.ſ.a doctis verbo ⁊ exemplo quia plus va'et doctrina exemplo. Unde diſce ſed a doctis.i. conſiliũ quere a diſcretis ⁊ ſapientibus qꝛ ſepe rogare ⁊c̃. ꝓpaganda.i.dilatanda ⁊ publicanda.vnde. Condita tabeſcit vulgata ſcientia creſcit. Et econtra doctrina malarum rerũ eſt excerpenda vel extirpanda ſicut hereſie.ṽ. Scire rudes querunt quod docti nos docuerunt. Ut ſucceſſorum fiat doctrina bonorum.

Hoc bibe quod poſſis ſi tu vis viuere ſanus
Morbi cauſa mali eſt hoĩm quandoqꝫ voluptas

¶ Preceptum eſt vt in potu menſurã ⁊ temperantiam teneamus.⁊ ſic de crapula diſſuadet qꝛ vt dicit multi ꝑ crapulam perierũt qꝛ dixerat ſuperius vino te tẽpera mõ repetit illud qd̃ dixerat dicẽs hoc bibe qd̃.i.q̃ntũ poſſis.i.ſuſtinere.q d.non ad ſuperfluitatẽ.ſed ad nature exigentiã ⁊ temperantiaꝫ et non vltra vel ſic bibe hoc qd̃ poſſis.i.potens ſis.i.q̃ potentiã habeas ad regendũ te vt potentiaꝫ teneas qꝛ qñ aliq̃s eſt ebrius nõ eſt potens ſui qꝛ ſupfluitas vini aufert hoĩ potentiam ⁊ valorẽ. Uñ ouid. Certa tibi a nobis dabit̃ menſura bibendi. Officiũ preſtant menſqꝫ pedeſqꝫ ſuũ. Si tu vis viuere ſanus.i.ſi vis ducere vitã ſalutarẽ ⁊ incolumen tam in corpore q̃ꝫ in aĩa. Unde ſalo. Uinũ ⁊ mulieres apoſtatare faciũt ſapiẽtes: q̃cũqꝫ voluptas.i.ſuperfluitas bibendi vel comedendi eſt cauſa mali⁹ morbi.ſ.corporis ⁊ aĩe. Uñ Rationis vile ſepulchrum ebrietas. Multi em̃ per pot⁹ ſupfluitatẽ incurrunt egritudinẽ q̃ eos ad mortẽ ducit nã quecũqꝫ voluptas.i.quecunqꝫ ſupfluitas eſt cã.i.materia mali morbi.i.infirmitatis. vñ galienus.dicitur reſpondiſſe cuidã querenti de morbo ſic. Abſtinentia eſt ſummũ bonũ ⁊ ſũma medicina. vel ſi vis viuere ſan⁹ ⁊ ſapiẽter ⁊ honeſte. qꝛ q̃cũqꝫ voluptas.i.oĩs ſupfluitas comedẽdi eſt cã mali morbi ⁊ luxuria q̃ pre cunctis eſt dãnoſa. vñ in eſu ⁊ potu regnũ dei nõ poſſidet. Bibere equocũ eſt ad plura. Bibere eſt propriũ vinũ vel aquã per os trãſglutire. Item idẽ eſt qd̃ intelligere. Alex. Atqꝫ hec dicentẽ vigili bibit aure magiſtrũ. Itẽ bibere miſtice accipit̃ vt in euãg. niſi mãducaueritis carnẽ filiĵ hoĩs ⁊ biberitis ei⁹ ſanguinẽ nõ habebitis vitã in vobis. Iſtud exponit̃ pĩo ad litterã ⁊ ſenſus põt eſſe talis: niſi mãducaueritis carnẽ filiĵ hoĩs.⁊c̃.i.non eritis de eccleſie vnitate Itẽ bibere idẽ eſt quod incorporari. Uñ i euãg. Nõ bibã a mõ de hoc genimine vitis.donec bibã ill'd nouũ vobiſcũ i regno pr̃is mei.i.non incorporabo michi vitam donec bibã.⁊c. Itẽ bibere eſt ſuſcipere paſſionẽ. Uñ i euãg. Poteſtis bibere calicẽ quẽ ego bibiturus ſũ.i.ſuſcipere paſſionẽ. Itẽ bibere idẽ eſt qd̃ inſtrui. Uñ in euã. Si quis ſitit veniat ad me: ⁊ bibat.i.qui deſiderat doctrinam veniat ⁊ inſtruatur dicit ergo. hoc bibe qd̃ poſſis.⁊c̃. Aliĵ ṽ. Sanior eſſe potes ſi cuꝫ moderamine potes. Dat penas multas nimis accumulata voluptas.

Laudaris quodcũqꝫ palam quodcũqꝫ probaris
Hoc vide ne rurſus leuitatis crimine dannes.

¶ Preceptum eſt ne quod prius laudauerimus vituperemus: quia crimine incõſtantie videremur reprehendi. Debemus igit̃ conſiderare ne indignũ laude commendemus iuxta illud. Qualiter commendas ⁊ qualiter vituperas aſpice. Sene

ca Ne extollas aliquem ne vicies. Dicit ergo quodcunq laudaris.i.laudaueris palã.i.corã multis quodcũq probaris.i.probaueris quo ad facta vel probaris.i. reprobaueris vel culpaueris / vide.i.caue ne dannes prius laudatum culpando crimine leuitatis.i.inconstantia.vel sic laudaris verbis que sunt benedicta proba ris factis quia sunt benefacta.q.d.turpe est illum quem laudaueris semel iterum reprehendere quia de inconstantia ꝛ leuitatis vicio potes redargui.versus. Tu non esto leuis laudando docẽs bona queuis.aliĳ versus. Si quis dannauit quod primitus ipse probauit. Talis laudator leuitatis habetur amator. Uide est verbũ antiquũ:ꝛ declinatur vido vidis.qr aliter esset penultima longa de video in impe ratiuo:vel est licentia poetica.scꝫ sistole figura.

¶Tranquillis rebus que sunt aduersa caueto
Rursus in aduersis melius sperare memento

Hic precepit ac.de.pſperitate ꝛ aduersitate caueam⁹ Dicit eni sene.noli i trãqllita te cõfidere memẽto ꝙ mare cõuertitur eodẽ die vbi luserunt nauiga vbi absorbẽ tur. Dicit ergo caueto aduersa.i.ne cadas in aduersitatẽ in trãquillis rebus.in tpe pſperitatis. vñ alex. Sub cardine cardo sic nichil est firmũ cui nõ metus esse rui ne. Possit adhuc.ꝛc. Itẽ econtra trãquillis rebus.i.tu exñs.in pſperitate caue ti bi de aduersis.qr dicit salomõ. In die bonoꝝ nõ sis inmemor maloꝝ. Itẽ cõtra riũ.tu exñs in aduersis rebus/rursus in aduersis rebus exñs sup.memẽto sperare melius in tpe aduersitatis.i.noli desperare cũ habeas adhuc prosperitatẽ. Hora tius. Grata supueniet que nõ sperabiꝛ hora.ꝛ ouidius. Sepe creat mores aspera spina rosas.vel tranquillis rebus.i.in pace que sunt aduersa.i.gueram rursus in tẽpore guerre memento sperare ꝙ habeas salutẽ. versus. Rebus tranquillis me tuas aduersa sub illis. Rebus in aduersis melius sperare supersis.

Discere ne cesses cura sapientia crescit
Rara datur longo prudentia temporis vsu

¶Hic iterum ad doctrinam nos inuitat actor.dicit ergo/ne cesses discere.i.sine in termissione doctrine et studio indulgere.qr sapia crescit cura.id est studio curioso et intento/studiĳ assiduitas ꝛ doctrine augmenũ suggerit sapie. Dicit enim sene ca. Nichil est quod non expugnet continua expugnatio vel operatio et intenta et diligens cura rara prudentia datur.i.acquiritur longo vsu temporis ergo multo minor breui vsu tẽporis.et sic pbabile est quid sit dicendum vel rara.i.preciosa qr q̃to rarius tanto preciosus per doctrinã diuinam ad scie pueniꝛ permanentiam Vũs. Oĩe qđ est rarũ cõstat me iudice carũ. Hoc contra dicit gallo rufinus inui dus. Cõtra dicit regine/vel legis gallo rufine. Quãuis te rarũ credo valere parũ. aliĳ versus. Ut valeas multũq queas fili bone scire. Multa legas facito cũ sit mo dus ipse perito. Item viue quasi cras moriturus disce quasi semp victurus.ver sus. Uiue carens vicio tanq̃ sis cras moriturus. Intendas studio quasi vita non cariturus. Ꝟ. Discat qui nescit cura sapia crescit. Crescit ꝛ augetur si tẽporis vsus habetur vel sic. Non datur immensus in longo tpe sensus.

Parce laudato nam quem tu sepe probaris
Una dies qualis fuerit monstrabit amicus

¶Preceptũ est vt in laudibus alterius modestiã teneamus. Dicit enim seneca. Parce lauda vitupera parcius. Similiter reprehensibilis est nimia laudatio ꝛ im moderata vituperatio. Dicit ergo parce laudato. Parcere proprie est iniurias il latas remittere. Unde dicit quotidie.parce michi domine et cetera remitte pctm̃ meum. Item parcere est suggestionẽ maloꝝ hominum vel demonũ cõtra hoiem refrenare. Uñ dauid. Ab occultis meis mũda me.ꝛc. Itẽ pcere est non corrigere vt iste pcit virge. Itẽ pcere idẽ est ꝙ nõ expẽdere:vt iste pcit burse ꝛ inde deriuaꝛ parcus a/um.aquo pce aduerbiũ deri.habeꝛ hic.pce laudato.ꝛc Beatus petrus dicit. Nemo propheta est in vita terrena.versus. Laudandi parcus culpãdi par tior esto. Peccatur si non assit vterq modus. Et sequiꝛ. Una dies qualis fuerit.i. in tempore necessitatis apparebit amici tui fidelitas: quia aurũ in fornace/fides

in anxietate cōprobatur. Tho. Aurū in fornace fides in anxietate nitet. In tempore felici non cognoſcunt amici. Sorte pꝫ miſera que ſit dilectio vera parce laudatio.i.mediocriter ponendo temperamentum. Quidam ſunt qui vltra modum laudant quod eſt vicioſum. vna dies.i. vnius diei momentum forte monſtrabit.i. oſtendit/qualis fuerit/ſiue bonus ſiue malus amicus tuus. quem probaris ſepe/ qꝛ vnius diei momento poteris probare forte amorem ipſius quem ſepe laudauiſti. qꝛ non faciunt anni quod facit vna dies. verſus. Tu caueas dici nimiū laudator amici. Tempore monſtrabit ꝙtum te ſemper amauit.

Ne pudeat que neſcieris te velle doceri
Scire aliquid laus eſt turpe nil diſcere velle

¶ hic docet actor ne propter pudorem deſiſtamus adiſcere q̄ neſcimus. Quidam enim ſunt qui malunt neſcire ꝙ inquirere et adiſcere. Dicit ergo ne pudeat te doceri que neſcieris laus eſt.i. laudabile et vtile eſt ſcire aliquid.i. aliquantulum habere ſcientie. Ꝟſus. Diſcere querere ſepe reſoluere tibi ſit cura. hec tria ſūt via qua ſapientia ſit valitura. Dicit ergo ne pudeat.i. ne aſcribatur tue ſtulticie vnde ſalomon. Sapientiam atqꝫ doctrinam ſtulti deſpiciunt et aſcribatur arrogantie ⁊ ſuperbie. vnde idem arrogantiam et ſuperbiam ⁊ prauam vitam ⁊ os oblingue deteſtatur ſapiētia ſcire aliquid laus eſt qꝛ inde laudatur ſciens turpe eſt nil diſcere velle.i. peccatum. qꝛ nolens adiſcere habet ignorantiam vincibilē quod eſt maximū pctm̄. vn̄ ſciendū eſt q̄ duplex eſt ignorantia. Quedam eſt neceſſaria q̄ vitari nō poteſt ⁊ hec dicitur inuincibilis. qꝛ non poteſt vinci ſtudio vel alio modo/ ⁊ talis non eſt pctm̄. Alia voluntaria ſiue vincibilis quia doctrina vel ſtudio vel alio modo vinci poteſt et talis eſt pctm̄. verſus. Tres infelices in mundo dicimus eſſe Infelix qui multa ſapit/neſcitqꝫ docere. Infelix qui pauca ſapit ſpernitqꝫ doceri. Infelix cuius prodeſt ſapientia nulli. Aliȷ̄ verſus. Ne pudeat queri q̄ neſcis arte doceri. Qui ſit laudatur/qui neſcit vituperatur. Item plus eſt omī re ſapienti plurima ſcire.i. oēs diuitie ſuccumbūt. phus. Plus ꝙ diuitias ſcire valere ſcias.

Cum venere et baccho lis eſt ſed iuncta voluptas
Quod lautum eſt animo complectere ſed fuge lites

¶ Cum venere et baccho lis eſt.i. cum luxurioſo. qꝛ ſi homo ſit luxurioſus ⁊ zelotipus ⁊ bilinguis ⁊ ſimuliter linguoſus erit. Itē lis eſt cum baccho.i. cū ebrio qꝛ ſi aliquis ebrius eſt et iracundus inſanus ⁊ iurgioſus erit: vnde iurgia precipue vino ſtimulare caueto ſed iuncta voluptas.i. vnum ſequit̄ ex altero/ qꝛ ebrioſi ſunt luxurioſi. vnde illud. Venter mero ciboqꝫ eſtuans de facili ſpumat in libidinem. vel aliter. Cum venere et baccho lis eſt. quia vltra modum potus opus veneris non poteſt ꝑficere/ſed ebrius maiorē hꝫ voluptatē ⁊ effectum ꝙ ebrius. vn̄ ouid. Aut nulla ebrietas aūt tanta ſit vt tibi curas. Eripiat. ⁊c̄. ſed iuncta voluptas qꝛ ſi vnum ſumatur in magna ꝙtitate non vltra menſuram ſic opus veneris pōt ꝑfici vel voluptas.i. vtilitas vel delectatio/ qꝛ in vtroqꝫ eſt vtilitas. In venere ꝙtum ad prolenſi non exerceatur ſuperflue. in baccho eſt vtilitas qꝛ potus moderatus neceſſarius eſt homini. Sed inde nō eſt potu abutēdū/cōplectere.i. aīo tuo qđ lautum eſt.i. mundū. et đr a lauo as.i. dilige caſtitatem et ſobrietatē nō immundiciā Salomon. Qui ingreditur ad vxorem proximi ſui: non erit mundus cū contigerit vel tetigerit eam vel lautū.i. laudatū per ſincopā.i. laudabile ⁊ amabile.ſ. ſobrietatem veneris et bacchi: ſed fuge lites. Si enim hec duo vltra modum ſumantur lites fiūt.ſ. vinū et luxuria. vn̄ ſalomō. Sūmopere caue iurgia/nā contra parē cōtendere ineptum eſt cum ſuperiore furioſum/cū inferiore ſordidum. ⁊c̄.

Demiſſos animo tacitoſqꝫ vitare memento
Quo flumen eſt placidum. forſan latet altius vnda

¶ Ut nimis ſimplices ⁊ aſſidue ſilentes euitemus docet nos actor. Sūt eni quidā qui vulpina ſub ſpē pollent colūbina dicit ergo memento vitare a talibus qꝛ non credas eis nec ſocieris aīo.i. intentione/aut demiſſos ⁊ tacitos.i. nimis humiles ⁊ vltra modum ſilentes ſicut ſunt ypocrite. vn̄ Quilibet ypocrita ſpē tenus eſt he-

remita. Mente tñ tacita latet anguis hñs aconita.q.d.noli credere illis qui celãt que in corde cogitant.vñ. Non te decipiant ai ſub vulpe latentes:impia ſub dulci melle venena latent.vñ. Attendite a falſis prophetis qui veniunt ad vos in veſtimentis oiũ:intus autem ſunt quaſi lupi rapaces. Et ꝙ vitandi ſunt hmõi homines oñdit per methaphoram ſumptã a flumine currente leuiter dicens/quo.i.in quo loco flumen eſt placidum vnda latet forſã altius.i.profundius ꝗ̃ in illo loco quo impetus currit vel ſic:flumen qđ eſt placidum vnda.i.ꝑ vndam qđ non eſt rapidũ:latet forſan altius.i.ꝓfũdius ꝗ̃ crederes.vñ. Fac tibi diuites ſub falſo nolemutes. Nec credas vndã placidam non eſſe profundam.

Cum tibi diſpliceat rerum fortuna tuarum
Alterius ſpecta quo ſis diſcrimine peior.

¶ Preceptum eſt vt cum paupertatis vrgentia nos aggrauat: aliorũ infortunijs noſtro conformemus conferendo vt paupertatem noſtrã leuius patiamur qꝛ dř leuius cõia tangunt. Dicit ergo. Cũ fortuna cũ ſtatus tuarũ rerũ male ſe hñt. vel cum fortuna tuarũ rerum diſpliceat tibi vni.i.ſi mala fortuna ſit in diuitijs ⁊ in alijs rebus ſpecta.i.cõſidera diligẽter/quo.i.in qua re vel quo tu ſis peior.i.felicior diſcrimine.i.danno vel periculo alterius.q.d.cõſidera aliorum diſcrimina ⁊ inuenies multos nobiliores te qui ſunt infeliciores ꝗ̃ tu:et ita poteris leuius dolere et non diſplicebit fortuna tui.vñ. Felix quẽ faciunt aliena pericula cautum et econuerſo vel ſpecta.i.cõſidera quo diſcrimine alterius.i.qua dñia alterius ſis peior:⁊ inuenies aliquẽ ſimilis conditionis:vel ſi non es peior vel infelicior oibus non debent tibi diſplicere res tue vel fortuna tuarum rerũ. vel ſic quo diſcrimine.i. quo pctõ tuo ſis peior ſtatu alterius. vel quo diſcrimine alterius.i.quo pctõ alterius tu ſis peior/qꝛ pctã alterius expediunt ſepe homines.vnde ouid. Aliorꝫ reſpice caſus. Conſcius ipſe feres leuius cõia tangunt vnde. Si cõtriſtaris ⁊ rerum damna ſequaris. Hi te ſolentur qui peius habere videntur.

Quod potes id tenta. nam littus carpere remis
Tutius eſt multo. ꝗ̃ velum tendere in altum

¶ hic precipitur ne opus aggrediamur viribus inconueniens ad finẽ ducere habendo fiduciã. Quid eſt fiducia. Fiducia eſt certa ſpes animi ꝓducendi ad finẽ rem inchoatam ſiue rem inceptã.qꝛ officiũ fiducie eſt ad conſummationẽ rei iſtimare.vñ luc. Nil crederis actũ cum quid ſupereſſet agendum et alibi. Incepturũ opus ſummã ſpectare memẽto. Incipe ſed leta perficienda manu vnde. Tutius eſt aggredi parua ꝗ̃ magna.qꝛ magnum magna decent et oppoſitũ paruum parua decent.dicit ergo tenta id quod potes ſup.conſummare.i.aggredere illã rem quam tu potes ducere ad effectum quia tutius eſt et hoc oſtendit per methaphoram dicens. Nã tutius eſt carpere littus maris.i.ſecurius eſt multo nauigare circa littus maris ꝗ̃ velum tendere in altum.i.mare profundũ.ſ.ꝗ̃ nauigare in medio maris vbi eſt magnum periculum aliquotiens. Miſus. Iſtud tentabis fieri qđ poſſe putabis. Tutius eſt portam ſemper maris ire per horam.

Contra hominem iuſtum praue contendere noli
Semper enim deus iniuſtas vlciſcitur iras

¶ Preceptum eſt ne iuſte ⁊ innocenter viuentibus moleſtiã inferamus:qꝛ boni a malis deſpiciuntur.vñ ſalo. Ambulans recto itinere et timens deũ:deſpicit̃ ab eo qui infamiter graditur.vñ catho a vicio iſto volens remouere filium ſuũ ꝓhibet ei ne cõtendat cõtra iuſtũ nec eũ deſpiciat: qꝛ deus accipit vltionẽ de illis q̃ cõtra iuſtos contendũt.vñ. Michi vindictã et ego retribuã dicit dñs. Item proſpiciunt oculis ſuꝑ mortalis iuſtis. Nota ꝙ homo ponit̃ qñqꝫ in plenitudine ſue ſignificationis in qua cõprehendit totã vnã ſpeciẽ:vt ois hõ eſt aial qñqꝫ ponit̃ ꝓ digniori parte hois vt in alex. interior tibi ſeruat hõ.⁊c̃.i.aia qñqꝫ ponitur in deſignatione exterioris ptis.vñ aplus diſtinguit hoiem exteriorẽ ⁊ interiorẽ: qꝛ interior eſt aia exterior vero corp⁹. Itẽ hõ cõſtat ex q̃ttuor elemẽtis ſicut alia corpora tra ẽ cõuerſa in carnẽ humor in ſanguinẽ aer in ſpm̃/ignis in calorẽ. Itẽ hõ cõſtat ex mortali

ſinmortali ⁊ diffinit̄ ſic. homo eſt aïal rōnale mortale ſenſibile diſciplineq; capax qui ingenio valet artibus ⁊ cognitiōe rerꝫ quicqd agere debet eligit/vt ſi qd inutile contennat. Contra hoīem iuſtum.i. aïam dicit ergo noli contendere.i. contētionē cōmouere/praue.i. iniuſte ⁊ nūq; cōtra hoīem iuſtū.i. ſctm̄ religioſū/qꝛ deus iniuſtas vlciſcit̄ iras.i. vltionē agit de ira iniuſte illata. vnde. habemus de ſancto briccio qui ſctm̄ martinū deridebat/aliqui cū flagellabat̄ ait hoc merito patior:qꝛ peccaui in ſctm̄ dei. Verſus. Aſpiciūt oculis ſuperi mortalia iuſtis. Multū deliras/ſi iuſtis porrigis iras. Iras non iuſtas dn̄s damnabit.⁊c̄.

Ereptis opibus noli merere dolendo

Sed gaude potius tibi ſi contigat habere

¶ hic docemur potius gaudere de habitis vel inuētis q̄ȝ dolere de omiſſis ⁊ hoc eſt ꝯtra auaros:qꝛ dicitur grauius torquent̄ auari. Amiſſi memores q̄ȝ delectentur habendo. ⁊ alibi. Ploratur lachrimis amiſſa pecunia veris. Vn̄ hō debet eſſe conſtans ⁊ fortis aïo:ſicut iob. qui mutabilitatem rerum temporalium paruipendit dicēs amiſſis rebus ſuis. Dn̄s dedit dn̄s abſtulit ſit nomen dn̄i benedictū. Vn̄ quidā cōſolās quedā de morte filij dixit. Noli flere qꝛ talē amiſiſti ſed gaude potius qꝛ tale genuiſti ⁊ habuiſti. dicit ergo noli merere dolendo.i. flere ſꝫ gaude potius q̄ꝫ doleas. q.d. potius gaudendum eſt de habitis q̄ȝ de omiſſis dolere. Unde quidā ſapiens q̄ lugebat mortē filij ſui ait ſibiipſi. Luctum depone pro rerū perditione. Sed cū gaudebis potius ſuꝑ hoc qđ habebis.

Eſt iactura grauis que ſunt amittere dannis

Sunt quedam que ferre patienter decet amicum

¶ Iactura eſt ꝓprie illud quod naute periclitantes iactant in mari ſed ponit̄ hic pro incōmodo. Itē iactura venit grauis in damnū qđ venit ex iprouiſo. Grauis hꝫ multas ſignificationes. Qn̄q; notat ponderoſitatē:vt onus eſt graue.i. ponderoſum. Qn̄q; notat precioſitatem. vn̄ alex. Nūmus eſt precioſus ⁊ abſq; pondere ſermo grauis. Qn̄q; idē eſt q̄ꝫ preſſus:vt dū nocte grauē ſomno.⁊c̄. Qn̄q; idem eſt q̄ꝫ iracūdus. vt iſte eſt grauis familie ſue. Qn̄q; notat difficultatē:vt lectio eſt grauis.i. difficilis. Qn̄q; dicitur pregnās vt iſta mulier eſt grauis. qn̄q; moleſtū:vt cū dr̄ noli michi eſſe grauis.i. moleſtus qn̄q; idē eſt q̄ꝫ dānoſus. vt iactura eſt grauis .i. dannoſa. Item qn̄q; idē eſt q̄ꝫ odioſus:vt cū dr̄ iuſtus eſt grauis ad vidēdū mala. qn̄q; dicitur grauis ratione peccati:vt populo graui iniquitate. Quandoq; dicitur grauis ratione virtutis. vt in pſalterio. In populo graui laudabo te. Vn̄ lege ſic grauis iactura eſt admittere ea que ſūt.i. ea que aliquis hꝫ ſi ſunt magna et precioſa et ſunt aliqua nō ita magna quaſi amittant̄. debet amicus ſuꝑ. ſui ferre.i. ſuſtinere patienter qꝛ hō amicus ſui eſt qui non iraſcit̄ ſine cā. vn̄. iraſci abs re noli:vel aliter grauis iactura.i. magnum incōmodum eſt ⁊ etiā damnoſum eſt amittere.i. perdere dānis.i. ad damnum hoīs. vel dānis id eſt prauis hoīb9 vel damnis.i. ad damnum ſuū haberi. que vere ſunt.ſ. eterna gaudia. Sūt qdā alia.ſ. ſpalia que amittunt̄ decet hoīem amicum ſuū ferre.i. ſuſtinere patiēter ſicut iob qui ait in rebus amiſſis. Dn̄s dedit dn̄s abſtulit ſit nomē dn̄i bn̄dictū. vel aliter. grauis iactura.i. maximū dānū eſt amittere.i. recipere ad vſurā damnis.i. ad damnū ſuū ea q̄ ſunt hoī neceſſaria. qn̄q; ſunt qdā ſicut paupertas et hmōi que decet hominē amicū ſui ferre.i. ſuſtinere patiēter vt qbus nō vēdat ſi aliā pecuniā nō recipiat ad vſurā. vn̄ ſupra. Infantē nudū.⁊c̄. vel alit̄ iactura grauis eſt.i. magnū dānum. dānis inter dāna q̄ ſunt amittere.i. ꝑdere amicū. vn̄ ſalo. Oīs tpe diligēdus eſt amicus. Et ſunt quedā.ſ. alie res q̄ ſi amittant̄ decet ferre.i. ſuſtinere patiēter vel quedā q̄ ferre decet.ſ. amicū ſi aliqn̄ eſt iratus. Verſus. Non eſt cauſa leuis dānoſa perdere queuis. Quedam portabit patienter quiſquis amabit.

Tempora longa tibi noli promittere vite

Quocūq; ingrederis ſequit̄ mors corporis vmbrā

¶ hic docet nos ac. ne cōfidamus in vita humana:qꝛ dicit btūs Greg. Breuis eſt huius vite felicitas: et glīa ſecularis. Vn̄ ſalo. Ne glorieris in craſtinum ignorās

quid ſuꝑuentura dies pariat. Vn̄. Noli promittere tibi longa tp̄a vite cuȝ nichil ſit certius morte ⁊ nichil incertius hora mortis. Preterea īpoſſibile eſt ſenē diu viuere ſed poſſibile eſt iuuenē cito mori quocunqꝫ ſup. loco ingrederis mors. i. neceſſitas moriendi ſequit̄ vmbrā corporis. i. corpus qđ eſt velut vmbra q2 cito tranſit. Vn̄ quidā. Nos leuis vmbra ſumus nos apti turbine fumus. Et nichil eſt fumus: nos ergo nichil ſumus. vel ſic. Nil niſi terra ſumus ⁊ terra quid eſt niſi fumus. Et nihil eſt fumus. vt ſupra. Mors in hoc loco ponit̄ ꝓ neceſſitate moriendi q2 vbicūqꝫ ingredit̄ hō in actu non morit̄ ſed ſemꝑ comitat̄ hoīem neceſſitas moriendi q2 vbicunqꝫ ingredit̄ hō in actu nō morit̄. ſed ſꝑ comitat̄ hoīem neceſſitas moriēdi. De qua dr̄ in ge. Quacūqꝫ hora comederitis morte moriemini. idē neceſſitati morienđi ſubiacebitis. vel alr̄. Noli ꝓmittere tibi ſperando longa tp̄a vite. ſ. eterne q2 vere ſunt longa ſi non ceſſas peccare. q2 quocūqꝫ mō tu īgrederis ex̄ñs in pctō mors eterna ſequit̄ vmbrā corporis quouſqꝫ puniaris in corꝑe ⁊ aīa vel mors ī dyabolus ſequit̄ vmbram corꝑis tui: nec dimittet te donec puniat in futuro. vel aliter. Tp̄a longa ⁊c̄. Scriptū eſt. Mors ⁊ vita in manu dei ſūt. Quocunqꝫ ingrederis i. ambulas / ſequit̄ mors corꝑis vmbrā: q2 ſicut vmbra ſequit̄ corpꝰ: ita mors ſequit̄ hoīem. q2 vbi hō ibi periculū. V⁹. Nō tibi cōfidas ꝙ multo tp̄e viuas. Nā quocūqꝫ abit mors poſt veſtigia vadit. Item preterit hic vita velut ſit miſſa ſagitta. Et hic vita breuis tranſit vt aura leuis. Aliū. V. Nunqꝫ ꝓmitte longe tibi tēpora vite. Nā quocunqꝫ datur greſſus te mors comitaturi.

Thure deum placa: vitulum ſine creſcat aratro.
Ne credas placare deum dum cede litatur

¶ hic docet nos catho placare deuȝ thure. i. pura mente: ⁊ non vitulo immolato. q2 ſacrificium deo ſpūs contribulatus cor contritū. Primo legitur iuxta litteram ⁊ lectura illa eſt breuis. ideo breuiter illam pertranſeo. Sed allego. poteſt ſic legi vel intelligi. Per vas in quo portat̄ thus mens pia deſignat̄: q2 debemus habere mentem eleuatā ad celū per contemplationē noſtrā. per thus orationē ⁊ deuotionem mentis quē debemus ad deū infundere. vn̄ in canticis. Que eſt iſta q̄ aſcēdit per deſertum ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhe ⁊ thuris. Per myrrham mortificatio carnis deſignat̄. Per thus deuotio. per ignē quo aſcendit̄ thus intelligimus ſupernū amorē ⁊ diuinū. V. Miſtica ſunt vas thus / ignis nā vaſe notatur Mens pia. thure preces igne ſupernus amor. Unde lege ſic placa deum thure. i. mentis deuotione vel deuotis precibus ⁊ ſine. i. permitte vitulū. i. mentem tuam a peccato alienam creſcat per bona opera aratro. i. ad portandum iugum dei. Per vitulum intelligitur homo q̄ñ eſt a peccato alienus. Unde dauid. Imponent ſuꝑ altare tuū vitulos. i. viros iuſtos a peccato alienos: ponent angeli ſuper altare hieruſalē. ne credas placare deū dū cede litatur. i. non credat̄ ꝙ deus ſit placabilis ꝑ carnis afflictionem: ſi non precedat deuotio. ouid. Ante deos homini ꝙ conſiliare valeret. Fas erat ⁊ puri lucida mica ſalis. aliter. Thure deum placa. i. mitiga deuȝ thure incenſo in igne ſine vitulum tuum creſcat aratro. i. vt aptus ſit ad trahendū aratrum. Ne credas placare deum. ⁊c. id eſt immolatur cede. i. immolatione alicuius animalis. Unde. Victima ſeruetur domino thus ſacrificetur. Nunqꝫ letatur dominus cum cede litatur.

Cede locum leſus fortune cede potenti
Ledere qui potuit aliquando prodeſſe valebit

¶ Cede locū leſus. i. da locū leſo vel ledendi quouſqꝫ ſit ip̄a vel cede. ſ. humiliādo te. Unde ſalo. Ubi eſt humilitas / ibi eſt ſapīa. hūilia te ergo in omnibus: q2 qui ſe hūiliat exaltabit̄: ⁊ qui ſe exaltat hūiliabit̄. Vn̄ aug. Qui ſe hūiliat certas virtutes congregat: quaſi puluerē in aere portat: fortune cede potenti. i. forti ⁊ nobili. q2 ditior ⁊ potentior eſt te ledere q̄ potuit. ⁊c. vel aliter tu leſus. ⁊c̄. i. da locū ei qui te leſit / fortune potenti. i. felicior et potentior eſt te. V. Non vlciſceris q̄uis tu leſus habeᷓris. Qui leſit temere poterit quandoqꝫ valere.

Cum quid peccaris caſtiga teipſe ſubinde
Vulnera dum ſanas dolor eſt medicina doloris.

¶ Hic docet nos actor q̄ poſt pct̄m corrigamus nos: ⁊ ſimiliter ad verā confeſſionem nos inuitat dicens. Cum peccaris .i. cum peccaueris quid .i. in aliquo caſtiga teipſum .i. conuertendo te de peccato ſubinde .i. poſt pct̄m caſtiga m̄c̄ confitendo ore penitendo corde ſatiſfaciendo opere q: aliter non bene penitebis. Un̄ Cor cō-pungatur os dicat opuſq; ſequatur. Et licet correctio ſit aſpera tamen eſt bona et mitigat vicium quod oſtendit per metaphoram. Uulnera dum ſanas .i. peccata p̲ confeſſionem oris/contritionē cordis ⁊ operis ſatiſfactionē. dolor eſt. ⁊c. vt corp᷒ redimas ferrū patiaris ⁊ ignes. alibi. Aſperior ſanat grauiores potio morbos. A ſimiliter de confeſſione. vel aliter. inde .i. poſtea q: q̄uis correctio ſit aſpera tamē bona eſt. ⁊ hoc oſtendit p̲ metaphoram. dolor eſt. ⁊c. i. dū ſanas vulnera .ſ. medendo dolorē. Medicina en̄ egrotanti impoſita dolorem infert ſed poſtea dolorez ſanat ⁊ emendat. ⁊ alibi. Si peccaueris te reprehendas ⁊ cōſcientia te remordeat/⁊ hec erit pcti ſanatio. ℣. Quando peccator correctio multa ſequatur. Sanat ⁊ languorem faciens medicina dolorem.

Damnaris nunq̄ꝫ poſt longum tempus amicum
Mutauit mores ſed pignora prima memento

¶ Noli leui occaſione ab amicitia deſiſtere. q. d. ſi aliquis q̄ꝫ diu fuerit in amicitia tua ⁊ poſt peccet in te/condona ei/q: mutauit mores/odiendo illū quē prius amabat ſed memento prima pignora .i. primaz amicitiā .ſ. primū pign᷒. ⁊c. Dānaris .i. nunq̄ꝫ dānabis illū quē a pueritia habuiſti amicū ⁊ noli aliqua occaſione ab amicitia deſiſtere: q: mutauit mores ſcꝫ te obliuiſcendo. ℣. Non eſt antiqu᷒ a te dānādus amicus. Mutauit mores effectus cerne priores.

Gratior officiis quo ſis mage carior eſto
Ne nomen ſubeas quo dicitur officiperdi

¶ Gratior officijs. ⁊c. i. fac te eſſe gratū ⁊ memorē bn̄ficij accepti a te ita amaberis quia munera ſumpta ligāt/eſto gratior .i. amabilior officijs .id eſt operibus quo pro vt/ſis mage carior .i. magis carus ne nomen ſubeas quod dicitur officiperdi .i. id eſt officium perditū ⁊ eſt nomen indeclinabile oīs gn̄is ⁊ pōt addi cuilꝫ caſui ⁊ ē officiperdi qui non remunerat ſibi ſeruitutē vel qui perdit operam vel officiuz q: p̲ illis nullā conſequat᷑ remunerationē. vel aliter. Sis mage carior officijs .ſ. operibus tibi exhibitis. i. vt illi q̄ tibi debuerint meli᷒ amant te poſt mun᷒ datū tibi q̄ꝫ illud mun᷒ qđ tibi dederunt. Ne ſubeas nomē qđ đr officiperdi .i. ne voceris hō officiperdi. talis q̄ officiū tibi exhibitū p̄dat᷑. Et ſic officip̲di eſt nomen indeclinabile ex duobus obliq̄s cōponit᷑. Officiperdi đr illi qđ non remuneratur q̄n aliq̄s perdit operam dando alicui. ℣. Officijs gratus ſis ne vt fias adamatus. Ne poſſit verti iam te ſuper officiperdi.

Suſpectus caueas ne ſis miſer oībus horis
Nam timidis ⁊ ſuſpectis aptiſſima mors eſt.

¶ Suſpectus caueas .i. ſuſpitiones ne ſis miſer oībus horis q: q̄ ſp̲ eſt in ſuſpitiōe miſer efficit᷑. Nā timidis ⁊ ſuſpectis aptiſſima mors eſt .i. ſuſpitioſis. nā meli᷒ eſſet talibus mori q̄ꝫ ſp̲ viuere i timore vel caueas ſuſpect᷒ .i. ne ſis ſuſpect᷒. ℣. Suſpectus ſp̲ cur ſis miſer ipſe libenter. Nā mors apta quidē ſuſpitio cōſtat eidem.

Cum fueris ſeruos p̲prios mercatus in vſu.
Et famulos dicas homines tamen eſſe memento

¶ Ad humanitatē nos inuitat actor dicens ne noſtros famulos ducamus in contēptum. cū euiſdem ſumus nature q: đr in geneſi. q̄n deus creauit homines nullum creauit nobiliorē altero. Et cum a ſummo creatore originem habeamus ⁊ omnes fratres ſimus. ideo dicit. Cum fueris ſeruos proprios mercatus in vſu .i. propriū vſum vel ſeruitutem homines tamen eſſe memento licet ſeruiant tibi. tamen erga eos age humanitatē. ℣. Cum ſis mercatus famulos ſeruoſq; lucratus. Sunt homines iſti precio quos ſic habuiſti.

Quā primū rapienda tibi eſt occaſio prima
Ne rurſus queras que iam neglexeris ante

¶ Cōſtrue. Prima occaſio. i. prima oportunitas faciendi hoc qḋ tu deſideras eſt rapienda. i. aggredienda ꝙ primum. i. cito ⁊ velociter tibi. i. a te cum occaſio boni operis venerit tibi. Unde lucanus. Tolle moras ſemper nocuit differre paratis. / Ne rurſus. id eſt poſtea cū volueris facere illud vel habere de quo prius habuiſti poſſibilitatem queras illud ⁊ nō inuenias que iā neglexeris. i. mulieris ante. Verſus Que tibi q̄ꝗꝫ dat̄ occaſio prima petat̄. Ne reperire velis qua neglexiſſe videris.

Morte repentina noli gaudere malorum
Felices obeunt quorum ſine crimine vita eſt

¶ hic monet nos actor ne morte alicuius mali ſubitaneo gaudeamus: quia ſimiliter hō felix pōt mori. Unde. Omnes crede mori: mors nulli parcit honori. Om̄es maiores mores occupat atqꝫ minores. Equa falce ſecat humilē maioribus equat Quicq̄d agas memori mēte teneto mori vnde noli gaudere maloꝝ morte repentina. i. ſubitanea morte. ſ. hoim ſcriptū eſt enim. Noli gaudere de morte inimici tui ſciens quia omnes hoies moriunt̄: ſed etiam felices. i. beati obeunt. i. moriuntur quoꝝ. ſ. felicū vita eſt ſine crimine. id eſt ſine peccato. Cū ergo tam boni ꝙ mali moriuntur / melius mortis gaudere debes. verſus. Ad ſubitam mortem prauos veniſſe quid optem. Occidit iniuſtus nec non ſine crimine iuſtus.

Cum coniunx tibi ſit nec res ⁊ fama laborat
Uitandum ducas inimicum nomen amici

¶ Con coniunx tibi ſit nec res. i. pecunia: cū ſis pauper et fama laborat quia homines male loquuntur de ea vel dicendo te eſſe dimittem cum nō ſis ducas id eſt dignum iudices vitandum nomen amici adulteri finges ſe eſſe amicum tuum inimicum tibi quia re vera inimicus eſt adulter et non amicus: quia vxoris tue ſignificat ſe eſſe amicum vel aliter. Cum coniunx tibi ſit. id eſt cum fama coniungis laborat ita ꝙ fama mentiatur ea ſit falſa. Unde dicitur. Uerum dicens non laborat nec res. id eſt non ſit ita in rei veritate. id eſt vxor tua non eſt talis qualis dicatur a fama vitandum ducas. id eſt vita ne ducas nomen amici inimicum. id eſt vt inimicum quaſi dicant ne facias de amico inimicum: quia cauſa vxoris tue non fingit ſe eſſe amicum tuum. quia falſum eſt quod dicitur de ea. verſus. Junctus ad vxorem turpem vitabis amorem. Nec labor incumbat qui rem famamqꝫ retundat. et cetera.

Cum tibi contingat ſtudio cognoſcere multa
Fac diſcas multa vita neſcire doceri

¶ Cum tibi contingat quaſi dicat noli ſuperbire ſi tu ſcias aliquid immo velis ſcientiam amplificare ſemꝑ addiſcendo ⁊ alios inſtruendo. Unde ſupra. Exerce ſtudium dico ergo. cum tibi contingat. id eſt acciderit cognoſcere multa. id eſt multas res ſtudio. id eſt per ſtudium fac diſcas ⁊ cetera. noli ſuperbire inde ſed te pro neſcient reputa vita. id eſt caue neſcire doceri non prohibendo aliīs audita id eſt res auditas. Unde verſus. Nemo ſit oblitus cum fuerit multa peritus. Qui plus adiſcat ne diſcere queſo fatiſcat.

Miraris verbis nudis me ſcribere verſus
Hos breuitas ſenſus fecit coniungere binos

¶ Finiturus actor opus ſuum excuſat ſe ꝙ loquitur: adeo breuiter: dicens hoc nō feciſſe ex negligentia: ſed ex ſenſus breuitate. Unde dicit. Miraris verbis Interrogatiue poteſt legi quaſi dicat non debes mirari me non amplius vel prolixius tractaſſe hoc enim fecit propter ſenſus mei breuitatē qꝛ nō ſū magnus poeta vel

propter paruitatem ſenſus mei ne nudis id eſt apertis vel non ſententioſis: et ita
cuitat arrogantiam ſequitur. Hos breuitas ſēſus ſcilicet vt breuiter doceret nu-
dis apertis verbis fecit coniungere binos/quia bini et bini cōiuncti ſunt ſeriatim
ad oſtendendum quid agendum/quid fugiendum/quid ve imitandum ſit filio et
nobis quos ſub perſona filij inſtruere intēdebat. Unde verſus. Nullus miretur ſi
carmen nudum habetur. Mens paupertina coniungit carmina bina.

¶ Liber Cathonis finit feliciter. Impreſſus Lon doñ/per Wynandū de Worde cōmorantem in vico anglice nuncupato (the Fleteſtrete) in ſigno ſolis aurei. Anno dñi. M.CCCCC.xij. die vero.xxiij. menſis Septembris.

Selecta.

Majori cede — Deus est animus, — sit pura mente colendus —

Virtutem primam esse puta compescere Linguam;
Proximus ille Deo, qui scit ratione tacere.
— Nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Cum fueris felix, quæ sunt adversa caveto;
Non eodem Cursu respondent ultima primis.

Quod serves, semper tibi deesse putato.

Quæ culpare soles, ea Tu ne feceris ipse.

Vincere cum possis, interdum cede sodali;
Obsequio quoniam dulces retinentur amici.

Ipse tibi moderare, tuis ut parcere possis.

Quem superare potes interdū vince ferendo;
Maxima etenim morū semper patientia Virtus.

Cum mortem metuis, amittis gaudia vitæ.

Iratus de re incerta contendere noli;
Impedit Ira animū, ne possit cernere verum.

Esto animo fortis, cū sis damnatus iniquè

Utere quæsitis modicè cum sumptus abundat,
Labitur exiguò quod partū est tempore longo.

Quod potes peccas, ignoscere Tu tibi noli.

Consiliū arcanū tacito committe sodali.

Indulget fortuna malis, ut lædere possit.

Fronte capillata, post est Occasio calva.

Habet nummos, non habet ipsum.

Quod donare potes gratis concede roganti

Solent primo quæ sit neglecta nocere.
utere quæsitis — quid prosunt, si semper abundes.
Propaganda rei doctrina bonorum
Tranquillis rebus, quæ sint adversa caveto.